

Luceafărul

JTi

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 9 (733)

Miercuri, 8 martie, 2006

Dar mi se pare că deschiderea va fi reușită numai când ne vom bucura nu numai de românii care pleacă din țară, ci și de cei care se întorc în țară. Ba vor fi unii europeni ori americani ori canadieni care se vor muta în România. O reușită este atunci când vor fi oameni care se vor muta în ambele sensuri. Acum România cunoaște un singur sens. Românii își părăsesc țara.

stephen henigan

karine
khodikyan

Dar chiar în aceste clipe simt cum mi se uscă buzele și erapă de durerea sărutărilor sale, cum îmi freamătă degetele de tandrețea îmbrățișării sale. Țsta este un adevărat blestem, să iubești nebunește, când el se-ndepărtează... înstrăinat. Dacă i-aș spune asta, ce ar face oare, ar râde, m-ar jigini?... Nu știu. Nu știu. Dar mă pot consola, el poate fi sigur de dragostea mea numai atunci când sunt departe de el.

pag. 22

de dincolo de Prut

Textualismul temperat

adrian dinu rachieru

muzică

corina bura

Americanii

pag. 21

Cuvintele și tăcerea simptomatică.

O invitație la lămurire

bogdan ghiu

Cătălin Avramescu este un (încă) tânăr filosof dintr-o specie foarte... specială și extrem de rară la noi. Este autorul unei lucrări la rândul ei specială, aparte, intitulată *Filosoful crud. O istorie a canibalismului*, apărută în 2003 la Humanitas, lector, dacă nu mă înșel, la Facultatea de Științe Politice a Universității București. Colaborează frecvent și substanțial la revista *Ideii în dialog*, condusă de H.-R. Patapievic, ca și la alte publicații de opinie. Realizează o emisiune de dezbateri la TVR Cultural.

Îl citisem pe Cătălin Avramescu, dar, fiind eu mai sălbatic și ne(mai)frecventând aceleași cercuri ale inteligenței românești, nu-mi fusese dat, până de curând, să-l cunosc. Am avut însă plăcuta surpriză să constat că și el îmi cunoștea și îmi aprecia, cel puțin în parte, activitatea, dat fiind că a consacrat la un moment dat, în revista *Cuvântul*, un comentariu temeinic tomului *Hermeneutica subiectului*, de Michel Foucault, tradus de mine. Un amator și cunoscător de Foucault în lumea culturală românească este o pasăre rară, iar acest fapt se poate constata din abordarea epistemologică proprie discursului tânărului cercetător, bazat pe o bună și originală investigație de arhivă și decupare a obiectului de studiu, pe perspective insolite și pe obiectivări și interrelaționări *sui generis*, necanonice, ale faptului cultural european. Cătălin Avramescu este un promițător *archeolog al cunoașterii*.

Prin ianuarie, anul acesta, la o agapă a revistei *Dilema veche*, organizată la Hilton cu prilejul, fast, al intrării acestei publicații sub finanțarea lui Dinu Patriciu, am avut și plăcerea de a face cunoștință cu Cătălin Avramescu. Am stat atunci câteva momente de vorbă și a ținut

să-mi mărturisească *revelația formatoare* pe care o constituise pentru el, în adolescență, lectura unor pagini din Foucault. A rămas, firește, să ne vedem, să discutăm, să ne cunoaștem mai bine.

Pregătind, în urmă cu câteva săptămâni, un „dosar“ Foucault pentru revista *Cultura*, mi s-a părut absolut firesc să-i solicit o colaborare, care nu avea cum să fie, cunoscându-i seriozitatea, altfel decât consistentă, și lui Cătălin Avramescu. Acesta însă mi-a răspuns, la telefon, oarecum încurcat, cam așa (era într-o miercuri sau joi): Cu mare plăcere, dar revista *Cultura*, știți, nu-mi prea place, l-a cam atacat pe Andrei Pleșu, nu știu cum să fac, nu vreau să mă pun rău cu „stăpânirea“, n-am mai citit-o de la primul număr, lăsați-mă să verific și numerele următoare, să vad dacă pot, dacă se cade să public acolo, revin cu un telefon pe sâmbătă sau duminică, pe curând etc.

Termenul de „stăpânire“, firește, îmi aparține, Cătălin Avramescu nu l-a folosit ca atare. Ar fi fost încurajator dacă l-ar fi folosit, căci ar fi dovedit o minimă distanță ironică asupra situației, asupra constrângerilor simbolice *ridicole și descalificante* pentru un intelectual care, desigur, nu vrea să-și altereze relațiile cu asiguratorii de cariere. Sau, în termenii - mai pretențioși - ai lui Pierre Bourdieu, un rudiment de „obiectivare a subiectului obiectivant“.

Cert este că, indiferent dacă a *verificat* sau nu prestațiile revistei *Cultura* (cu care eu, unul, nu mă aflu decât în relații „electronice“ de colaborare), Cătălin Avramescu n-a mai catadicsit, așa cum promisese, să-mi telefoneze, preferând să lase, politicos spus, lucrurile „în implicit“, ca, pasă-mi-te, de la sine grăitoare: a publica în *Cultura* e compromițător.

Îi înțeleg jena, dar nu-i aprob lipsa curajului de a vorbi deschis, pe față. Îi respect ale-

gerea, nu mă îndoiesc că se bazează pe opțiuni intime profunde și articulate, individual-raționale, dar îi deplâng înclinația la dispreț și fuga de dialog, prin tăcere. În asemenea circumstanțe, nu pot decât să pun la îndoială prietărea și, mai ales, autonomia rațiunii intime și pot bănui că ceva stă să se frângă, dacă se va fi frânt deja, în sinea sa, ca rezultat presiunilor imanente „simbolice“, cu atât mai devastatoare și mai impardonabile cu cât se vedește, iată, mai bine interiorizate și asimilate „somatizate“, mai fără urmă resorbite implicite gesturilor mute.

Îi recomand lui Cătălin Avramescu, preții „foucauldian“ român, să-și depășească fa-

vizor

„arheologică“, strălucit ilustrată până acum, s-o abordeze cu curaj și pe cea „genealogică“, „strategică“, aceea a rezistenței periculoase tentativele (la fel de inerente, de automate, impersonale și depersonalizante) de putere, speranța, care ar trebui să ne fie fiecăruia proprie, inventării celei „etice“, a autodeterminării sub semnul frumosului existențial și al „artel de a fi“.

Un intelectual tânăr și de talie precum Cătălin Avramescu - al cărui nume îl folosesc acum, ca simptom - are dreptul și trebuie să aleagă, să opteze. El nu-și va obține însă adevărat libertatea decât denunțând și sfidând orice fel de constrângeri, fie și liber alese (și acceptate din rațiuni „tactice“). Efectele de putere și de agregare, de gregarizare fie „electivă“, nu au ce căuta în cultură, mai seamă în una precum cea română, care, m presus de orice, are nevoie de *eroism individual*, nu de adă(-)postiri. Or, în ceea ce-l privește pe tânărul cercetător, modul în care

(continuare în pagina 23)

BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ

Sponsorizare de la Banca Comercială Română

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 212.79.99, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155,

Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '04

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul

publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.

Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr.

1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O.

Box 33-57, la fax 0040-21-2226407, 2226439 sau

e-mail: export@rodipet.ro

Stelian Tăbăraș

Diavolului să nu-i zici „Piei drace!“, altfel te acceptă chiar de-ai fi păianjen cu cruce. Cică o babă nu scăpa din pactul, *gen Faust*, cu încornoratul până nu i-a zis vorba de mai sus, pe care n-o mai pomenim.

nocturne

- Fa, usturoi n-ai încercat?, i-a zis o alta.

Un alt păcătos se pusese bine acolo, în iad, cu însuși Scaraoțchi, aveau dormitor comun, atâta doar că omul nostru (sau fostul om) dormea pe un pat de scândură noduroasă, în timp ce, alături. Încornoratul avea așternut moale de țurcană sau țigăie (părerile sunt împărțite). Iar pactul

faustic? Păi, i s-a zis: „Eu te scutesc zile de muncă voluntară „cu pielea“ în smoală fierbinte, iar tu, păcătosule, nu-n zici niciodată vorba aceea citată de S.T. în „Nocturna“ sa, că ar fi zis-o, cică, o babă (Se știe, interdicția de vocabular, teama de cuvinte „scrise sau spuse“ este consfințit în Iad.)

Odată, Scaraoțchi nu era acasă „Plecase la vânatoare/ Să vâneze păcătos/ La Giurgiu și Vama Bors/ Căutându-i în sacosi/ Pe cei duși, pe cei întorși.../ Pă cătoși el n-a aflat/ Doar un vajnic diple mat/ Din care și-a preparat/ O serviet «Diplomat»“. Între timp, omul nostru protejat i-a sustras blănurile moi (cică totuși, ar fi fost de „bârsană“) și le-a așternut pe scândura lui noduroasă... Scaraoțchi, surprins, ar fi făcut ochii mari și pareă tocmai ieșise de la Salonul de Înfrumusețare (n-avem voie să-l pomenim!).

- Unde sunt blănurile mele?
- Nu știu!
- Dar alea moi, pe care stai tu, ce sunt?
- Piei, Drace!

la limită

Marx și Engels au început textul **Manifestului partidului comunist** emițând o pretenție cu privire la problema centrală a filosofiei - până la apariția acestei comuniste rolul filosofiei s-ar fi rezumat la explicarea lumii: prin contribuția lor și, probabil, a celorlalți ideologi ai mișcării internaționaliste pe care o creau sau o ajutau să se definească înspre mijlocul secolului XIX, gândirea oricărei urma să se centreze asupra schimbării umanității. De unde venea nevoia unei astfel de schimbări se explică abia apoi - până la un punct avansată părea să fie mai curând o axiomă, decât o ipoteză necesitănd un demers demonstrativ. Excesul de siguranță dogmatică a marxismului, orice urmă de forță istorică regresivă, ceea ce nu înseamnă însă că valorile anterior acceptate ale conștiinței umane, așa cum voluaseră acestea până în epoca imediat mătoare Marii Revoluții Franceze, nu ar fi suferit modificări ale întregii constelații axiologice a civilizației: amendări, dezvoltări, adaptări și concepție și stil ale principiilor existenței, ructurând planurile etice, estetice sau cognitive ale acesteia. Marx apărea - pentru a-l parafraza pe George Santayana - drept răzbușătorul unui

Istoria culturii în epoca modernă - o posibilă schiță de tratat -

Marius Traian Dragomir

devăr neglijat; răzbușătorul, nu însă și descoperitorul sau salvatorul aceluia adevăr.

Martin Heidegger îl continuă pe Friedrich Nietzsche sub raportul disprețului acestuia pentru filosofia care se edifică în gândirea socratic-platonice și în fenomenul Socrate-Platon, spre a lăsa impresia ulterioară toate marile sisteme de a căror construcție a fost capabilă reflecția, în devenirea Occidentului. Pentru el filosofia are a răspunde la întrebarea „de ce există ceva, mai curând decât nimic”. Funcția teoretică a conștiinței s-ar părea să trebuie să clarifice „rațiunea de a fi” a ființei, ocupându-se de formele - sau forma - ființării. În acest mod, Heidegger află în ființă ceva care depășește ființa - prin capacitatea sa explicativă - și așază conștiința reflexivă pe un suport de absolut. Deci, iată: omul schimbă sau omul explică - oricum el este mai presus de ființare. Preocuparea lui Marx de a fundamenta materialitatea istoriei și lumii dispare, toată, de la începutul efortului său doctrinar, în obligația pe care o atribuie filosofiei de a schimba lumea. Descrierea ulterioară a conștiinței, ca produs material, nu mai vârtosește la nimic. Heidegger, pretinzând că obiectul filosofiei este ființa, nu reușește să facă nimic mult, în planul consecvenței sistemului său, din clipa în care se angajează în discuția asupra necesității sau interesului pentru ființă a fundamentării ființării. S-ar putea spune că filosofia este un chip de a se încerca divinizarea omului - eventual creator de idei, eventual inițiator de revoluții. Este de mirare că Heidegger uită cum Parmenide atribuie unei revelații venind din partea „zeiței” cunoașterea sa asupra ființei.

Camus afirmă - ne amintim cu toții - că problema principală a fiecărui om este aceea de a decide între sinucidere și angajarea în viață. Lucrurile, privind sensul filosofiei, capătă astfel o întorsătură nouă. Ființa omenească este lansată în viață - ea trebuie să stabilească dacă este purtătoarea unei vocații, a unui mesaj, a unei aspirații existențiale compatibile sau incompatibile cu această lume, ori dacă nu cumva este doar un reflex diminuat, modest, microcosmic, al lumii în

care se ivește, al unui macrocosmos daterminant pentru tot ceea ce îi este subiacent, până la a fi constrângător. Filosofia nu este, poate, decât o formă a relației omului, a individualității, a personalității umane, cu sine însuși - orice efect exterior, istoric, universal, universalist, al actelor sale nu vine decât din remodelarea de sine a conștiinței. Filosofia este eliberare sau nu este nimic - eliberare care poate merge chiar până la desprinderea ireversibilă de sine.

Jean-Jacques Rousseau conține pe societatea, ci însăși civilizația ca o formă de opresiune, de alienare. Platon socotise că om cu adevărat liber nu poate fi decât filosoful - în concepția platonice lucrurile stăteau astfel întrucât libertatea era echivalată cu adevărata cunoaștere. Pentru Rousseau libertatea este împlinirea propriei naturi - contactul vital cu ambianța va reprezenta normalitatea, în viziune bergsoniană. Opresiunea este transferată asupra economicului și, secundar, socialului, de către Marx. Freud va identifica alienarea rousseauistă cu dominanța superegoului asupra ansamblului celui.

Drumul deschis de Rousseau, devenit în una dintre variantele sale freudianism, psihanaliză, va fi mult practicat spre explicarea constrângerilor aplicate umanului. Pentru Erich Fromm, oprirea este un dat interior - ea nu se exercită din afară; personalitatea respinge riscurile senti-

mentului și evoluează schizoid; dependența de superego devine acaparatoare în comportament; Freud afirmase deja că subiectul uman se lasă dominat în măsura în care ajunge la o fuziune a obiectului libidinal și superegoului. Herbert Marcuse este cel care arată că reprimarea culturală a sexualității, a erosului, este o modalitate de control, modalitatea principală de control a societății asupra individului. Michel Foucault tratează, de asemenea, tema în **Istoria sexualității**, adoptând însă o deschidere cu mult mai mare asupra întregii probleme: evoluția formelor erotismului este încercare de străpungere a unui labirint printr-o lume de constrângeri, parcurgera universului unor permanente tendințe opresive. Omul își supune semenii - sau este supus de aceștia - cu mijloacele oricărei durtăți directe, manifestată asupra corpului, ca tortură și închisoare, ori prin apelare la anormalitatea care poate fi dată de starea endemică a leprei, de așezarea unui accent special asupra nebuniei și, deci, în general, atât prin marginalizarea instinctualității, cât și prin exacerbarea violentă a reacției în fața patologicului.

Între timp filosofia, mergând pe căile noi ale tratării directe, relativ puțin sistematizate, a vieții, a încetat să își mai pună - la un nivel și o extindere semnificative - întrebarea asupra obiectului ei primordial, devenit, totem prin evoluția sa modernă, absolut evident: a releva modul în care este oprit omul, a afla, începând din sine, din subiectul însuși, căile eliberării acestuia.

Locul nebuniei - care a fost retrasă din condiția ei anterioară de instrument al condamnării existențiale - l-a luat în ultimele decenii drogul: acest drog a devenit amenințarea fatală, factorul de control, acuzația constrângătoare a civilizației la adresa persoanei. Sexualitatea a pierdut calitatea de a putea fi speculată în vederea dominației - locul ei a fost acum atribuit culturii. Rolul istoric eliberator al acesteia a fost pervertit, sustras, inversat. Cultura este preschimbată în manipulare - cum? Și, mai ales: cum se poate reconverti pozitiv procesul acesta aberant, demonic? De la asemenea întrebări pornind, merită să fie rescrisă istoria culturii moderne și reflecta asupra viitorului umanității noastre.

acolade

Giruetarzii

marius tupan

Înd simt că protectorul lor nu mai are nici o șansă să reziste în fotoliul, cu siretenie căpătat, doar a fluierat în biserică și s-a ales cu mânia Domnului, îl trădează fără regrete, în surdina, căci **personalitatea** lor nu îi avantajează în lupte bărbătești, pe față, pentru a-și impune punctul de vedere. Se orientează rapid către cine ar putea veni la putere, i se închină necondiționat, îi promite voturi, susținere totală, deși nu le e deloc ușor să-și schimbe stăpânul. Cei care nu agreează astfel de practici îi ironizează verbal, îi batjocoresc în pamflete, știind că glisările condiționate sunt operațiunile nedemne ale oamenilor de condei. Dar ei nu se rușinează și continuă să-și joace partitura, cu speranța că doar ea îi avantajează. Vremelnice, desigur! Văzându-i cum se căciulesc, nu poți decât să-i compătimizești. Mai ieri produceau aplauze cu picioarele, azi, temători, par atât de flexibili, încât crezi că au regresat în regn: pregătiți să se târască Metamorfoze prezivibile!

E de-ajuns să le viziteze urechile un zvon, că intenționează să schimbe iarăși macazul: uitând că, orice ar face, tot pe o linie moartă garează în cele din urmă. Dar, vigilenți nevoie mare, simt nevoia să se regrupeze: doar schimbarea continuă e viața lor. Nu contează ce vor obține, nu-s pregătiți să-și poarte crucea, așa cum le-a fost destinată: consideră că trebuie să dea semnalele unei noi campanii. Doar la orizont se prefigurează o altă oportunitate. Nu vor s-o scape nici pe asta. Încurajați de păbușoși, fără charismă și discurs public relevant, speră că vor deveni locotenenții noului lider, de la care așteaptă, în mod sigur, favoruri. Numai grație acestora sunt atât de mobili!

Nu mai contează că acela care i-a acceptat o vreme - din milă, din silă și din grilă! - s-a dedicat total întregii bresle, renunțând, temporar, la glorioasele lui îndelniciri, să le asigure o recunoaștere în agora, să le obțină finanțe și înlesniri - o asemenea personalitate n-avea cum să fie refuzată de autorități, încântate de vecinătatea sa -, interesul lor e să fie mereu în atenție, să nu scape vreun trend. Balcanismul lor proverbial nu-i mai poate salva din fundătură. Șanse de emancipare nu mai există pentru ei. Despre înobilare, ce să mai vorbim!

De fapt, sunt niște giruetarzi asupra cărora stabile sunt doar opiniile: nu trebuie să contezi niciodată pe promisiunile lor. Într-un anume fel, trebuie înțeles. Cum manufacturile lor nu contează, încearcă să fie vizibili printr-o zbatere continuă: care le-o fi aducând vreo satisfacție. Este evident că figurația e starea lor naturală: uneori, cu vagi iluzii artistice. Din păcate, rolurile mari nu-s pentru ei. Drama de aici le vine: trebuie să ducă tava altora. Poate și din această cauză nu mai sunt preocupați de imagine. Nici de demnitate?

adrian g. romila

Psihanodia

Ioan Petru Culianu a dedicat patru lucrări temei ascensiunii sufletului, dacă nu socotim și teza sa de licență de la Sorbona din 1980, pe același subiect: *Iter in silvis* (1981), *Psihanodia* (1983), *Experiențe ale extazului* (1984) și *Călătorii în lumea de dincolo* (1991). Ascensiunea a constituit una din cele trei „caterine tematice” culianiene, după cum le numește Eduard Iricinschi, alături de magia renescentistă și de gnosticism. Lucrările amintite mai sus dezvoltă într-un parcurs concentric o problematică care nu se referă numai la dihotomia suflet-trup, extaz, drum postum și șamanism. E vorba mai ales de metoda de cercetare, de fundamentarea epistemologică a perspectivei prin care autorul privește fenomenul ascensiunii la cer a sufletului desprins de trup. Aplicată oricărui fenomen religios (și nu numai), „metoda” lui Culianu va deveni mai explicită treptat, începând cu articolul *Freud-Jung-Witt-*

citând abundent din autorii consacrați și corectându-i cu argumente de cronologie („chiar și cea mai aproximativă ordine cronologică a mărturiilor discutate ne arată că legendele iraniene apar mai târziu decât motivul babilonian și interpretarea sa iudaică timpurie”) și de epistemologie („„demonizarea gnostică a cosmosului» propune o nouă viziune asupra lumii care, ca întreg, nu e nici babiloniană, nici iudaică, nici grecească, nici iraniană”). Nu de origine istorică precisă trebuie să se vorbească, ci mai degrabă de modele universale, de presupoziii pe care orice doctrină a delimitării sufletului de trup sau a cosmosului în etaje, de oriunde ar fi ea, și le poate postula singură oricând. Ideea va fi dezvoltată mai târziu de autor în celebra teză a opțiunilor binare, în contextul unei „hărți” uriașe de posibilități pe care orice doctrină le incumbă. Aici, Culianu propune două modele. Mai întâi, cel grecesc, constituit de faptele iatromanților, de miturile lui Platon și de cele ale lui Plutarh, trecute în scrierile gnostico-hermetice medievale și renescentiste. Combinat cu teoriile științifice și cosmologice ale antichității, modelul grecesc devine extrem de complex, implicând un „cer profund”, etajat în șapte sfere (specializate pe virtuți), care condiționează destinul sufletului la nașterea în trup (coborârea prin sfere) și la ieșirea din el prin moarte (urcare). Celălalt model, cel iudaic, provine din Babilon, dar e dezvoltat de apocalipsele evreiești și de cele creștine; el a trecut doar analogic și în tradițiile extatice arabe. Tradiția iudaică, în lipsa unei științe primitive a cosmosului, nu a conceput cerurile ca sfere planetare, ci pur și simplu ca etape. „Analogiile dintre *mi'raj* și modelul iudaic al înălțării la cer sunt atât de evidente, încât demonstrația că primul provine din cel de-al doilea ar părea absolut superfluă. (...) Legendele arabe depind direct de tradiția iudaică, dar imaginația scriitorilor arabi a contribuit în asemenea măsură la alterarea lor, încât ele ar putea fi considerate un produs autentic al Islamului”. Un exemplu de analogie funcționabilă e cea a punții postume: „puntea judecătii” (*sirat*) pe care o traversează sufletul în lumea de dincolo în legendele arabe are exact același rol ca și „puntea îngustă” din apocalipsele evreiești și creștine medievale.

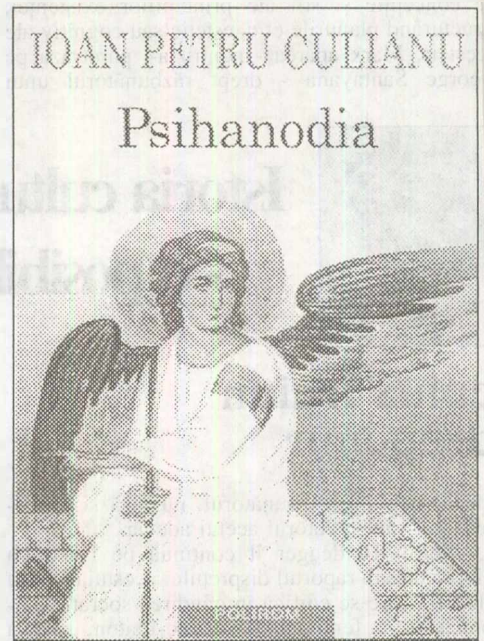
Într-o lucrare care l-a precedat cu aceeași faimă pe Culianu și pe care acesta a consultat-o, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului* (1951), Mircea Eliade era și el cir-

cumspect cu privire la originea exclusiv orientală a principalelor modele de ascensiune a sufletului. Existența unor hierofanii elementare, a unor arhetipuri imaginare universale valabile trebuie obligatoriu luate și ele în calcul. Cele trei zone de trecere (Iad-Pământ-Rai), Stâlpii Centrali ai cosmosului, Arborele lumii, inițierea preextatică, prezența spiritelor strămoșilor sunt tot atâtea realități de care cercetătorul fenomenului șamanic trebuie să țină cont, oricare ar fi zona geografică pe care o investighează. Perspectiva cronologică e departe de a explica integral un fenomen religios, afirmă Eliade; „dialectica sacrului tinde să reape mereu o serie de arhetipuri, astfel încât hierofanie care se realizează într-un moment istoric anume este echivalentă, ca structură cu o hierofanie care poate fi cu o mie de ani mai veche sau mai nouă: această tendință a proceselor hierofanice de a relua *ad infinitum* aceeași sacralizare paradoxală a realității n-

cronica literară

genstein (publicat într-o revistă italiană în 1976) și cu altele (traduse și la noi în volumul *Jocurile minții*, Polirom, 2002), apoi o dată cu lucrările care i-au adus faima mondială: *Gnozele dualiste ale Occidentului* (1986) și *Arborele gnozei* (publicată postum, în 1992). Din acest punct de vedere, încă din *Psihanodia* (reeditare Polirom, 2006, trad. Mariana Neț) Culianu deschide o cale, complet novatoare pe harta abordării fenomenului.

Opinia dominantă era cea lansată de școala germană de istorie a religiilor (*religionsgeschichtliche Schule*) la sfârșitul secolului al XIX-lea, care generase o adevărată tradiție. Autoritatea ei generalizase ideea că Iranul e patria imaginarului psihopomp și că acesta se transmisese imaginarului occidental conform unui model influențist-difuzionist. În forma originală iraniană, sufletul se înălța prin trei ceruri, apoi, sub influență babiloniană, prin șapte. Combinată cu viziunea dualistă a lumii, doctrina iraniană ajunge în primele veacuri creștine la ideea demonizării cerurilor arhontice și la gnosticism. Culianu demontează chiar din primele două capitole teza tradiției germane,

permite, în fond, să înțelegem întrucâtva un fenomen religios și să-i scriem istoria”. Ceea ce Eliade și face în lucrare, analizând șamanismul din zone de largă cuprindere, din Siberia, Asia Centrală și Oceania până în vechea Europă și în America. Mai precis și mai puțin dispus să respecte tradiția genealogică dominantă, Culianu prelungește circumspecția lui Eliade, fără a avea aceeași anvergură a cuprinderii în *Psihanodia* (o veche avea în *Călătorii în lumea de dincolo*). În schimb, discipolul eliadian inaugurează îndrăzneț o nouă metodă de interpretare a fenomenului, prezentă, deocamdată în nuce dar revoluționară și fundamentată interdisciplinar în operele sale de mai târziu.

În ele prezența mai vârstnicului său maestru va fi evasi-absentă.

1) Palme primite, palme date

(Ion V. Istrătescu)
Casa Editorială Orion

2) Ninsoare și funingine

(Mihai Bărbulescu)
Editura Scrisul prahovean

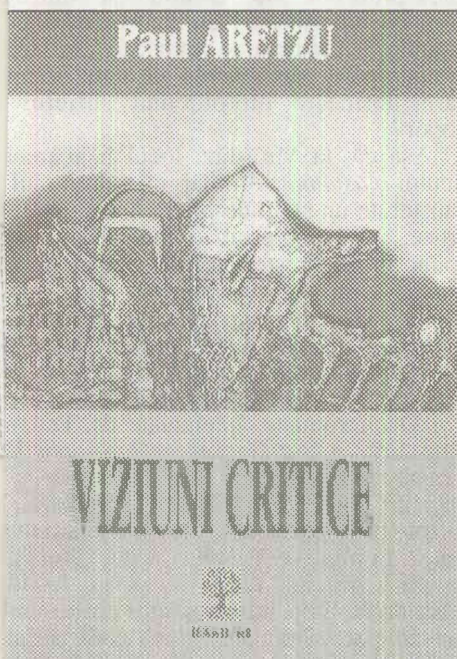
3) Pe vocala unui zeu

(Eugen Stețcu),
Editura Crigarux

n **Viziuni critice** (Ed. Ramuri, Craiova, 2005), Paul Aretzu se manifestă pentru o atitudine de convergență între demersul critic și *obiect*, din asta rezultând un flagrant delict de eclecticism: „Un text trecut printr-un demers este total transformat, are altă identitate, amprente. (...) Dacă un scriitor se scrie pe un critic literar se citește pe sine, în text“ (p. 8). Cu alte cuvinte, critica literară nu mai este nici inocentă, nici invulnerabilă, nu se mai bazează pe un program și nici pe criterii metodice, ci se cantonează în impresionism, rescrierea textului original în funcție de mica emoțiilor și a trăirilor provocate de acesta în momentul lecturii. Nu suntem foarte departe de ceea ce spunea J. P. Sartre: „Unii cred că romancierul se descrie pe sine în vorbele lui, iar criticul în critica lui; dacă Blanchot vorbește despre Mallarmé, unii vor crede că ne destăinuie mai multe despre el și, decât despre autorul de care se ocupă... unde s-ar ajunge atunci: Blanchot nu s-a

ut decât pe sine în Mallarmé; prea bine; aici voi, în Blanchot, nu vă vedeți decât pe înșivă. În cazul acesta, cum puteți să vă dați ma dacă Blanchot vorbește despre Mallarmé sau despre el însuși? Este cercul os al oricărui scepticism; renunțați deci la toate dintr-astea învechite... Bineînțeles, e o ne să repetați asemenea truisme, dar pedanții ori sunt atât de proști și de superficiali, încât nu se pot s-o faci; bineînțeles, punctul de vedere al Blanchot este personal. Și, de asemenea, nu ar fi instrumentele pe care le folosește, ci cele din urmă experimentatorul constată că rezultatele experienței. Dar, dacă într-un anumit măsură, obiectivitatea este deformată, ea este și revelată. Pasiunile, spiritul, vulnerabilitatea lui Blanchot îl determină să facă anumite conjeturi mai degrabă decât o altă; numai Mallarmé va verifica conjetura lui Blanchot. Deprinderile mentale și afectivitatea criticului critic servesc drept **revelatori**, pregătesc intuiția. Conjetura, adevărată sau falsă, servește la descifrare. Adevărată, ea este umplută evident. Falsă, ea se șterge indicând alte direcții“ (**Saint Genet**, p. 517).

Paul Aretzu oscilează între a-i acorda criticului calitățile invocate de Sartre (deprinderile mentale și afectivitatea care servesc drept revelatori și pregătesc intuiția) și poziția de critic-ironică a celui conștient că, în lipsa unei metode teoretice relativ omogene, în lipsa actualizării unei concepții integratoare, critica („cronică“) este „cochetă, aventuroasă și dă

Omogenitatea demersului critic

valeria manta-tăicuțu

satisfacție primului amant. Apoi, are prospețimea unei paradoxale istorii literare în pas cu timpul prezent“ (p. 8).

Înseamnă că ne întorcem la Barthes, care spunea că în critică adevărul nu există: „A face critică nu înseamnă a vorbi just în numele unor principii adevărate“ (**Eseuri critice**, p.254). Deci înțelegerea critică nu depinde de categoria adevărului: „Lumea există și scriitorul vorbește, iață literatura. Obiectul criticii este însă cu totul altul: nu *lumea*, ci un discurs, discursul altuia: critica este un discurs despre un discurs, este un limbaj secund sau un metalimbaj, care se exercită pe un limbaj prim sau limbaj obiect. (...) Din moment ce critica nu este decât metalimbaj, înseamnă că sarcina ei nu este de a descoperi adevăruri, ci numai validități. Un limbaj în sine nu este adevărat sau fals, ci este sau nu este valid; valid, adică constituind un sistem coerent de semne. Se înțelege astfel mai bine de ce criticul se bucură de o libertate absolută față de obiectul său“ (**Eseuri critice**).

Paul Aretzu numește „trădare“ această libertate absolută a criticului: „Dacă un scriitor se scrie pe sine, un critic literar se citește pe sine, în text. Prin caracterul ei total neconvențional, interpretarea este predestinată să trădeze. Măștile scriitorului nu coincid cu obrăzarele criticului“ (p.8).

Evident, volumul publicat de Paul Aretzu nu este în totalitate fidel afirmațiilor din **La ce bun critici...**, deoarece cronicile adunate în el încearcă o polarizare în jurul unor principii omogene. Fenomenele centrifugale se explică prin conștientizarea libertății de a citi în cheie personală volumele de poezie încredințate de poezii contemporani spre lectură și înțelegere (printre ei, nume care s-au impus - Ana Blandiana, Gheorghe Grigore, Eugen Evu, Nichita Danilov, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Beldeanu ș.a., dar și nume de care se va mai auzi - Aura Christi, Ion Maria, Tudor Negoescu și mulți, mulți alții).

Această libertate de a citi *oricum* o operă și de a scrie pe marginea ei ca și când ai scrie o tu, de la capăt, în virtutea principiului strămoșesc al cărților care „se fac“ din cărți poate deveni păguboasă pentru literatură și, mai cu seamă, pentru critica literară de la noi, dacă acel *oricum* se traduce prin eclecticism și empirism. Ar rezulta (dacă nu cumva fenomenul s-a produs deja) o inflație de critici de circumstanță, fără o minimă pregătire teoretică, dar gata să ia cu asalt cărți pe care nu le-ar înțelege nici chiar dacă le-ar citi (de fapt nu le citesc!), dar despre care ar fi capabili să scrie la nesfârșit, cu acel tupeu al asasinului de cuvinte ce confundă critica literară fie cu o acțiune de ecarisaj, fie cu una de vidanjare, chit că n-ar putea deosebi măcar o figură de stil de alta.

Paul Aretzu, cu ingenuitatea trăitorului într-un spațiu intelectualizat, se pare că ignoră consecințele unor afirmații care ar da apă la moară veleităților și ar confirma perspectiva sumbră de care tocmai am amintit. Când spui: „Un critic chiar face cărți din cărți. El este un cititor profitor. Fiind foarte ocupat cu munca lui, timpul de trăire efectivă este foarte redus și, de aceea, trăiește prin delegație, dând credit creaționist autorilor“, dar continui cu un ambiguu „critica are tendința de a deveni autonomă de textul referențial, de a-și rupe cordonul ombilical“, nu înseamnă neapărat că te

contrazici (cine nu iubește oximoronul?!), ci, mai degrabă, că te bazezi pe o înțelegere empatică a celui care te citește și-ți completează, mental, cu cunoștințele sale, spațiile pe care dinadins le-ai lăsat albe în argumentația ta.

Autonomia față de textul referențial este de fapt o falsă autonomie, nu poți interpreta un text făcând abstracție de el, iar Paul Aretzu nici nu procedează așa în cronicile adunate în volum.

Demersurile sale critice se bazează pe descrierea unei organizări, a organicității interne a operei, cu scoaterea în evidență a unor structuri valide. E drept că citește în cheie personală, dar nu reacționează pavlovian și nici nu și-a pierdut acuitatea percepției ori capacitatea de procesare. Dimpotrivă, abordarea textului se face cu maximă prudență, fără etichetările sociopsihofiziologice de care așa numita „critică actuală“ este plină până la refuz, fără judecăți de valoare tranșante și cu un respect aproape înduioșător față de cuvântul scris.

Luând, la întâmplare, cronică făcută la volumul lui Liviu Ioan Stoiciu, **La plecarea**, se poate observa o logică fără cusur a comentariului, o curgere aproape canonică de la emi-

cronica literară

terea ipotezei („Cartea lui LIS (...) face parte, prin temă, din categoria ezotericelor cărți ale morții, deși argumentul ei este tocmai imposibilitatea de a muri, datorită unui exces de vitalitate, unei viziuni a fenomenului, mai degrabă antropologice, perene“ - p. 55) spre demonstrație și apoi spre concluzia pertinentă: „Liviu Ioan Stoiciu scrie o carte insolită despre o temă frecvent asumată, dar foarte pretențioasă. Demersul liric, aparent flegmatic, ținut sub control, în profund este tensionat, disimulând o autentică stare afectivă și punând în valoare o procesare artistică memorabilă“ (p. 58).

Cele câteva pagini ale „demonstrației“ se focalizează pe o înțelegere circulară a textului, ceea ce-i asigură unitatea, criticul, datorită deprinderilor sale intelectual-culturale, intuind exact elementele de bază ale universului poetic în care pătrunde: aventura existenței, funcția magică a poeziei, spiritualitatea trecerii în fizică și metafizică, în biologie, magie, mitologie, antropologie.

Cumva asemănător sunt elaborate și celelalte 48 de comentarii, ceea ce presupune nu numai un intens efort de lectură, ci și capacitatea de diferențiere semantică a limbajelor poetice supuse exercițiului critic.

Este adevărat că acest exercițiu este unul de libertate și că, uitând uneori să fie „raportor al lecturii“, Paul Aretzu visează pe marginea cărților citite și se lasă sedus de un limbaj ezoteric, nicidecum la îndemâna cititorului profan. O face totuși cu grația intelectualului care - vorba lui Călinescu - mai este încă „putrefiat de cultură“ și iremediabil îndrăgostit de aripa ei cea mai dumnezeiască, literatura.

Trupul și sufletul unui popor

dumitru matală

Când, în 1906, apărea cea dintâi ediția a acestei cărți, nu știa nimeni că, peste numai 12 ani, la 1918, năzuința de veacuri a tuturor românilor, așezarea lor într-o singură țară, avea să se împlinească. Nici măcar autorul însuși, nimeni altul decât Nicolae Iorga, nu bănuia că cele trei cărți ale sale **Neamul românesc în Bucovina** (1905), **Neamul românesc în Basarabia** (1905) și **Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească** (1906), aveau să se înscrie firește într-un proces obiectiv, inexorabil, ce și-a găsit punctul culminant în acel întreit act istoric săvârșit în același an 1918.

Acum însă, când s-au împlinit o sută de ani de la apariția lor, editorul de astăzi al celei de-a treia lucrări, **Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească** - apărută la Editura Saeculum I.O., sub îngrijirea și cu prefața lui I. Opreșan - își poate permite să aprecieze că sunt cărți care au înfrăurit adânc istoria. Și pe bună dreptate: ceea ce s-a petrecut apoi în existența poporului român a demonstrat o dată înplus unitatea de limbă -

galaxia cărților

de datini, de tradiții, de credință care nu se putea să nu aducă și unitatea de teritoriu. Sau, așa cum tot I. Opreșan afirmă: „Din acest ideal al dezrobirii de sub cnuțul străin, ce licărea, la începutul veacului XX, în puține minți, avea să se pornească torentul deșteptării naționale care a făcut posibilă marea unire, proces înfrăurit dacă nu chiar generat și de cărțile, conferințele, prelegerile și articolele lui N. Iorga.”

Care sunt, așadar, argumentele pe care le prezintă marele nostru istoric în această carte și cu atâta putere de convingere încât *au înfrăurit istoria*? Mai înainte de orice, cred, ar trebui spus că regăsim argumente de mai multe feluri, de o mare diversitate și că tocmai asta le conferă putere de convingere. Ceea ce le sporește și mai mult încă greutatea este faptul că au fost culese nu din alte cărți și lucrări, ci dintr-o călătorie la fața locului. În toamna anului 1905 Iorga a făcut un asemenea circuit anevoios în Ardealul românesc și în cel aflat încă sub înstrăinare austro-ungară, pe drumuri călcate cu pasul, cu trăsura, cu trenul, dar „întotdeauna pe banii mei”, după cum el însuși mărturisește în prefața la ediția întâi. Cele descoperite pe teren, astfel, de călător sunt întărite apoi de omul de știință, pentru ca patriotul să-i valideze pe amândoi.

Firește, cele dintâi date ce i se oferă călătorului sunt cele legate de denumirea localității, citită chiar pe pancarte de la intrare. Dar istoricul o confruntă mereu cu propriile cunoștințe de limbă. Undeva, pe Târnava Mare, satul Dános este „Daneșul nostru, mai mult românesc”. În Maramureș, alte două sate, binecunoscute și nouă, Desești și Crăcești, „statul găsește de cuviință a le numi, într-un naționalism maghiar care a tă-

mânjit cu colorile sale toți stâlpii kilometrici, până sus pe culmi: *Deses și Kracsfalva*”. Pe drumul spre Miercurea, „ne oprim în satul Dobârca. Săsește i se zice *Dobrink*, pe când ungurii îl împopoțonează cu numele de Doborka. La rândul lui, „Sibiul e înconjurat de sate românești. Sașii înseamnă prin veacul al XIV-lea întemeierea lor, dar eu le cred vechi ca lumea”. La Satu Mare, căruia și el îi zice, ca pe atunci, Sătmar, are de făcut un amendament: „În cele mai vechi timpuri, înaintea mișcărilor de coloni și întemeietorilor de orașe, era aici, pe câmpia roditoare, un *mare sat* al nostru”. Cetatea Devei, „ungurii năvălitori în veacul al XI-lea au găsit-o în mâinile unui voievod al românilor, cu numele și faptele pierdute, ca ale unui învins”. Iar când ajunge la Sighișoara, poligloul nu și poate stăpâni o mică digresiune toponimică: „Numele săsesc al Sighișoarei e *Schässburg*”, cetatea *Schäss*; ungurii îi zic *Segesvár*, cetatea *Seges*. Sighișoara românească nu pare a fi luată de la vreuna din aceste numiri străine și pare că-ți vine a crede că ea pornește de la vreun *sebey, segheș*”.

Exemplele ar mai putea continua, de vreme ce și călătorul Iorga le întâlnește la tot pasul, însă și așa mi-e teamă că, prin acumularea lor într-o singură pagină, o umbră necuvenită cade asupra istoricului. Și așa s-au grăbit unii să-l eticheteze drept naționalist, făcând intenționat o confuzie între naționalism și patriotism. Intenționat, pentru că nu întâmplător acelorași *unii* nu le mai sună bine, astăzi, nici nume ca Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul ori Eminescu. Pentru a le mai stăvili, pe cât posibil, elanul iconoclast, aș adăuga, totuși, alte câteva exemple. Mai cu seamă că, prin acestea, marele istoric își mută privirile de la pancarte la locuitori; prin urmare, de la intrare către interior. Evident, intenția sa nu poate fi decât aceea de a scormoni mai adânc, înăuntru.

În gara care purta firma Cserna-Keresztur, vizitatorul îl întreabă pe un băietan de ce nu rostește numele pe româneste, Cristur: „Așa trebuie”, răspunde băietanul. „Cum adică, trebuie?” „Trebuie, *musai*.” *Musai*, pentru că asta era politica de stat a administrației maghiare. *Musai*, pentru că „școala de stat lucrează înverșunat pentru a trezi o conștiință străină în accia care vin dintr-o altă viață și pentru a o strivi pe a noastră”. Și totuși, pe Valea Someșului, în mai multe localități, „cu toată școala de stat, tinerii nu știu deloc ungurește. (...)”

Aceasta s-ar fi întâmplat și mai de demult, dacă n-ar fi stăpânit în acest comitat strașnicul Bánffy și dacă spiritual administrației lui n-ar fi dăinuit încă și până acum”. Or, asta se datorează, fără îndoială, „mersului firesc al lucrurilor”, așa cum iarăși ține să precizeze cercetătorul, deoarece mai descoperă și în alte locuri același fenomen. Un ungar îl lămurăște că, în cele două Bârce, la Bârca Mare trăiesc români, iar la Bârca Mică unguri. „Dar, adaugă el fără durerea pe care ar simți-o un «patriot» de la orașe, ungurii vorbesc mai bine românește decât ungurește”. „La Buzd, lângă Brașov, înaintarea noastră a mers așa de departe, încât sașii vorbesc mai mult românește și-și zic *lele și hede*”. Tot întâlnind în cale un asemenea *mers firesc al lucrurilor*, Iorga conchide ca

un autentic observator politic: „Lumea românească nu mi s-a părut a fi atât de înmănită cum ar dori partidele în luptă”. Nu cunoaștem în această frază o stare de lucr pe care o putem întâlni, exact în aceleași vint, și astăzi? Sau o politică pe care rezonanții minorităților o duc, chipurile numele lor, însă servește mai curând în birea decât înțelegerea?

Dincolo de cele ce expun, în afară, și românești din Transilvania, în acel an 1906 dincolo și de ceea ce dau la iveală, dintrul lor, Iorga pare mereu să caute cu mai mult. Așa cum, înainte cu un an, isco vechimea neamului său în alte două provincii românești, Basarabia și Bucovina, dezgrea și acum aceleași rădăcini în Ardeal și în ungurească. Ceea ce caută neîntrepuț ricol este permanența și continuitatea mului românesc în acele teritorii smulsc de-a sila din trupul țării și anexate tot aș alte trupuri, străine. Cum altfel ar fi p ajunge la ele, dacă nu reînviindu-i, cu au tatea profesiei sale, trecutul? Și cum al dacă nu raportându-i durata la tradițiile datinile, și credința, și limba, tot ale sale la niște părți componente ale unui ansam care definește dintotdeauna sufletul popor?

Așa că, la Mirăslău, locul îi apare icricului *blăstămat*: „În marginea drumului, căii ferate un stâlp de piatră de la 1900, cruce, înlocuită printr-o măciucă cu sp spune în ungurește, cu mult belșug de a nunte, cum a fost doborât aice *Mik Vajda*”. Desigur, așa arăta, pe atunci, „umentul”. La Grădiște se află „locul u s-a sfârșit Decebal și împărăția lui și de u a pornit stăpânirea, până în Dunăre, a c trei Dacii romane, întemeiate de Traian altul „aici a fost Sarmisegetuza, apoi U Traiană, cu palate, cu basilici, cu băi și fiteatre, oricât de scăzute în barbarie, întipărite cu pecetea de mărire a neamului man”. În plus, ori de câte ori adevărul ist îi oferă prilejul, Iorga nu omite legătu păstrate în timp între românii de pe aml versante ale Carpaților, după cum amint și de prezențele pe care le-au avut, Transilvania, un Vlad Tepeș, un Petru Ra un Ștefan cel Mare, un Brâncoveanu.

Mai mult decât atât. Ori de câte ori prilejul, adeseori însă și-l caută singur, le descrie cu lux de amănunte costum populare și obiceiurile dintr-o zonă sau a ba chiar și le prezintă, laolaltă cu dife unelte și ornamente gospodărești, în fe grafii peste care, firește, s-a așternut pa vremii, dar își păstrează și așa deplina v dicitate. După cum același aer de veridici îl degajă și descrierile școlilor și biseric unde a pășit, al preoților și dascălilor pe c i-a cunoscut și care l-au găzduit o noa Față de ei are mereu cuvinte de laudă pe strădaniile depuse de a păstra neîntinate. multe ori în împrejurări potrivnice, trasătu spirituale ale poporului român; adică ceea astăzi am numi conștiința lui națion Lucrarea săvârșită, de data asta, de ist este o veritabilă cercetare de ordin soci gic, o cercetare la temelia căreia stă neab adevărul istoric. Un adevăr care, de ak răzbate din această carte de la un capă celălalt al ei, pentru simplul motiv că a în egală măsură la temelia profesiei celui a scris-o. Tot el, istoricul, afirmă răspi „Un popor trăiește și se dezvoltă înainte toate prin sufletul său, pe care nimic în lu între lucrurile cele mai mari și mai mân nu-l poate înlocui”. Așezate undeva c sfârșit, ele cuprind însăși rațiunea pentru c a fost scrisă cartea.

M i-am exprimat de mai multe ori, mai ales în vremea din urmă care este, pentru mine, în mod fatal, aceea a bilanțurilor, opinia despre critica literară pe care de nevoie am practicat-o, eu eputând, după *Tezele din iulie*, să continui a mă afirma ca prozator cum începusem; am scris, în necesități explicabile, pagini de comentarii, le glose, îndeosebi despre probleme mai obscure sau controversabile, contribuții de istorie literară, în fine, și pagini de critică propriu-zisă despre autori favoriți (nu fanarioți, cum s-a cules greșit într-un număr precedent din *Lucașfărul*). Nu pot spune că n-am extras unele satisfacții din această activitate lucrativă la care n-ar fi de trecut cu vederea traducerile, editările de scriitori uitați, prefețele și notele la ediții de clasici, cu gândul mereu la volumele mele de proze scurte, la romanele pe care regimul nu-mi îngăduia să le revelez. Ceea ce mi-a impus cel mai neplăcut efort a fost cronică literară propriu-zisă: n-am izbutit niciodată să scriu despre cărți, ci despre subiectul lor, cu alte cuvinte, dacă făceam (cu trudă) dare de seamă despre un interesant op cu titlul **M. Eminescu și problema pescuitului**, eu, în loc să mă ocup de carte și de meritele autorului ei, tratam despre obiectul ei, adică despre pescuit.

Cu chiu cu vai, dovedindu-mi și în împrejurare lipsa de aptitudini, am ținut un an de zile cronică literară la „Viața românească”, ca să rămân „în presă” în toată una imunde campanii declanșate împotriva mea de Eugen Barbu și Al. Piru, cu o haită întreagă de acoliți, dar și Vasile Nicolescu, marele dirijor de sus, mi s-a oferit însă respectiva rubrică la tot felul de reviste, de la „Lucașfărul” la „Argeș” și

opinii

„România literară”, unde am publicat însă mult în afara oricăror constrângeri redacționale, ca și la „Contemporanul” sau „Convorbiri literare”; despre zecile de articole apărute în „România literară” am aflat dintr-un editorial din nr. 34/1994 (în care eram demascat ca un răufăcător de un fost redactor al revistei, M. Iorgulescu, un ins a cărui recomandare nu mai trebuie făcută) că mi se publicau datorită faptului că redacția nu se mai scâpa de mine și de paginile mele anoste - și ultimele calificative aparțin lui L. Raicu, tocmai omul care îmi oferise prin 1972 „cronică” revistei, abandonată de el pentru realizări mai substanțiale!

Am făcut toată această lungă și întortocheată introducere pentru a explica de ce în câteva articole despre cartea lui Barbu Cioculescu **De la Mateiu citire...** am „intrat” în universul ei în modul cel mai fizic, nu pentru plăcerea divagării - și în afară de subiect -, ci pentru că la asta mă silea situația mea de autor de multe eseuri despre Mateiu însuși. Și chiar dacă am semnalat cartea drept o piatră de hotar în literatura critică a subiectului, universul matein complex și voit înțelesat lasă destule puncte de comentat și de interogată. Voinței de mister, cu sugestii evident artistice, nu transcendente, i se adaugă aceea de a încerca, dar și scăpări uneori din vedere a multitudinii de amănunte și precizări aglomerate. Sunt și inadvertențe, contradicții și suprapuneri în universul acela: critica literară, chiar dacă nu se confundă cu detectivistica, vrea să introducă o câtime de raționalitate în acest fermecător haos.

... Studiul lui Barbu Cioculescu, dar și recenta intervenție a lui Matei Călinescu (din păcate ignorată de acesta) ca și altele care m-au silit să-mi spun cuvântul, m-au făcut să descopăr destule lucruri chiar de mine neobservate până atunci. Așa e însuși titlul cărții, **Craii de Curtea-Veche**, perfect adecvat substanței ei, dar neputând fi o vorbă de dispreț aruncată de Pena Corcodușa celor patru domni

Farmece până la confuzie

alexandru george

ieșiți dintr-un local de lux, în ținută impecabilă, dacă nu elegantă. Bătrâna ne bună nu-i vede ca pe niște dezmațați sau ca pe niște cheflii intemperanți. Cei patru au petrecut în „birtul din Covaci”, adică la restaurantul Iordache o seară mai curând funebră, marcată de „valsul domol” și de trecerea fugitivă a lui Mișu Nachamnsohn, aflat în pragul morții... **Craii...** reprezintă o emblemă sintetică dată justificat de autor, nu de cineva care nici nu-i mai văzuse la față vreodată și căruia ei ar fi trebuit să-i apară ca niște onorabili, nu ieșind dintr-o cloacă.

Să mai punem la socoteală că Pașadia circula prin urbe cu trăsura (cupeul) după el, așa că, ducându-se acasă pe vremea aceea urâtă tocmai spre Capul Podului - Piața Victoriei -, el nu putea face drumul pe jos, ci în „caretă”. Pirgu se întoarce spre Poșta, iar Pantazi și Povestitorul spre Sărindar (Cercul Militar), zăbovind însă la Durieu, în spatele Băncii Naționale. Deci la doi pași de strada Modei, unde primul locuia.

La vremea aceea, adaug eu, localul numit Iordache păstrase numai firma acestui restaurator și era unul dintre cele mai onorabile. Gazetaarul C. Cosco, autorul copioaselor amintiri din volumul **Când era bunică fată**, 1938, enumeră printre frecventatorii lui pe Cneazul Moruzzi, marele prefect al Poliției, dar și pe Colonelul Nicolescu, mai apoi general, succesorul celui alt, ambii oameni de încredere ai Palatului, până la venirea lui Carol II, care a recurs la „poliști” de altă anvergură.

Cosco pomenește și despre Jules Brun, gazetarul francez care pare a fi una și aceeași persoană cu prietenul, desigur mai tânăr, al lui Mateiu; ca o curiozitate semnalez că acesta, scriitor de limba franceză, s-a specializat ca poet în sonete, dar de o inspirație fără nici o legătură cu **Pajerele** scriitorului nostru, pe acestea Barbu Cioculescu considerându-le esențiale pentru ceea ce va fi întreaga structură lirică a esteticii unui om care nu a mai scris totuși, ulterior, nici o poezie. Dar aprecierea lor, pe urmele lui Șerban Cioculescu și Aurel Martin „în deceniul al optulea, cele mai valoroase sonete ale liricii noastre”, mi se pare exagerată, căci sonete au scris și M. Eminescu și M. Codreanu, dar și I. Pillat, dar mai ales V. Voiculescu, ceea ce după mine ar impune altă ierarhie.

Mateiu n-a mai scris poezii, nici măcar n-a schițat vreun proiect, dar și-a pus la contribuție geniul liric în prozele sale destul de diverse, chiar în „așa-zisul roman”, cum i-a zis G. Călinescu scrierii sale cele mai cuprinzătoare și, mai mult decât poeziile, datorate de măsură pentru arta sa, deși psihologice vorbind, B.C. are dreptate să le considere esențiale, nu doar niște expresii sintetice timpurii. Numai că „romanul sau mai degrabă narațiunea”, după spusele lui G. Călinescu, stăruiind în eroare, este altceva decât multele romane impregnate pe alocuri de lirism pe care le-a iscălit M. Sadoveanu ori chiar sunt cufundate într-o baie de lirism, precum cele ale lui Ionel Teodoreanu sau măcar de oarecare atmosferă lirică, predominantă la prozatorii mai ales povestitori moldoveni. **Craii de Curtea-Veche** sunt un roman liric, deschizând prin aceasta o mare problemă de care s-au lovit toți criticii atașați formulei clasice și care, în contemporaneitatea lui Mateiu, pretindea realismul epic sau cel psihologic. Pentru cartea interbelică formula ilustrată în **Craii...** era ceva aberant, măcar scandalos.

... Nu însă și pentru mine, care, înfrângându-mi prejudecata că Mateiu, omul așa de vechi, de

anacronic n-ar fi putut inova în arta romanului. I-am comparat cu Proust încă de la începutul exegezelor riscate pe seama ei. Căci amândoi „romancierii” contemporani prin scrieri au lăsat o literatură confesivă bazată pe ideea memorialisticii fictive, recuperând trecutul - Proust printr-o adevărată „căutare”, scriitorul nostru prin felurite pretexte pe care i le oferă realitatea cea mai comună. Dar, la ambii, linia clasică a narativismului e întreruptă sau întocmită prin întoarceri și reveniri, cu atât mai marcate la Mateiu cu cât volumul fizic al cărții sale e așa de mic.

Interpretarea mea n-am văzut-o contrazisă de nimeni, deși nu e vorba de niște simple sugestii, așa că o consider, chiar și după mai bine de trei decenii, valabilă, dar problema acestui tip nou de scriere ar fi trebuit să mobilizeze penele tuturor criticilor atenți la evoluția genului, atât de accidentată, începând prin anii '30 încoace. Or, printre ele îmi place să cred că ar merita fi pus și marele meu roman **Oameni și umbre, glasuri, tăceri**, pe care l-am scris cu totul în afara „esteticii” mateine, de care aveam să devin conștient abia în timp ce-i redactam monografia (1981), pe atunci steaua mea polară fiind Proust, pe care, spre marea mea consternare, l-am trădat fără voie, dus de ceea ce-mi impuneau propria-mi scriere și inspirație de moment (inspirația fiind un termen cu totul străin de marele romancier francez).

Dar, revenind la **Craii...** au fost cel puțin doi critici binevoitori ai romanului meu care au observat măcar fugitiv o oarecare relație, asupra căreia cred că merită să insist: amândouă nesocotesc linia directă a narativismului clasic, toți vectorii de acțiune sunt prezentați prin terminalul lor, de multe ori tragic, personajele apar în momentul morții sau al despărțirii, la care eu identificasem voința lui Mateiu de a arăta că nu principiul vieții sau la baza cărții, ci acela al nimicirii, al dispariției sau măcar al despărțirii definitive - adică exact ceea ce făcusem inconștient, până la suprasaturație în cartea mea.

Dar mai e o problemă de care am devenit conștient abia recent, în tot cazul abia după ce destui critici s-au rostit despre **Oameni și umbre**: acesta înfățișând evenimente personale, dar și de familie dinainte de 1926, cel care se mărturisește fiind născut în 1899. Totul trebuie să aibă un aer puțin *retro*, așa cum a făcut Ibrăileanu în **Adela**, dar nu și Camil Petrescu în **Ultima noapte** sau G. Călinescu în **Enigma Otiliei**, a cărei acțiune se petrece înainte de 1910-1911. La Mateiu, omul exceselor, arhaizarea e adeseori forțată, ca și vorbirea prea neaoșe a onora, de la Pantazi la Conul Rache chiar, oameni cu educație intelectuală făcută în străinătate și viețuitori în mediile *high-life*-ului.

Revenind la romanul liric, afirmat exploziv sub ochii criticii de toate vârstele prin **Orbitor** al lui Mircea Cărtărescu, nu cred că el mai poate fi contestat ori socotit un hibrid, pentru că face o sinteză între elemente presupus ireconciliabile; eu îi consider reușita nu doar deplină pentru ceea ce pare a aduce nou, ci și pentru felul în care multe elemente contradictorii ajung să se împletească, să-și împrumute virtuțile, în fine, să se împace sau, cum ar fi spus bătrânul Mateiu pe limba lui voit arhaizantă: să se împece.

Născut pentru a fi singur

Născut pentru a fi singur,
într-o grădină plutitoare pe marea verde
Mama gema și înflorea pe un pat de lut cu multă spumă și sânge
O ușă în pământ, un glob de apă,
ace de gheață, somnul pruncului
În pântecul moale. Adus pe lume, dintre îngeri,
pentru a fi de ajutor,
Îmbrăcat în haine vechi pentru a nu fi recunoscut când merg
Pe la casele muritorilor. Bat din poartă în poartă și aduc daruri,
Umblu din om în om cu o cheie mică și îmi deschid sufletul,
Le vorbesc despre mine și vreau să îi ajut,
și îi rog să-mi fie prieteni
Dar ei îmi întorc spatele,
își văd de treburile lor și nu au nevoie de mine
Sau probabil nu mă înțeleg. Atunci stau deoparte și tac,
Atunci stau în capul oaselor și privesc
veșmintele despicate ale fetei
O piele netedă ca argintul. Un miez roșu ca ochiul unui ciclop
În întunericul tainic al cârnii. Aș vrea să dorm acolo
Totul e cald și lipicios, și blând; muzica mi se agață de mâini
Și o spăl cu clăbuc mult, cu ulei mirositor de aloe.
Un șold unduitor
Acoperă soarele. Pe dalele de piatră ale bisericii
stăm în genunchi
Un clopot înț
openit, clopotarul beat trage de frânghie și râde
Baloane de săpun purtate de vânt: mănânc cu înghițituri mici,
Beau cu înghițituri mici, stau în umbra trupului
și nu mai aștept nimic,
Nu mai sper nimic, știu că sunt născut pentru a fi singur.

Câmpii la lăsarea serii

Câmpii la lăsarea serii, peste care trenuri aleargă,
Șosele spălate de ploaie pe care aleargă automobile cenușii,
Poduri peste ape tulburi, conducte de țigă și de gaz metan,
Linii electrice peste lanuri de cartofi, peste hectare de grâne.
Internetul prin care vocea ta vine de la mare distanță
Prin sateliți, prin stratosferă, prin ceață.
Te-aș ține în căușul palmei, iar cu cealaltă te-aș mângâia,
Într-un leagăn de ierburi mirositoare te-aș ține toată ziua
Și ți-aș cânta să adormi. Un cort de raze-aș înalța pentru tine
Lângă lacul de munte. Dacă te-aș pierde, aș merge mii de leghe,
Aș întreba din om în om și până la urmă te-aș găsi.
Căci eu am fost născut să te întâlnesc,
Eu am fost făcut să strig numele tău în toate zările,
Să îl alle mulțimile. Pentru că tu ești floarea de tamarin,
Tu ești vânticelul de aprilie care adie dimineața,
Tu ești soarele de amiază care mângâie șirul de chiparoși,
Tu ești marea în crepuscul, când toate țărnițele se auresc,
Tu ești aburul nopții care îmbracă lucrurile. Tu ești minunea,
Tu ești flacăra, tu ești dogoarea, tu ești sângele,
Tu ești cea mai frumoasă.

Orb se târăște râul

Orb se târăște râul pe patul lui de argilă, de piatră,
Orb și sumbru curge fluviul spre marea plină de trilobiți,
Orb și rece e spațiul dintre cuvinte și doar un înger al Domnului
Se mai arată din când în când. Oarbe sunt toate aceste lucruri
Care stau în formele lor și ar vrea să urle, și ar vrea să vorbească,
Orb e drumul pe care merg și nu știu niciodată când voi sosi,
Oarbe sunt ferestrele casei părăsire unde voi poposi la noapte,
Oarbe sunt zilele care trec fără sens,
ca niște cârțițe în burta lupului
Ca un pian în pânțele balenei.
Oarbe sunt vitele care nasc pe paie

mircea florin șandru

Ghemuri de sânge. Oarbă e toată această alcătuire
în care mă mișc
Cu munți, cu coline, cu sălbăticiuni, cu copaci,
cu orașe, cu sate negre.
Cu bălți de păcură, cu huilă, cu antracit, cu trenuri, cu baruri în
care cântă
Lăutari tâmpi. Oarbă e ziua în care m-am născut
dintr-o mamă tristă
Dacă aș putea m-aș întoarce înapoi, ca râul către izvoare,
silit de flux
Și aș fi o simplă așchie de siliciu. Orbi sunt pelicanii de fum
Care cuibăresc în grind și își mănâncă ouăle, și își devoră puii,
Orb e ghepardul care își sfășie prada, dar intră în bătaia puștii
Orb am fost eu care te-am căutat douăzeci de ani
și nu te-am găsit
Deși erai la două străzi distanță de mine. Acum știu că ești,
Acum strig numele tău la toate răspântiile și nu mă aude nimeni,
Așteaptă-mă că o să vin și o să-ți bat în fereastră,
Așteaptă-mă că o să cânt și o să-ți aduc daruri.
Așteaptă-mă în patul rece
Căci eu sunt orb și vreau să-ți pipăi glezna. Așteaptă-mă,
Eu sunt iubitul tău nenăscut. Eu sunt inelul pierdut în iarbă.
Căutat la lumina lanternei.

Lucrurile

Poate că lucrurile dimprejur sunt mai cumplite decât par,
Poate că ele ne privesc, fără să știm, cu o ură infinită,
Poate aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unor lucruri
Poate că ele pun la cale mereu ceva îngrozitor,
Poate că ne pândesc și deodată scot ghearele
Să ne sfășie beregata. N-am știut niciodată
ce e în miezul lor asuns
N-am știut niciodată ce e dincolo de coaja lor cenușie.
Dincolo de pielea lor de lemn, de piatră, de tablă, de plastic.
Poate că, ținute la locurile lor, se simt părăsire,
Poate cred că nimeni nu le iubește și poate că ele însele ar iubi,
Poate ar vrea să meargă la școală și să-și facă prieteni,
Poate ar vrea să petreacă împreună noaptea de revelion,
Poate ar vrea să pipăie în noaptea parcului jartiera unei femei,
Poate că ar dori să facă plajă la mare,
Poate că ar dori să ne spună ceva, dar nu știu cum,
Poate că ar dori să călătorească în alte lumi,
să se întâlnească cu alte lucruri,
Poate noi le chinăm și nu le lăsăm destulă libertate,
Poate ar vrea să meargă la biserică, în zilele de Paște,
Poate ar vrea haine noi, poate ar vrea să doarmă în pielea goală.
Oricum lucrurile dimprejur sunt mai cumplite decât par,
Oricum ele ne privesc, fără să știm, cu o ură infinită.

„Coșuri de gunoi care se deplasează singure și bănci care se apropie unele de celelalte și cântă la apariția soarelui au fost instalate în orașul britanic Cambridge. Cele șase coșuri de gunoi și șase bănci alimentate cu energie solară au fost create de o asociație de artiști londonezi. Echipamentele cu care sunt dotate băncile și coșurile de gunoi au costat 200.000 de euro“ („Libertatea“, 2005).

O propoziție terifiantă prin exactitatea ei perfectă, ce nu mai îngăduie speranțe, precum o temniță în care ni se refuză rația cotidiană de imprecizie.

Și totuși tragedia sfârșitului e îndelung pregătită prin repetiții care nu sunt decât tragicomedii.

„Pentru mine a fost totdeauna de neînțeles cum aproape oricine dintre cei cu vocația scrisului poate, în toiul suferinței, ca să-și obiectiveze suferința; eu, de exemplu, când sunt nefericit și îmi simt capul zvâcnindu-mi de suferință, mă pot așeza la masă să comunic cuiva printr-o scrisoare: sunt nefericit. Și pot merge chiar mai departe, cu tot felul de floricele, după cum mă ajută talentul și toate astea mi se

memorii

pare că n-au nimic de a face cu nefericirea, mă apuc să improvizez variații, simple, în contrapunct sau o întregă orchestrație de asociații pe tema asta a mea. Și nici nu e o minciună, și nici nu-mi alină suferința, e doar o miloasă prisosință a forțelor mele într-o clipă în care suferința s-a răscolită până în străfundurile ființei și mi-a sleit cu totul puterile. Dar atunci ce fel de prisos mai e acesta?“ (Kafka).

Adevărata durere, cea care deschide calea sacrificiului în genere. Ești gata să sacrifici *orice* în numele ei.

Există epoci în care până și vorba lui La Rochefaucauld, după care ipocrizia ar reprezenta omagiul pe care viciul îl aduce virtuții, pare depășită. Ipocrizia nu se mai recunoaște decât ca virtute ea însăși, supremă virtute ce se omagiază pe sine.

Prin duplicitate ne multiplicăm într-un chip monstruos, parodiind misterul creator

Fișele unui memorialist

gheorghe grigurcu

al spiritului și al naturii.

Ființa: miracolul care *nu poate muri*.

Demonie: deznădejdea care nu mai poate lua cunoștință de sine, care se pustiește pe sine.

Demonie: deznădejdea care distruge și se autodistruge în infinit, incapabilă de-a construi ceva.

„Afirm că conștiința neputinței noastre de-a ajuta sau de-a aduce cea mai mică ușurare omenirii în suferință, fiind cu totul convinși de această suferință, poate să transforme în sufletul nostru dragostea pentru umanitate în ură pentru umanitate“ (Dostoievski).

„Multe lucruri am aflat de la o distinsă doamnă pe care legătura sa cu un pictor a făcut-o să petreacă multe zile și nopți la Mogoșoaia, unde Preda se refugiase mai ales în ultimii săi ani; de la ea am descoperit un lucru care nu mă încuraja să mă apropiu de el: omul avea o manieră neutră de a se purta, chiar interesată de interlocutor, pe care căuta cel puțin să-l menajeze, și o alta față de cei pe care-i simțea aparținând altei lumi. Față de aceștia se comporta cu o grosolanie ostentativă, agresivă chiar, oferindu-și arama pe față, exagerând ceea ce era vulgar și urât în firea lui. (Știu de la A. Marino ce a pățit acesta la Paris și, parcă, la Londra, unde a fost silit, într-o «delegație», să împartă camera cu romancierul **Moromeșilor**, dar și alții mi-au confirmat cea ce intuisem eu însumi din capul locului.) Alături de oroarea de camarazii săi de generație ieșiți din pușcării, dar și de toți persecutații epocii dejiste, Preda nu se putea împăca nici cu scriitorii de factură intelectualistă, cu cei care veneau cu un stil elaborat prin educație și cultură, trădând acest lucru, eventual prin conversații și ținută. Dar să nu omit iritarea lui față de prozatorii, autori de romane «groase», în spiritul concepției primitive, realist-naturaliste, care-l stăpâneau încă de la debut: în orice autor de acest soi vedea un rival. (...) Nu pot să uit, astfel, o

scenă când entuziasta doamnă G. Dimisianu l-a introdus pe masivul și substanțialul romancier Augustin Buzura în holul de la Cartea Românească, unde tocmai venise directorul, recomandându-i însușit ultima cărămidă; bietul Preda s-a uitat speriat la geamantanul cu care venise autorul de la Cluj, presupunând firește că în el se afla altceva decât niște rufe și n-a putut articula decât un mormăit scurt“ (Alexandru George).

„A scrie înseamnă a prevedea“ (Valéry). „A prevedea“ ce? Scrisul însuși, congruent cu prezidiunea însăși, fără alt obiect.

Mirarea e roditoare, stupefacția e stearpă.

Dacă, așa cum spunea Baudelaire, scrisul nu poate fi un joc de noroc, el poate fi în schimb, ca să zicem așa, un joc de nenoroc, un joc consecvent tragic. Și chiar este așa, în planul literar în care evocă atât limita condiției umane, cât și limita lui însuși, limita scriiturii suprapuse celei dintâi, agravând-o aidoma unui cuțit introdus într-o rană deja existentă.

Mai întâi, scrisul se desincronizează de tine, autor al său, chiar în momentul în care e așternut. Apoi se desincronizează de el însuși, începând să dateze.

S-a născut plictisit și și-a băgat în cap că ar putea muri doar distrându-se.

Amintiri atât de colorate, calde, vibrante, încât crezi că un compromis cu timpul ar mai fi posibil.

Simplitatea stihilor veghind matern textele din ce în ce mai complicat.

Nu ne putem prefăca că nu există Dumnezeu, după cum nu ne putem prefăca că nu existăm noi înșine.

1) **Paznicul muzeului**
(Radu Cange)
Editura Muzeul Literaturii Române

2) **Spovedanii**
(Mircea Constantinescu)
Editura Romania Press

3) **Porunca lui rabbi Akiba**
(Valeriu Gherghel),
Editura Plural

dana gheorghiu

Totul în casă aparține Vandei. Cu excepția lui Țili, Pusi și Moritz, căci nu iubeste pisicile. (Le prigonește, acuzând că sunt pline de purici.) Iar ele, percepându-i antipatia, o privesc de sus, îțindu-și capetele târcate din jgheburile adânci, de sub streșini, blagoslovind-o c-un nemărginit dispreț. Cască, se uită înspre cer, se întind nepăsătoare, în momentele potrivnice lor.

- O să le pun otravă! amenință răgușit, atunci când, de pe un picior, culege (ei, da) un purice. Totuși, n-o face. Pentru că ea, în schimb, o are pe Lili: căteaua beteagă. (Cu fundul dus într-o parte și albeată pe-un ochi.) Pe care n-o iubim noi - prea latră, a proasta, la mâțe și păsări! La străini, aproape deloc. (Și-ar putea avea aceeași soartă, cine știe...)

În rest, cum spuneam, totul aparține Vandei: și camerele în care locuim, cu vedere la stradă și înspre coridor, noi și familia Kossák și, nu în ultimul rând, dumneai (mereu pornită să se extindă), până la

cerneală proaspătă

maghernițele din curte unde stau, de ceva vreme, Iuliș, Marcela și Vica (împreună cu toți ai ei: palida Mărie și subțiraticul Relu și nevăzutul Vasile, cel „dus, întruna, la lucru“), alături de mult prea prolifică familie Plăcintă, care sporește o dată cu anul (și nu știu cum fac de tot mai încap într-o singură încăpere). Florile, de asemenea - de la crăițe și tuftănele, până la hortensiile albastre - și pomii, și via, zidăria întreagă, podul, inclusiv cele două WC-uri (de sus și de jos), pivnițele, poarta masivă, chiar și cuibul de rândunele de deasupra (dărămat nu o dată pentru că „fumizează“ mizerie), toate, toate sunt ale Vandei - așa ni se spune. (Destul de des, ca să pricepem.) Căci **Vanda e proprietăreașă**. Mai exact „găzdărița“. Și nu pierde nici un prilej să ne-o reamintească...

Cum a intrat în posesia casei, în acele vremuri când nimic nu se vindea, nu se cumpăra - m-am întrebat mai târziu -, e o istorie alambicată. (Și nu tocmai curată. I-au descălecit ițele, păstrând tăcere, mama și Gerlindetante.) Acum, însă, nu mă interesează; nu mai există casa și nici Vanda. Iar pe atunci, nici atât.

Noi ne aveam, zilnic, războiul nostru. Nu pe față, întrucât n-ar fi fost rost de ciștig. Ci, ascuns, amplasat strategic pe sub frunzișul viei urcate pe ziduri, din canaturile scorojite ale ferestrelor de pe coridor. Și prin crăpătura perfidă a gemulețului de la WC. Toate, în linie, băteau în curte. Iar de-acolo, cu rândul, o pândeam pe Vanda: să auzim ce spune, ce face, dar, mai ales, să o vedem plecând. Atunci, abia, eram libere cu desăvârșire! Puteam să ne strecurăm într-unul din poduri. (La mare sfat.) Ori să ne întindem cuverturile printre hortensii. (Să croim rochii de vis la păpuși.) Puteam chiar să ciugulim câteva boabe de struguri. Din ciorchinii negri și grii, care curg de pe boltă, deasupra noastră. (Altminteri, mai anevoie...)

Precaută, Vanda, mereu în priză, își păzește avutul. Să nu-i sărăcim via. (Nici pe cea

Vanda

neagră, „Othelă“, din curte, nici pe cea albă, „Grasă“, cățărata pe casă, dintre cărceii căreia o privim.)

- Spune-i la mă-ta să-ți cumpere din piață, dacă ai poftă! a strigat într-o zi la Relu. (Prins în flagrant.) Aici nu-i de pomană! (Era valabil și pentru noi, desigur.)

Nici cu prunele nu stăm mai bine. Nici chiar cu-acelea din „prunul meu“. (L-am pus, vlăstar, într-o brazdă, la stânga. Adus de unchiul Piciu, din grădina lui, dintre Vii.) Îndată ce a rodit prima oară - niște prune mărunte, acolo - a devenit „prunul Vandei“. Este și-acum. (Dar nici eu nu-l mai ud!)

Când se ceartă, are vreo divergență cu unul de-al casei, ridică vocea. Dacă nu ajunge la nici o concluzie, își saltă fusta. Se apleacă, icnind, înainte, cu picioarele desfăcute, și-și dă poalele peste cap, încât... să-ți vezi bine chiloții. (Și-o jumătate grăsulie de bucă, scăpată din satinul lejer.) Astfel că, în timp, cernută prin sita experienței, s-a conturat următoarea regulă de conduită: **niciodată să nu faci greșeala să te arăți nemulțumit!** (Să observi că ceva nu e în ordine. Ori, mai rău: să spui că ar necesita unele investiții. Din partea ei... Cum ar fi, bunăoară, o anumită porțiune de igراسic, într-unul din spațiile comune. Sau o feavă spartă, la chiuveta de pe coridor. Câteva cărămizi gata să cadă, din boltă obosită a uncia dintre pivnițe; o treaptă ruptă, la scara cea lungă, din „podul mare“. Ori ușa de la „podul mic“, care a fost deunăzi pe punctul să cadă - am văzut cu ochii mei - și s-ar fi putut întâmpla, de nu s-ar fi nimerit Iuliș la țanc, să fie prin preajmă și să-și pună spinarea proptă sub ea. După care a căzut grămadă, cu ușa alături și nasu-n noroi.)

Dacă totuși, mânat de nechibzuință, îți dai drumul la gură, îndată Vanda îți servește (promptă) replica favorită:

- Nu vă plașe ași, nu-i bai; mergeți la Israel! (Și trăneste, în forță, pe coridor, prima ușa ce-o află deschisă.)

Da. Așa spune la toată lumea. Și celor de sus, locatarii de la parter, și celor de jos, chiriașii din curte. De ce chiar acolo să ne trimită, nu pot să pricep. „Noi - îmi dau cu părerea, proptită de șarpanta din „podul mare“, în vreme ce Pusi îmi toarce, extaziat, în brațe - o rupem, de bine, de rău, în trei limbi. Poate ne-am descurca. Dar ce să facă Iuliș, Marcela și alde Plăcintă pe-acele meleaguri străine, chiar e de neînțeles!“

- Decât să-l caute pe nenea Isidor - zice, iluminată, Christel, trăgându-și un genunchi la piept spre a-și susține bărbia - care-îi plecat acolo de mult și i-a lăsat casa ei. Poate și-a luat alta și ne primește și va fi mai bine pentru că la ei, știu sigur, mi-a povestit Iuditha, nu e iarnă și frig.

- Da' proaste mai sunteți! constată Magda, și-și scoate capul pe-o gură de aerisire. Privește departe, cu ochii tăiș, către pod. Vine, așa, o vorbă - explică răstit -, ca să-ți închidă gura. E clar?!

(Când ne vorbește așa, de sus, pare închipuită și pentru un ceas sau două nu-mi mai place de ea. Tac, îndărătnică, până se prinde; vine atunci la mine, microasă, și mă întrebă: „te-ai supărat?“ Mormăi ceva, refuz s-o privesc, ea îmi dă un ghiont și pulnim în răs amândouă. Ca o ploaie de vară, zvântându-se iute, la fel se evaporă și neînțelegerea noastră!)

Deși singură, după „acte“, Vanda are, totuși, un soț: pe nenea Costică. Legat de el, pentru prima dată, am auzit cuvântul „nelegitim“. (L-am notat în vocabular, spre a-l dezbate într-una din zile.) Cu toate că este înalt și puternic, aduce cu o nălucă: n-apare decât noaptea. (Târziu, după ce ne-am băgat deja, cu toții, în pat; arareori îl întâlnim. Întâmplător, peste zi.) Mai des, l-auzim cum trăneste

poarta, înainte ca să pornim la școală. Vine și pleacă, pleacă și vine, uneori lipsește zile și nopți la rând, depinde cât de departe îl vor trimite să meargă cu camionul, în care transportă oameni, var și pietriș. Iar din cauza acestei dezordini necontentite, Vanda acuză c-o doare capul (știm asta după felul în care-și leagă fruntea c-un batic vișiniu, de cașmir), iar atunci - gata cu zbunguiala, gata cu răsetele, trebuie să ne strunim, altfel e de rău! Până când adoarme vorbim pe șoptite și-o citim, apoi, după ochi, când se scoală, să știm dacă-i e bine sau încă nu i-a trecut. (Și-n funcție de lectură, ne comportăm ca atare.)

Dintre cei ai casei, se are bine doar cu Marcela. Și nu o dată stau de povești, după-amiază. Retrase, mai înspre zidul netencuit, din spate, al casei vecine. De unde începe să se desfășoare, în diagonală, peste întreaga curte, sârma de întis rufe. Pe care atarnă, uitați peste zi - uneori și peste noapte - chiloți și combinezoane pastelate, de nailon. (Mici piese străvezii și dantelate, din garderoba intimă a Vandei...)

Sub rufe, ele. În capot amândouă. Vanda - cu părul pe moațe. (Din hârtii răsucite.) Marcela, nu. N-are nevoie. (Că-l are „natiur“.) Date din belșug cu ode-colon. Vanda și-a potrivit o măsuță înainte. Plină cu pungii, cărora trebuie să le lipească fundul și laturile, întrucât e știut: nu-i place să stea de pomană. Drept pentru care prestează „muncă la domiciliu“. (Mai face un ban peste chirii; viața e scumpă. Și, ca tot omul, are „nevoi“. O spune, mai ales când e prezent și nenea Costică. S-audă și dânsul și, repejor, să sară cu o „contribuție“, că are de unde!) Cleiul, maroniu, într-un borcan, alături. Un băț înfipt în mijlocul masei vâscoase. Orice adiere de vânt, parcă în ciudă, îi poartă mirosul înspre noi. (Penalizându-ne indiscreția.)

Linștită, Marcela croșetează. Un șnur lung, de macrame, cât să cuprindă cu el tot Făbrucul. (O dată, posibil chiar și de două ori.) Șade vizavi, pe un taburet. Și-n vreme ce, harnice, mâinile ei își fac treaba, atunci când vorbesc, tăinuind, frunțile lor se ating peste masă. (Negreșit, în vederea unui rodnic schimb de idei!)

Cu urechile pâlnic, prezente la posturi, prindem cuvinte răzlețe. Dar și fraze întregi. Care, înnodate, în final, devin istorisiri palpitate - Doamne, câte nu se întâmplă pe lume!

.... Că băiatu' mare a lu' Vasile Jeca o luat-o pă una, Anghelina. Prăpădită și venetică, da și ținca coada sus. Și după nuntă, la niși o săptămână, o fujit c-un altu', dă pă la Mănăstur. S-o ținut cu sela, mai-nainte, și era borțoasă. S-o aflat după aia.

... Că șelălat, atunși, a lu' Vasile, dă rușine ori șudă s-o spânzurat în șopru. Iar mumă-sa o blăstămat-o pă curvă și pă tot neamu' ei dă neisprăviți. Și ea o stărpit ca o mătă, la vreo șinși luni după aia, un copil sușit, cu ochi de broască și pă loc o bolânzit, c-o ajuns-o blestemu'!“

Vorbeau de-a valma. De consăteni. De neamuri. De soți. De Costică și Lae. Mai toată ziua. Până când, într-o după-amiază, am deslușit un nume nou: Trăianel...

Îl rostește Vanda. Parcă schimbată la față. Mângâios și cântat. Un zâmbet îi deschide, ștrengar, fața lătareală. Ochii, drăcoși, sticlesc plini de tâlcuri ascunse. Trupul masiv tresaltă, ca atins de spieretură, și, o dată cu el, trandafirii portocalii de pe capot. Cu precădere cei de pe sâni-ghiulele.

Întepenită pe scaun, aproape statuie. Marcela e numai urechi. Abia de respiră, și-a pierdut, de mult, ghemul în iarbă și nici nu-i dă în minte să-l ridice...

N-a trecut mult și am dezlegat misterul

metamorfozei: Vanda avea un „drăguț“! (Așa punea bunica, zâmbind subțire, în vreme ce Gerlindetante da numai din cap. S-au uitat descumpănite la mine și-au schimbat, repede, vorba. M-au trimis la cumpărături; o fugă umai, până la Alimentară. Dar ce trebuia să flu, am aflat!)

Cum să fi arătat un „drăguț“? Și ce ar fi avut el de împărțit cu-o nasoală ca Vanda - în nod dezbaterile erau animate. (Deși nebuloase ntr-un cuvânt.)

Multă vreme nu l-am întâlnit. Căci nu venea decât pe înnoptate. (La fel ca și nenea Costică.) Cu unele mici deosebiri (s-a observat, în timp):

Când trebuia să vină Costică, poarta era lesucuiată. (Și rămânea peste noapte. Nimeni nu-i avea grija.) Când sosea Trăianel, din vreme, Lili era închisă în bucătărie. (Pe el îl atra.) De îndată ce se ivea musafirul, Vanda recea săgeată prin curte. (Cu pași sprintari, de etișcană.) Și încuia, în urma lui, poarta. (O lăta, Iuliș, întârziată, venită de cine știe unde, bocănit în zadar. A adormit, în cele din urmă, pe iarbă, sub pomi, brobonită de rouă, înspre ziua, noroc că era cald și nu a răcit.)

Prima care l-a zărit a fost Magda. (Și a țâșnit tare dezamăgită.) „Păi, e înalt, ne-a spus, făcând un semn arcuit, cu mâna, spre streșini. Și-aduce cu nenea Costică. Doar că are mustață și-o șapcă hoată, trasă pe-un ochi. Cam așa“, ne arată. (În rest, zdravăn și negricios. Să-i fi văzut laolaltă, din spate, i-ai fi ghicit cu greu.)

Mult mai mult, adaugă, îi place - „și nouă“, se alătură Christel, aflând despre cine e vorba - cărlionțatul Dimitri. (Ostașul venit să ne apere țara de fiara fascistă.) Unul din numeroșii tați ai Olgăi. Că e blond, cădem de acord, cântă bine la muzică și ne dă bomboane mentolate. Murmurând:

- Na, devușca. Cac teba zavut?
(Asta, da, e drăguț. Se-nțelege.)

Într-o seară, însă, din prea mare zor, Vanda a uitat să încuie poarta. Și s-a nimerit ca, tocmai atunci, „iniopinat“ să apară Costică. (Am reținut, a doua zi, cuvântul cel nou. Pasă-mi-te, șușotea, aprinsă, Marcela, la urechea îngăduitoare a doamnei Plăcintă, „iel“ prinsese firul. Și-o pândise - „bătu-l-ar!“ - o bună bucată de vreme.)

Pe la miezul nopții, s-a iscat tărăboiul...

- Deschide, nenorocito, știu că vi-s acolo! cerea, scuturând, aprig, clanța. Cum nu era poftit înăuntru, se izbea, voinicește, de ușă, repezindu-se cu mare avânt. (De fiecare dată, lemnul trosnea tot mai tare, în vreme ce Lili, înăuntru, lătra în neștire.)

- Vin eu la tine, vin! vesteia nenea Costică, deloc potolit (cu toate că Vanda nu dădea semne că ar fi fost dornică să-l primească.)

Pe dată, după glas, femeia-l ghicise că era băut. Sări jos din pat, și ea, și musafirul, și „țuști“, amândoi, pe fereastră. (Drept în stradă, de-a berbeleacul, pe caldarâm.)

În cămașă de noapte, desculță și albă la chip (mai luminoasă decât însăși cămașa), bătu măruntel la cel mai apropiat geam vecin: al familiei Kossák. (Unde, printre jaluzele, se zărea lumina aprinsă.)

- Aoleu, ce mă fac, se văicărea șopotit, acoperindu-și cu brațele decolteul - mult prea generos, pentru un ochi străin. Îi beut și-i turbat.

La așa mare necaz, auzind-o, se duse și tata în ajutor. Noi, fiecare, pe câte un pervaz. Lungite-n afară. (Percepând, pentru prima dată, fluxul adrenalinei!)

O prinseră fiecare de câte o mână și, cu opinteli, o săltară fără să facă zgomot. Trăianel, iute de picior, purtându-și singur de grijă, se volatiliză pe undeva, în întunecime. (De atunci, i se pierdu urma. Doar șapca, găsită într-o rigolă, departe, indica viteza de deplasare.)

Nenea Costică, prin casă, după ce birui ușă, dărâamă tot ce putu. Se-auzeau bufnituri, zdrăngăneli, zgomot de sticle sparte. Răcni la pereți, sudui, dovedindu-se o prezență activă. Lili, apărând domeniul stăpânei, repezită la el, la picioare, zbură - proiectil și-și frânse coloana pe una din treptele verandei. (Am îngropat-o a doua zi. Așezată într-o cutie de placaj, în care fusese, inițial, marmeladă, potrivit-n măsuri de Vasile - în ziua aceea „venit de la lucru“. În semn de respect, întrucât se dovedise bravă, Magda migăli o jumătate de zi și scrise pe-o bucată de tablă, în vopsea de ulei: „Lili, semper fidelis“, convingându-ne, astfel, că limbile nu mor niciodată.)

După ce patrule vreun ceas pe coridor, Costică se potoli. Adormi pe pragul ușii noastre, unde, dimineața, neobservându-l, tata îl călca pe o mână, grăbit fiind să pornească la serviciu...

Peste zi, Vanda îi adună hainele bocceluță și i le azvârli în curte. Când el se limpezi la minte și avea o privire măloasă, îl somă - neagră la față, în ton cu capotul:

- Din casa mea să ieși, să ieși! Nu mai pui tu pișioru' ași, bagă de samă, că pun Miliția pă tine!

(Fără să aibă nevoie de explicații suplimentare, nenea Costică a înțeles.)

Seara, după ce-am îngropat-o pe Lili, Vanda bătu, pe rând, la ușile noastre. Înfațișându-se cu două tăvi suprapuse, încărcate cu struguri. (Și albi, și negri, cu deosebită grijă aleși.)

- Pentru copii, murmură, mirându-se parcă (Și noi, după aceea.)

A fost singura dată când am auzit-o zicându-ne gătit:

- Mulțămesc...

Iuliș

Sătatea, seară de seară, înfășurată într-un șal, înaintea porții. Câțiva pași mai în față, lângă răzorul de flori, între trotuar și linia de tramvai: o babă jėjoasă și știrbă. Schioapă, pe deasupra. Momea bărbați.

O spionam, printre jaluzelele ferestrei. (Numai când ai noștri erau plecați. Altfel - o încasam.)

- Sigur î-ss chiori, săsăia Christel, printre dinții vremelnic pierduți, în timp ce-și îndesa vârful degetului mic în nas. Cine-o vede de aproape, face noaptea pipi în pat!

O pocneam peste mână; Christel renunța, nu fără regret, la îndeletnicirea-i meticuloasă. Instalate comod, pe pervaz, împărțind un pachet de biscuiți, aștep-tam răbdătoare, laolaltă cu Iuliș.

Era cea mai veche chirișă a Vandei. În virtutea acestui fapt, cred, încă o tolera. Îi dăduse, de la-nceput, camera cea mai îndepărtată și mai mizeră. (În fundul curții, sub o boltă pleoștită de zid, în prima noastră fostă-cămară de lemne.) Câțiva ani buni fusese plină-ochi cu semințe de floarea soarelui. Folosite drept combustibil. Persistent, mirosul ranced și uleios intrase-n pereți. Peste el se suprapunea, acum, cel de urină. (Iuliș își golea găleata doar o dată pe zi: fix la două și-un sfert. Puteai să-ți potrivești ceasul după ea.)

Între noapte și zi, viața ei se derula întocmai. Dormea până spre amiază; se scula anevoie. Crăpa ușa încăperii. (Balamalele ruginite scârțâiau subțire.) Răsturna către cer o față boțită: plouă, e soare, e de ieșit ori ba? Dispărea apoi și din întunecime răzbea murmurul lichid al găleții. La scurt timp, pleca. Lăsa în urma ei ușa larg deschisă, pentru aerisire.

- La asta nu intră nici dracu', bodogănea Vanda. Miroase a dihanic de-ți vine să verși!

Scuipa într-o parte, lehamisită. Scotocea în

buzunarul capotului și-și ștergea buzele c-un șervețel de hârtie. Ne privea bănuitoare, pe sub sprâncenele lungi, creioanate. (Cu ochii plecați, ne prefăcea absorbite de jocul nostru. O urmăream pe furis, așteptând să plece. În ciuda avertizării, cuvintele n-aveau nici un efect: camera lui Iuliș își avea lipiciul ei!)

Nu izbuteam să ne apropiem decât foarte rar. (Ne-astupam nasul. Magda ținea de șase.) Aproape de prag, „fotografiam“, în pripă, interiorul. Un pat mare și lăbărțat, veșnic desfăcut, trona în mijloc. (Cercetam, curioase, lenjeria pătată și mototolită.) Într-un colț, o masă (un ziar deasupra), plină cu resturi de mâncare: coji de pâine și de parizer; niște cartofi înecați în untură sleită - și nu mai știu ce. Câteva scaune, sufocate de boarfe - nu țin minte să fi zărit vreun dulap, dar s-ar fi putut să existe. Din tavan, legănându-se atunci când trecea tramvaiul, un bec chior, lăsat aprins...

- Șa-se! chițăia Magda, de sus, de la geamul căscat al verandei, lungindu-și gâtul pe sub frunzișul viei. Ne risipeam, păsărește.

Gemând și boscorodind, Iuliș se ivea de sub poartă:

- Ioi, vai, az ur isten... (Nu știai dacă imploră sau blasfemiează.) Tăra după ea o sacoșă ruptă, plină cu cartofi încolțiți. (Primiți, pe degeaba, de la Aprozar.)

Din trei locuri diferite ne apropiam, precaute. Încercuind-o, păstram, totuși, o oarecare distanță. La rândul ei, se opră.

Părul, tăiat scurt, parcă dintr-o unică rețezare, îi cădea peste o jumătate a feței. Îndrepta înspre noi o privire absentă. Un neg mare, cornos și violaceu, atârnat de colțul buzei, asemenea Gorgonei, ne împietrea. (Izbeam să ne dezmeticim abia atunci când zâmbea.) Altminteri, era înaltă și suplă. Văzută din spate, înșela.

cerneală proaspătă

Uneori, când avea, ne-ntindea câte un măr. Ezitam să-l primim. Magda întorcea capul; Christel se ascundea pe după mine, trăgându-mi fusta. Eu mă codeam: mă tenta, dar funcționa interdicția!

(Poate că nu era atât de rea pe cât credeam. Și nici atât de babă cum găscam pe atunci - cel mult patruzeci și cinci ori cincizeci de ani. Mult mai târziu am aflat că avea o fiică. Chiar și un fiu a apărut, la un moment dat. De ce o lăsau așa, a rămas pentru noi o enigmă. S-ar fi putut ca mama ori Vanda, până și Gerlindetante să știe. Posibil și Omi. Dar cum să le fi întrebat? „Nu luați nimic de la ea din mână!“ - era tot ce trebuia să reținem. „Să nu culegeți vreo boală!“ - care anume, nu ni se explica.)

Ne bățaiam, de pe un picior pe altul, înaintea ei, stingerite.

- No, las' că nu-i bai, zicea, înțelegătoare. Mușca pofcioasă, în fața noastră, desfigurând obraji aprinși ai fructului. Ne mai îndemna o dată, cu mâna întinsă, de parcă ar fi vrut să ne prindă. Îngrozite, de-acum, o luam la fugă. Râdea prelung, nechezat, ridicând din umeri. Fără grabă, dispărea în camera ei sordidă...

Nu era de văzut până la asfințit. Ieșea abia atunci când se întuneca. Pe fundalul cenușiu al străzii, silueta ei se desena incertă. Stătea în același loc ore în șir. Sub tălpile ei strivise generații de ghiocel, de tulipe și de crăite. Singură Vanda ce o mai apostrofa.

- Și tu, mâine, ca mine, îi sorocea atunci, vizionară, cu glas dogit. Oripilată, Vanda se înmuia. Când, în cele din urmă, se opră câte un bărbat, șușoteau îndelung. Pătimaș.

- Cincizeci! se tocmea Iuliș, ținând la preț. Cincizeci, repeta, răgușit, fără să arate, în schimb, vreo marfă. (Oricât de atente să fi fost, nu era nimic de văzut!)

În final, biruind, își dădea capul pe spate. Cu umerii drepti, înainta semeață. (Abia de mai schiopăta.) Călca peste umbra lui, răsturnată.

La plata chiriei n-a rămas niciodată restantă.

stephen henigan:

„Învățarea limbii în care a scris Eminescu mă ajută să vă cunosc mai bine“

*Scriitorul canadian Stephen Henigan a fost în 2001 la Cursurile de cultură și civilizație românească organizate în Maramureș de fosta Fundație Culturală Română, condusă la acea vreme de academicianul Augustin Buzura. Cu acel prilej a ctreierat Maramureșul. A doua venire a lui Stephen Henigan, pentru câteva zile la Baia Mare, a fost făcută în urma unei invitații a Universității de Nord pentru a susține cursuri la Centrul de Studii Canadiene. A publicat mai multe cărți de ficțiune, printre care romanele *Locurile unde numele dispar*, *Străzile iernii*, volumele de nuvele *La nord de turism*. Când cuvintele contestă lumea ori romanul cu puternice accente autobiografice *Provincia pierdută*, în urma unei experiențe de profesor de limba engleză la Chișinău. Este puntea lui Stephen spre spiritualitatea românească de care, în ultima vreme, este foarte preocupat. O călătorie prin Europa Centrală în primăvara lui 1989 l-a entuziasmat, fiindcă a realizat diversitatea culturală a unei Europe pe care pînă atunci o cunoștuse doar prin intermediul stereotipurilor din mass-media occidentală. Dorea să cunoască România, o țară în care nu a reușit să pătrundă în 1989. Ajunsese pînă la Debrețin, în Ungaria, dar a fost oprit la granița românească. A fost de patru ori în România. Este un important scriitor canadian. Cu un destin aparte. Născut în Germania, a trăit în Anglia și SUA, iar acum este cetățean canadian. Profesor la Universitatea din Guelf, Ontario. Acest dialog a fost stimulat de o idee discutată aprins cu Stephen: condiția unui emigrant care își caută identitatea.*

Gheorghe Pârja: Stephen, cele câteva ipostaze ale existenței tale, născut în Germania, cu popasuri în Anglia și Statele Unite, acum trăitor în Canada, au toate datele pentru a fi numit emigrant. Te socotești un emigrant?

Stephen Henigan: Da, mă socotesc un emigrant. Un emigrant etern sau de cursă lungă, deoarece m-am născut în Germania.

G.P.: Vorbești limba germană?

S.H.: Știu limba germană pe care am învățat-o mai târziu. Părinții mei nu sînt germani. Cînd aveam 11 luni am plecat cu familia din Germania în Anglia. La trei ani și jumătate am ajuns în Statele Unite, iar la vârsta de cinci ani am sosit în Canada. După cum constați, eu am avut condiția de emigrant de la o vîrstă foarte timpurie. Deși memoria ar trebui să fie foarte reținută, am multe amintiri din aceste peregrinări. Multe dintre ele povestite de părinții mei. Cu toate acestea nu-mi refuz condiția de emigrant pe care o resimt și astăzi.

G.P.: Ai ajuns cu familia în Canada...

S.H.: În Canada am trăit o adevărată odisee. Ne-am mutat în mai multe orașe, schimbînd mai multe case. Astfel, cînd am împlinit nouă ani, țin minte, am locuit în șapte case și-am schimbat patru țări. Asta nu-i condiție de emigrant? Cred că această continuă mișcare mi-a dat, mai târziu, pofta de a călători. Mă simt mult mai bine cînd știu că nu peste mult timp mă așteaptă o călătorie.

G.P.: Cum ai defini un emigrant?

S.H.: Un emigrant poate fi definit din mai multe unghiuri. Sînt tot felul de emigranți. Îți dau câteva variante. Sînt emigranți care pleacă de acasă cu gîndul de a rămîne în străinătate doar cîtiva ani. Dar rămîn definitiv acolo. Sînt emigranți care ctreieră mai multe țări pînă se

stabilesc în una dintre ele. Aceștia au vocația comparației. Un emigrant este și acela care este văzut diferit de comunitatea în care a ajuns. Ești însingurat pentru că nu le vorbești bine limba, ai alte obiceiuri decît cele ale locului, ai altă culoare a pielii.

G.P.: Nu ești un emigrant în mișcare. De mai bine de trei decenii te-ai stabilit în Canada. Ai cetățenia canadiană și totuși te frămîntă ideea identității. În cărțile tale, prin multe personaje te întrebi: de unde vin și încotro mă îndrept?

S.H.: Sînt canadian cu toată purpura de strămoși care au ctreierat lumea. Deci aparțin unei dinastii de emigranți. Cu o psihologie greu de descifrat. Să revenim la o realitate de interes. Majoritatea emigranților în Canada se stabilesc într-un oraș mare. Mai mult caută un cartier din orașul în care nimeresc unde există o majoritate de etnia, de cultura lor. Eu aparțin unui fenomen mai rar întîlnit în rîndul emigranților. Familia mea s-a stabilit la țară. Un emigrant este un aspirant. Vrea să-și depășească universul din care a plecat. Vrea să urce pe scara socială. Chiar politică. Noi am nimerit într-o regiune profund tradițională. O zonă cu fermieri, cu oameni care sînt în Canada de două sau trei sute de ani. Am ajuns într-o atmosferă cu un mare pitoresc, cu legi bine stabilite ce țin de forța tradiției. Aici m-am întîlnit cu o lume care trebuia să mă primească. S-a întîmplat, dar pînă în ziua de astăzi, deși sînt canadian, nu m-au părăsit reflexele unui emigrant.

G.P.: Părinții tăi trăiesc?

S.H.: Da.

G.P.: Ei se consideră canadieni?

S.H.: Ei au rămas într-o stare intermediară. Oricum, pentru canadieni ei sînt socotiți cana-

dieni, sînt considerați oameni din țara lor. Aici mă întreb și eu: cine se consideră canadian?

G.P.: Dar bunicii materni și cei paterni unde și-au dus viața?

S.H.: Am o bunică pe linie partenă. Are 95 de ani și trăiește lîngă New York. Bunicii materni s-au născut în Anglia și-au trăit toată viața în Anglia.

G.P.: Unde sînt înmormîntați?

S.H.: În Anglia.

G.P.: Tu, ca nepot, le mai cauți mormîntul?

S.H.: Nu. Bunicul meu a murit cînd mama mea avea 14 ani. Timpul trecut a mai estompat amintirea. Bunicii paterni s-au născut în Scoția. Cum spuneam, bunica trăiește, iar bunicul este îngropat lîngă New York. Iar familia paternă este o tradiție a emigrației. Bunicul s-a născut în Scoția. Mama lui era scoțiană, iar tatăl a fost un emigrant din Irlanda. A mers în Scoția în căutare de lucru. Și, ca un reflex, fiecare generație pleacă în altă țară.

G.P.: În situația în care familiile tale au fost marcate de acest miraj al emigrației, ctreierînd mai multe țări, tu ai un sentiment patriotic?

S.H.: Cred că da. Bine, George Orwell a scris undeva că patriotismul este refugiul unui nebun. Oamenii care sînt cuprinși de un patriotism fără margini nu sînt oameni prea toleranți. Eu cunosc mulți patrioți canadieni și îi înțeleg.

G.P.: Ca sentiment la ce însemne tresări? La drapel, la imn? La un peisaj de care te-ai legat? La locul unde-i bine? Adică *ubi bene, ubi patria...*

S.H.: La drapel de ce nu aș tresări? Dar nu este cel mai important. Și pămîntul pe care am trăit o perioadă mai lungă îmi dă o legătură specifică. Dar și la tradițiile comunității. Dar sînt atașat și de o societate deschisă. La bilingvism și așa mai departe. Patriotismul, cum îl numești tu, este un sentiment extrem de complex. Fiecare popor are reperele lui la care se raportează. Atunci cînd guvernul canadian a refuzat să trimită trupe în Irak, m-a încercat un sentiment de patriotism, ca mulți canadieni. Am fost consecvenți cu idealurile noastre, ceea ce Marea Britanie nu a putut să facă.

G.P.: Pentru emigranți cu adevărat sentimentul patriotic are alte valențe decît pentru cei care au un destin stabil. Mi-ai spus că ai stat pînă la nouă ani în șapte case din patru țări. Eu care nu am trăit această experiență migratoare este mai greu să vă înțeleg. Eu am sentimentul profund al Maramureșului de zeci de generații. E adevărat, ne îndreptăm și noi spre o lume mai fluidă. Se vorbește de Europa Unită, fără granițe. Ne întrebăm: va dispărea pasiunea pentru identitate? Tu cum ai fost educat? Unde? La școală? La biserică?

S.H.: Cred că școala a fost foarte importantă pentru formația mea, după ce ne-am stabilit la țară, undeva, lîngă orașul Ottawa. Dacă aș fi început studiile într-un oraș mare, aș fi avut mai puțin sentimentul de apartenență la

un loc. La țară trăiam în miezul unei tradiții puternice și-am putut să constat că au o istorie. Orașenii au sentimente diferite. Trăiesc de obicei între alți emigranți, iar istoria nu este prezentă în viața lor. Ca emigrant am ajuns la țară. Am urmat școala cu tinerii care veneau din familii vechi de două sau trei sute de ani. Și acum sînt mîndru de istoria Canadei. Am sentimentul că această istorie îmi aparține. Chiar dacă familia mea nu a trăit în Canada înainte de 1965. Nu are importanță. Această istorie este istoria mea. Acest sentiment nu prea îl înțelegi printre cei care trăiesc la oraș. Orașul nu le dă sentimentul istoriei precum ți-l dă spațiul de la țară. Orașul nu te lasă să ai legătură cu societatea canadiană veche.

G.P.: Ce a mai rămas din vechimea triseculară a Canadei? În satul în care ai trăit în tinerețe de ce te-ai legat sufletește? De oameni? De locuri?

S.H.: De spațiu în primul rînd. Dar și de obiceiurile fermierilor care sînt atașați de un anumit tip de cultură. De o anumită atitudine în istorie. Canada a fost înființată de oameni care au refuzat să participe la războiul din Statele Unite în 1775. Au venit în Canada să facă o altfel de societate. În realitate a fost un mod de a întoarce spatele unui război care nu-i privea. Canada a fost înființată de oameni foarte conservatori. Este un conservatorism prelungit pînă în secolul XX într-un mod mai special. Este puțin anticapitalist. Este un conservatorism pentru oamenii care vor să-și păstreze obiceiurile. Sînt oameni care nu sînt atât de deschiși față de străini, față de emigranți. Au un mod particular de a-i privi pe cei care sosesc pe pămîntul lor. Au o cultură care are serioase legături cu trecutul, într-o țară atât de modernă cum este Canada. Faptul că întemeietorii Canadei au refuzat războiul și urmașii lor se definesc ca oameni pașnici. Am avut noroc să cresc și să învăț la țară.

G.P.: Stephen, care este identitatea ta? Care sînt elementele cu care te recomanzi? O limbă canadiană nu există, să spui precum Nichita Stănescu: limba română este patria mea! Care este, deci, identitatea ta?

S.H.: Identitatea mea este identitatea canadienilor moderni sau postmoderni. Mă simt canadian pentru că știu ambele limbi, engleza și franceza, și cred că cei care nu vorbesc limba franceză au pierdut foarte mult.

G.P.: Să înțeleg că te recomanzi prin limbă? Prin limba franceză?

S.H.: În Quebec poți face asta. Limba engleză se vorbește și în SUA. Franceza canadiană are un accent deosebit și este un mod în care cei care vorbesc limba franceză pot să pună că prin ea își fac afirmarea identității. Acum locuiesc în sudul Ontariei, o zonă cu foarte mulți emigranți, unde oamenii își spun canadieni pentru că locuiesc printre alți emigranți. Noi, cei din sudul Ontariei, sîntem diferiți pentru că nu avem nimic în comun. Este uimitor cum se acceptă diferențele care ne acasă canadieni. Nu sîntem la fel, identici, dar fiecare își caută identitatea.

G.P.: Biserica vă adună sub clopotul ei?

S.H.: Biserica nu este foarte importantă în Canada. Canadienii, cred, sînt cei mai puțin religioși oameni din lume. Cred că numai scaninavii mai sînt așa. Jumătate dintre canadieni sînt catolici dar merg la biserică la Paști și la Crăciun.

G.P.: Biserica nu este alături de oameni a naștere, la nunți, la înmormîntări?

S.H.: Nunțile la care am fost eu au fost fără biserică. Nunta are loc într-un parc, într-un local, cu cineva de la primărie. În satul în care m-am crescut era o biserică așa-zisă canadiană care a fost înființată la începutul secolului XX, care este o biserică destul de liberală. Nu am

fost niciodată la acea biserică, dar cred că am fost puțin influențat deoarece colegii mei frecventau consecvent lăcașul sfînt. Și îmi povesteau despre spiritul acelei biserici.

G.P.: Personajele cărților tale seamănă cu lumea prin care ai trecut? Mi-ai spus că ele sînt mereu în căutarea identității. Este un alter ego multiplicat? Am înțeles că în romanele și nuvelele tale tema emigrantului este prezentă. Emigrantul, omul aventurii, al eșecului, al succesului cu nelinești metafizice. Un emigrant poate să eșueze definitiv...

S.H.: Da, da, sînt mulți oameni care nu se adaptează în străinătate. Se întorc în țara de origine. Pînă la urmă există o știință a emigrantului. Trebuie să ai o rezistență teribilă la șocurile țării care te adoptă. Romanul meu recent apărut, care se numește *Străzile iernii* (2004) este o carte despre orașul Montreal, despre oameni care își caută identitatea. Personajele sînt oameni de culturi diferite: un activist politic din Quebec, un om de afaceri evreu, dar de limbă franceză, un canadian de limbă engleză, o fată din Grecia.

G.P.: Mă ajuți să-mi reamintesc că trăiești într-o țară misterioasă. În primul rînd pentru că nu o cunoaștem bine. Rămîne o țară îndepărtată care se lasă mai greu descoperită pentru noi. Putem vorbi de o literatură canadiană? Care este cel mai important scriitor?

S.H.: Este mai greu să vă povestesc despre predecesori. Ideea literaturii canadiene, ca literatură națională, a apărut pe la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Dar numai prin anul 1950 se poate vorbi de o organizare a culturii, cu editori, cu instituții culturale. Nu vreau să spun că noi, cei tineri, am găsit o tablă rasă. Secolul XIX este populat mai ales cu scriitori colonizați. Emigrați mai ales din Anglia. Deci putem vorbi de un spirit cultural canadian venit din Anglia. Doar în jurul anului 1940 putem vorbi de scriitori canadieni interesanți.

G.P.: Premiul Nobel pentru literatură nu-l are Canada?

S.H.: Nu, nu.

G.P.: Aici Canada se aseamănă cu România.

S.H.: După cum spuneam, doar din 1950 putem vorbi de structuri literare. O chestiune care poate mira: toți scriitorii importanți din Canada sînt în viață sau au trăit pînă acum cinci ani.

G.P.: Cum vezi Europa? Vii des în Europa. Ai nostalgia rădăcinilor?

S.H.: Puțin și rădăcinile mă trag spre Europa. O definiție a unui canadian: este omul care a emigrat dar nu a plecat cu sufletul din locul rădăcinilor. Mai corect spus, a emigrat, dar nu și-a uitat originile. Cei care merg în

SUA după cinci minute spun: sînt american! Asta pentru că este o mitologie foarte puternică, o chemare irezistibilă pentru America.

G.P.: Apropo, America nu te-a atras?

S.H.: Nu, nu. Pentru un scriitor America înseamnă moarte. Scriitorii canadieni care au preferat America nu au devenit mai prolifici. Nici mai valoroși. Acolo este foarte greu să-ți păstrezi identitatea canadiană. Scriitorii canadieni care s-au mutat în Statele Unite, cu o singură excepție, nu mai scriu.

G.P.: Deci hipercivilizația ucide imaginația?

S.H.: Ucide imaginația pentru că, dacă vrei să scrii despre spațiul canadian, firește, pentru că ai crescut acolo, este greu, deoarece pentru mulți americani Canada nu există. Și este foarte greu să-ți imaginezi viața canadiană din SUA. Scriitorii canadieni care s-au mutat în Franța sau Anglia sînt apreciați. Scriu bine.

G.P.: Cum îți explici?

S.H.: Simplu. Este mult mai ușor să-ți imaginezi Canada din Anglia sau Franța, spuneam că cei ajunși în Canada nu i-au refuzat trecutul. Cei care ajung în SUA, poate azi nu atît de mult ca înainte, și-au refuzat trecutul. Am un prieten, dintr-o familie de emigranți italieni. Tatăl și mama lui au emigrat în Canada. Fratele tatălui a emigrat în SUA. Mi-a spus că vara, rudele din SUA au revenit în Canada, în vizită. După vreo cîțiva ani, rudele din SUA nu mai vorbeau italiană.

G.P.: Trăim un timp al emigrării. Deși emigrația nu este o invenție a secolului XX, acum o trăim cu mai mare intensitate. Cu mai mare viteză. Observăm cu ochii noștri cum ne transformă emigrarea. După căderea comunismului, Europa de Est a explodat spre Vest pînă în America sau Canada. Ne întrebăm, Stephen, mai avem nevoie de identitate? Dialogul are loc între doi oameni cu mentalități diferite. Eu un statornic cu dorul aventurii, tu un călător în lume. Eu sînt legat cu toate firele de un spațiu, de un cer și un pămînt anume, de mormintele strămoșilor. Tu un sortit al drumurilor. Eu nu am structură de emigrant. Tu ai. Tu ne observi identitatea? O apreciezi? Ce ai reținut din România?

S.H.: Sînt a patra oară în România. A doua oară în Maramureș. Observ că România s-a deschis spre lume. Dar mi se pare că deschiderea va fi reușită numai cînd ne vom bucura nu numai de românii care pleacă din țară, ci și de cei care se întorc în țară. Ba vor fi unii europeni ori americani ori canadieni care se vor muta în România. O reușită este atunci cînd vor fi oameni care se vor muta în ambele sensuri. Acum România cunoaște un singur sens. Românii își părăsesc țara. Trăiesc viața de emigrant, se înțelege. Sînt în căutarea unei vieți mai bune. O muncă mai bine plătită. Mă întreb ce am reținut din România? Limba română. Îmi place să vorbesc românește. Cu inerente greșeli. Mă bucur că și acest dialog are loc în limba română. Apoi am reținut multe lecturi din literatura română. Am citit din Sadoveanu, Rebreanu, Slavici, Mircea Eliade. Recent l-am descoperit pe Norman Manea, care mi se pare un prozator foarte bun. Literatura reprezintă și ea, în felul ei, o formă puternică a identității unei țări. Din lecturile enumerate port tot timpul cu mine imaginea României. Iar învățarea limbii în care a scris Eminescu mă ajută să vă cunosc mai bine. Să vă pricep identitatea.

A consemnat
Gheorghe Pârja

convorbiri incomode

Moft

Aș fi o zi de vară,
Într-o zi,
Cu aromă de tutun fin
Și m-aș fuma încet,
Cu voluptate și sictir,
Până la capătul unui drum
Fără filtru,
Ce trece,
La mișto,
Pe lângă un câmp
De maci corciți
Cu cânepă indiană.

Vis erotic

Te visam atât de des,
Încât se adunau stelele,
Cunună,
La fereastra mea,
Privindu-mi, frivol,
Tremurul genelor...
În zori,
Noaptea pleca - de fiecare dată,
Cu tine de mână,
Dincolo,
În partea nevisată
A Lunii...
Amândouă deveneați lesbiene...

Surâsul Mona Lisei

Ce ascunde surâsul Mona Lisei?
Noapte de noapte,
Femeia fuge din muzeu,
Într-o garsonieră de la marginea Parisului,
Unde și-o trage cu Ahmed,
Un marocan, traficant de droguri.
Prețul?
Trei ore de viață
Și un joint.

Un pește mare

Singura dată
Când am pescuit
Am prins un pește,
Mare cât plictisul
Unui pescar fără țigări,
Uitat într-un ostrov,
Lângă Brăila...
Mi-a ieșit de-o ciorbă
Și-un poem
Scris cu un vârf de gând
Pe-o pală de vânt prăfuit...

Cosmogonică

Hei!
Ați fost vreodată, aici,
La marginea Universului?
Aici,
Doar aici,
Se nasc curcubeele -
Le-am văzut cu ochii mei!
Aici Noaptea
Își piaptână părul

cristian botez

Și stelele sar
Încolo și-ncoace -
Oamenii de știință îi spun Big Bang...
Aici vin poeții
Și își ascut penițele
La Roata cea mare,
Ce mișcă Lumea...

După-amiază în Haiti

Toate femeile acelea,
Negrese sau metice,
Îmbrăcate în roșu și albastru...
Mașinile americane,
Vechi, albe și roz,
Frivole Cadillacuri...
Clădirea albă, catedrala...
Palmierii de un verde pal,
Galbeni, aproape, în vârful frunzelor...
Și marea, plată și verde,
Întinsă de-a dreapta
Unui drum prăfuit,
Ce duce spre Nord,
În Santo Domingo...

Iar eu, ascuns, undeva
Jos, în colțul din dreapta,
După semnătura unui pictor haitian...

Mama Natură

Mama Natură
M-a scos de la întreținere
Și mi-a spus să-mi caut
De lucru...
În domeniul material sau,
Dacă nu mă duce capul,
În cel spiritual...
Am preferat să fug de-acasă,
Cu banii de pâine,
Într-un univers paralel.
De unde am fost însă,
Îzgonit.
Îmi uitasem cravata...
Acum, stau ca prostul,
În fața ușii
Și aștept să-mi deschidă
Mama Natură...
Când s-o trezi din beție.

Din debutul cronicii literare, *Argint*, de Vl. Streinu aflăm: „În primul rând, la George Lesnea se observă fecunditatea. În opt ani, câți sunt de la apariția întâiului său volum de versuri (*Veac tânăr*, 1931), el a fost prezent în vitrina cărților cu alte patru culegeri de poezii (*Cântec Deplin*, 1934, *Poeme din Eșenin*, 1936, *Poezii*, 1937 și ultimul, *Argint*, 1939). Este în această producție, cu ritm susținut aproape egal, un debit remarcabil, pe care ținem să-l menținem ca putere, dar și de dexteritate formală, care face ca materia lirică să se distribuie între sursele abundente, am zice, destul de armonios.” (Vl. Streinu, *Pagini de critică terară*, vol. II, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 117; I-II, E. p. L. 1968; vol. I/ 1974; IV/ 1976; V/ 1977, ediție alcătuită de George Muntean, București, Editura Minerva; glă: SPCL, I - V); distinsul critic mai menționează: „ușurința de a ritma bine și de a rima iar perfect”, textele de inspirație istorică (*Ștefan I Mare, Descălecat, Răreșoia, Petru cel Mare* etc.) venind „din ceea ce este mai bun în ocările trecutului voievoadal ale lui St. O. Iosif”, și anume „eclectism al inspirației”, „pecanicitatea” evidențiată „în anumite reluări, în venirea asupra câtorva expresii și câtorva construcții de strofe” („astfel ideea de „baladă”, ca mijloc de a evoca vremuri legendare, poezul o trebuințea câteodată numai de dragul vântului, fără necesitate poetică reală, dar de numărare ori: „stâna din baladă” într-un loc, undeva „miros de baladă” /.../ colo „laptele și șul stau lângă balade”, și tot așa mai departe, și atmosfera volumului nu împunea revenirea” - PLN, II, 119) etc. Uneori, pe unele trece George Lesnea cu „avalanșa stihuirii” se întâmplă să tulgă și lujerii versurilor din grădinile altora;

„Ocluziunea” proletcultistă în poezia română (IV)

Ion Pachiea Tatomișescu

literară cu o „avalanșă” de volume de stihuirii proletcultiste: *Niște fabule mici și mari pentru mari și mici* (1946), *Poeme pentru un ziar de perete* (1948), *Grivița Roșie* (1949), *Cântec de leagăn al Doncăi* (1953), *Când în aer se simte bucuria înnoirii... 1 Mai 1954* (1954), *Fabule* (1954), *În târg la Iași 1917* (1955), *Bucuroși de oaspeți* (1957), *Ce o să fie Bondocel* (1957), *Dialectica poeziei sau cântece despre cântec* (1957), *Bondocel își alege o meserie* (1958), *Poezii* (1959), *Schimbul de mâine - versuri pentru copii* (1959), *Alte „niște fabule” mici și mari pentru mari și mici* (1962), *Partidul. Versuri* (1962), *Dialectica poeziei* (1962), *O notă poveste a vorbei* (1963); postum i s-au publicat: *Versuri* (1973), *Zodiac* (1973) etc. „Poet de curte comunistă”, Marcel Bresașu scrie la comandă, „în cel mai înalt spirit” de partid, al eticii/ echității timpurilor noi, socialiste etc., trăsătura dominantă a întregii sale creații fiind „didacticismul, în sensul lui neelevat explicativ, supus conjuncturii și evenimentului, sau în cel exemplar instructiv, în forme alegorice susținute de un umor spumos, care face morala acceptabilă fără constrângeri solemne”; Roxana Sorescu mai observă trei direcții tematice „în care se manifestă vocația de ghid moral a poeziei: versificarea evenimentului istoric cu valoare exemplară, apologul și literatura pentru copii; dintre poemele epico-istorice ilustrative ca valoare morală, fluent versificate, dar fără profunzime sau tensiune vizionară, au fost popularizate mai ales *Grivița Roșie*, evocare a grevei din 1933, poem scris la 15 februarie 1945 și recitat a doua zi în curtea Atelierelor Grivița, *Cântec de leagăn al Doncăi* (Donca, tânără mamă, își riscă viața pentru a tipări ilegal și a împărți manifeste; prinsă de poliție, schingiuită, moare cu speranța că mesajul de luptă va fi dus mai departe de fiul ei), *În târg la Iași 1917* (în care se versifică evenimentele petrecute la Iași în timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie; un tânăr muncitor român se alătură ostașilor ruși care instaurează în armată ordinea sovietică, spre admirația solidară a unei bătrâne; tânărul era Ilie Pintilie) și *Corul vorbit din „Joia roșie”* (13 decembrie 1918)” (*Poezia*, I, 179). Marcel Bresașu compune și limgușoarea stihuri pentru dictatori ca Lenin, Stalin ș. a.: *Cu slove care-n veci nu pier, Alătura de Lenin, strălucitoru-ți numel E dăluit în fiecare inimă de pionier // Cu slove roș de flacăra și lavă: Slavă lui Stalin, cu dragoste și slavă!* (apud Rotlst, V, 49). Mihai Beniuc, în „darea de seamă” din 1951, „Poezia noastră, armă a poporului în lupta pentru apărarea păcii și construirea socialismului”, evidențiază și „activitatea exemplar-stihuitoare” a lui Marcel Bresașu: „Dar în această țară cresc copii mai fericiți, care și ei cer poezii. Trebuie să recunoaștem că n-a fost satisfăcută această cerere, poezii noștri neînțelegând în suficientă măsură educația copiilor. Tocmai de aceea se cuvine să fie subliniată activitatea rodnică a lui Marcel Bresașu în acest domeniu. Iată un fragment dintr-un recent poem al său: *Vouă, dragi copii, vi-i dată! Vremea asta minunată! Care știe împletit! Basmul lui a fost odată! Cu al lui așa va fi! ...! Stau alături de voinici! Pionierii ucenici! Cum se-ntrece fiecare! Ca s-ajungă Meșter mare! Ca să-nvețe mai de zor! Meșterugul lui viitor! Pas cu pas s-adună pașii! și din pași s-adună drum! Măine ei vor fi uriași! Ei, piticii de acum.*” (PLN, 16 sq.).

Radu Boureanu - de la „dadaști, suprarealiști, hermetici”, la proletcultiști. În capitolul Dadaști. Suprarealiști. Hermetici, din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), G. Călinescu îl menționează și pe Radu Boureanu (București, 9 martie 1906 - 6 septembrie 1997, Buc.), autor până în acel moment a trei volume de versuri: *Sbor alb* (1932), *Golful sângelui* (1936) și *Caii de apocalips* (1939): „Nota dominantă din *Sbor alb*, într-o atmosferă generală de silnție și manierism, este halucinația

O mențiune onorabilă merită viziunea meteorică a „roșului cal” care e un Pegas: *A căzut ca un bloc uriaș de mărgean, / n-a glăsuț cu glas pământean. / Sub coapse rotunde, două flăcări roșii, / i-au tășnit ca două aripi roșii.* Intenției de apocaliptic și grandilocvent, vizibile cu deosebire în poza comunistă din *Sângele popoarelor*, nu-i corespunde suflul.” (CILR, 905). Potrivit „dării de seamă”, din 1951, a lui Mihai Beniuc, Radu Boureanu intră în categoria acelor poeți „cu volume în perioada dintre cele două războaie, plătind tribut greu formalismului poeziei decadente”, poeți ce, „luptând să învingă propriul lor trecut”, „au înregistrat și continuă să înregistreze succese pe drumul nou al poeziei” (PLN, 9). Producția proletcultistă a lui Radu Boureanu începe în anul 1948, o dată cu volumul *Sângele popoarelor*, unde „adresează apeluri la colectivism și internaționalism”, unde „eleganța eliptică - după cum ne încredințează criticul Marian Popa - este cotropită de nuditatea schematică” (PDlrc, 108); și celelalte volume de stihuirii proletcultiste - *Versuri alese* (1955), *Umbra stelelor* (1957), *Cântare Cetății lui Bucur* (1959), *Moartea morilor de vânt* (1961), *Versuri* (1961, cu un *Cuvânt înainte* de Ion Vitner) și *Vioara cosmică* (1962, „poezii alese”, cu o *Prefață* de Ov. S. Crohmălniceanu) -, după cum subliniază același critic, „aduc nu atât reliefuri, cât culori”; „*Cântare Cetății lui Bucur* (...) celebrează semimileniul Capitalei prin panoramice de istorie versificată” (*ibid.*); în poeme ca *Geamala, Zaiafet* etc., în maniera lui Ion Barbu, încearcă a ne proiecta într-un București al desfrâului turcizat/ „balcanic”, din vremea domnitorilor fanarioți (Nicolae Vodă Mavrogheni, Constantin Vodă Hangerliu ș. a.): *Vine, / Vine, / Vine, se leagănăncel ca un turn! / Geamala! / Marea, / Marea, / Marea momâie, sluta muiere, / Geamala! / (...) / Pântec, / Pântec, / Pântec în cercuri largi de butoi, / Geamala! / (Geamala); Venit din Țarigrad, un pașă, ieri, / Cu un alai de lingave agale, / Ar vrea ca pentru el și pușlamate! Să-ningă domnul chefuri cu muieri. // Dar nu femei de han sau tălănițe, / Dănoase la plăceri de irmilici, / Ci doamne de boieri veliți, sau mici, / Din stirpe veche, albe jupânite*” (*Zaiafet*). Istoricul literar Ion Rotaru vede în *Cântare Cetății lui Bucur* (1959) o suită de „tablouri încremenite”, cele din final „încercând să zugrăvească Bucureștiul din vremea luptelor muncitorimii; „tendința” ideologică nu are acoperire artistică, prozodia nu mai este (nu mai poate fi!) cizelată fin și cuvintele sunt prozaice: *Ofițerii beți de sânge! / Dau târcoale ca ereții, / Mâini crispate, nsângerate, / Lunecând, zgâriau pereții, / Scrisul lor și umbra morții! / A cules-o-n vârf peniță! / Pentru veacuri lungi s-o lase-n! / Tristul lui desen Tonitza... (Masacrul)*” (Rotlst, V, 35). Nu trece neobservată (de Mioara Apolzan) nici „criza viziunii poetice” (*Poezia*, I, 142) din volumele *Moartea morilor de vânt* (1961) și *Vioara cosmică* (1962). Revenirea la adevărata poezie se observă în volumele de versuri publicate de Radu Boureanu, începând chiar din momentul „mării explozii lirice”, al afirmării generației resurrectionale: *Inima desenată* (1964) *Cheile somnului* (1967), *Cocoși de vânt* (1968), *Solara noapte* (1969), *Piramidele frigului* (1970), *Măinile orelor* (1971), *Planeta curată* (1976), *La nord de Aldebaran* (antologie - 1981) etc. „Cu *Inima desenată* (1964) - după cum remarcă Marian Popa - temele și tehnicile vechi și noi se asociază; se vizualizează cadre plastice, apar simboluri globale și pletore metaforice; *Cocoși de vânt* (1968) e o revenire deplină la confesiv, elegiac, renunțându-se la cromatismul amplu, infinit și colosal...” (PDlrc, 108).

istorie literară

afel, avântat imită - până în vecinătatea agiatului - versurile: *Radu, cneazul gândacilor reștil Gyr - prințul trist și lenez, domnind prin suioe* etc., din volumul lui Radu Gyr, *Cununi cate*, apărut cu un an mai înainte, în 1938 (cf. ohL, II, 168/ SPCL, II, 119), versuri ce se înjează astfel în textul *Mi-i Soră Colina*, din lumul *Argint*, de George Lesnea: *Sunt cneazul rumbului și al corcodușilor, / Sunt stărețul inilor și al cărăbușilor, / Sunt hatmanul unzelor și-al șopârlelor, / Alesu-m-au staroste paștelor gârlelor. / Mă au de duhovnic bursucii vulpele, / De versul meu iepurii-și gudură lpele, / Cuvintele mele cu mâinii se-ngeamănă, / Ugarii și-n pieptul meu ară și samănă. / Imi dau nă ziua lăstunul și vrabia, / Mărețul luceafăr lută cu sabia.* Chiar dacă se înfățișează ca lume de stihuri și dincoace de orizontul anului 50, în vremea resurecției și a „mării explozii ce”, George Lesnea rămâne același „onorabil sificator”; starea stihuirilor sale atinse de ancerul proletcultismului” este veridic radiografa de o serie de critici literari - Ov. S. Crohmălniceanu, Marian Popa ș. a.: „În producția mai nouă, care o cuprind volumele retrospective, alcătuite oă 23 august 1944: *Treptele anilor* (1962), *rsuri* (1964), *Ulcioare de piatră* (1969), *ipul din fântână* (1972), întâlnim numeroase aratații de adeziune la idealurile socialismului utidului, *Casa lui Ilie Pintilie, Te slăvim, gust, Când ochii florilor, Țara mea* etc.” (ohL, II, 189); „*Treptele anilor* (1962) și *rsuri* (1964) adună, pe lângă versuri mai vechi, stările lirice care strălucesc prin patriotism, imitatea adeziunii, dar nu și prin imaginația că, rămasă la ipostaza festivităților cotidiene fect versificate, prezente apoi în *Ulcioare de tră* (1969), *Chipul din fântână* (1972), *emele Patriei* (1975).” (PDlrc, 312) etc.

Marcel Bresașu - „*dialectica stihuirilor*” *proletcultiste*. După ce publică, în 1938, *Cântarea utărilor*, un „oratoriu profan pentru soli, coruri și hestră - texte după pre-textul bibliei”, avocatul reel Bresliska (București, 19 noiembrie 1903 - septembrie 1966, Buc.), devine - în 1940 - membru al Partidului Comunist din România și, îmbându-și numele în *Bresașu*, revine în agora

laurence vielle:

Bêl și Zébuth

Zébuth - M-am pierdut.

Spunînd asta, Zébuth se clătină și simți un gol imens în stomac.

X - Sunt zile de-astea.

Zébuth - M-am pierdut. Rătăcesc de azi dimineață și...

X - Scuză-mă, dar trebuie să plec.

Zébuth se trezi singur în mijlocul culoarului. Ar fi vrut să strige că s-a pierdut. De fapt chiar avea să strige, să urle sau să-și taie venele de la mână cu un cuțit. Nu mai suporta indiferența. Bineînțeles, nu avea niciun cuțit la el. Nici un cuțit. Să cumpere unul? Moartea n-ar trebui să provoace cheltuieli.

Dar putea să-și cumpere un cuțit doar ca să se zdrelească. Și-ar flutura atunci mâna cu încheietura-nșingerată. Ar alerga pînă la cafeneaua din colț, acolo unde-i chelnerița aceea drăguță, atît de drăguță cu dinții ei frumoși și panglicile azurii în păr. Ea i-ar mîngîia tîmplele, l-ar spăruta pe frunte, i-ar pansa rana și i-ar acorda un pic din timpul ei. Timpul. Da, asta era, Zébuth voia ca cineva să-i dea atenție. Să moară? Nu! Zébuth va trăi.

Zări o bancă ceva mai retrasă, își scoase carnetul de note și scrise în dreptul datei acelei zile: "M-am decis să trăiesc".

Avea multe alte cuvinte în minte care, dacă le gîndise, i se păruseră cumva în stare să miște o masă de oameni. Dar, în

fața paginii albe din carnet, el nu reuși să scrie decît: "M-am decis să trăiesc".

Găsea că e mic, sărman, ridicol cu aceste patru cuvinte. Și, neîncetat, chipuri cunoscute pe care trebuia să le salute îi întrerupeau cursul gîndurilor. Zébuth ațuși atunci cel mai frumos suris al său. Și pe loc pricepu că la originea oricărei aspirații către frumos se află putreziciunea/decăderea și moartea celuilalt.

*****

Era o încîntare pentru Bêl atunci cînd Zébuth, pe furiș, se ascundea. La început oamenii erau mirați să nu-l mai vadă. Și cînd treceau pe lîngă ungherul în care se ghemuia Zébuth, chipul li se despica într-un zîmbet victorios. La început, lui Bêl îi era tare frică (nu cunoștea culorile pe unde-o ducea el). Așa că Zébuth lăsa cîte-un semn (de exemplu, o pulpană din mantou). Și Bêl se prefăcea că-și iese din minți. Alerga, trecea de ungher prefăcîndu-se că nu-l vede, refăcea drumul în sens invers, tot timpul cu aerul îngrozit al celui care caută, trecea iar și iar pe lîngă el. Zébuth nu-și mai putea stăpîni rîsul. Apărea brusc din ascunziș și-o oprea pe Bêl din alergare, înlăntuind-o cu brațele lui zdravene. Ea se ridica pe vîrfurile picioarelor ca să îndepărteze o suviță de păr de pe fruntea lui Zébuth sau să-i încheie nasturele de la guler. Își deschidea buzele și primea rîsul, în sfîrșit eliberat, al lui Zébuth.

*****

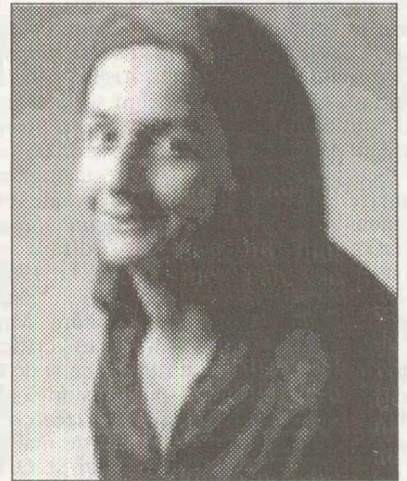
Zébuth - Etajul este atît de mare. Departe unul de celălalt, cum vom ști că trăim la aceeași înălțime?

Bêl - Nu știu. De altfel, avionul trebuie să plece: n-am timp să mă gîndesc la asta.

Zébuth - Nu mă părăsi. Ne plac aceleași lucruri. De ce nu rămîi?

Dar trupul lui Bêl aluneca deja spre locul de imbarcare. Și Zébuth nu știuse niciodată cum să rețină pe cineva. Desigur, ar fi putut să alerge, să se agațe de brațul, de rochia ei, s-o prindă de talie și s-o învîrtească, s-o învîrtească pînă-și pierdea răsufllarea. În depărtare, Bêl era mică acum. Curînd fu înghițită de mulțimea pasagerilor. Zébuth era despărțit de ea printr-un geam transparent de care își lipi fața. Și rămase așa, cu fața strivită, pînă-n clipa cînd avionul își luă zborul.

Cum, pe lîngă toate, și-a rătăcit și

cheile, Zébuth s-a hotărît să părăsească acest etaj. Se întoarse la scara principală era mai prudent așa.

*****

Astfel, nevolnic și în ciuda lui însuși Zébuth își începu călătoria: își pierdu cheile de la casă (iar maică-sa, atîrnată de telefonul public de mai multe săptămîni precis că avea pînă la urmă să vorbească cu Marele Comandant - dînd de ficca dată doar de reponderul automat suav plictisit - era absentă). După mai multe zile în care s-a tot învîrțit în preajma casei Zébuth, care nu îndrăznea să-și alerte vecinii, a plecat, cu barbă mare, murdă pămîntiu, într-atît că nici chiar lăptarul l-a mai recunoscut și nu se mai put revendica din acel loc. Și-n plus, avea întîlnire.

- Zébuth, ai întîrziat. Te așteptăm două zile.

La aceste cuvinte, Zébuth se sprijini pian ca să nu cadă: era pentru a doua oară într-o singură zi cînd era informat de întîrziere de mai multe zile, cînd el de fapt credea că este punctual sau chiar în avans. Acest decalaj îl tulbură în străfundurile ființei. Nu era doar confuz, era consternat.

- Vino-ți în fire, vino-ți în fire, Zébuth! Ți-o încredințăm pe Alma. Visează să vezi Ferestrele. Înțelegi, am aflat că studiezi mult timp planul Turnului și vrei s-ajungi la ele.

Zébuth se întreba cum de știau acei oameni pe care abia îi cunoștea ceea ce disimulase cu osîrdie încă de la începutul căutărilor sale. Și se gîndi de îndată la mama lui. Fără îndoială că ea, cu mania de-a răscoli prin camera lui Zébuth, e cea care a găsit planurile. Însă, de aceea dată, curiozitatea ei îi folosea căci întreprinde călătoria pe cheltuiala altor...

- Toate cheltuielile acoperite?

- Bineînțeles. Vei profita ca s-o înveți pe Alma cîteva noțiuni elementare de matematică, limbă, economie, fizică, literatură, geografie și...

Zébuth nu mai asculta. O privea pe Alma. Alma privea prin perdea felinară care se aprindeau.

Alma era micuță, atît de micuță în ochii Zébuth avea impresia c-ar putea s-o țină în palmă. Această idee îl făcu să zîmbească.

Fantezie și parabolă scrisă alert, cu grație poetică și profunzime a meditației asupra condiției umane (avatarurile cuplului în lumea, tot mai etajată, a comunicării), textul interdisciplinar al încă tinerei autoare belgiene Laurence Vielle (Laurence Vielle, născută în 1968, a studiat literale și teatrul la Conservatorul Regal din Bruxelles. A jucat ca actriță în piese și filme, regizându-și adesea propriile piese. E cunoscută și printr-o serie de apariții gen *performance*, însoțită adesea de acordeonistul Matthieu Ha.), prin personajele burlești și fragmentare și prin situațiile limită și paradoxale, pare situat undeva în spațiul vibratil dintre Valéry/Monsieur Teste și Michaux/Plume, acolo unde inteligența își dezvăluie resorturile lirice așa cum un ceas solar propune peisajul drept mecanism.

A publicat pînă acum următoarele cărți: *Zébuth ou l'Histoire ceinte*, 1997 (Premiul de debut al Comunității franceze din Belgia); *L'Imparfait*, 1998; *L'incroyable histoire du grand Gelbe*, 1999.

Traducem cîteva fragmente din volumul ei de debut. (C. Ab.)

Pe neașteptate ea sări pe piciorul lui Zébuth. Se cocoță pe pantalonii lui folosindu-se de dunga centrală, apoi pe cămașă sprijinindu-se de butoniere. Când ajunse la buzunarul cel mai de sus, coti pre umărul stîng, se lăsă să alunec de-a unghiul mîneii și se trezi astfel în mîna lui Zébuth care, uluit, se prăvăli peste pianul și cărui claviatură vociferă într-o cacofonie de sunete.

- Vai, Zébuth, ești oare atît de neîncredincios? Ni s-a vorbit despre tine în acești termeni, dar nu ne-a venit să credem. *Maică-sa. Din nou ea. Era sigur de asta.* Cum vrei ca Alma să te ia în serios?

Zébuth ar fi vrut să dispară sub pardoseală. Sau în pian. Da, în pian. Acolo le-ar răta el de ce era în stare. Ar cînta direct pe corzile din lăuntru instrumentului. O muzică minunată s-ar înălța, s-ar înălța. Ar erula temporalitatea lăuntrică a sunetelor...

- Zébuth, ce este în spatele Ferestrelor? Vocea Almei: muzică pentru urechile ei.

- Nu știu. Sunt mai multe zvonuri care circulă.

****

Zébuth reface drumul în sens invers. Nimic, mereu nimic. Zébuth e uluit, știe cu siguranță că a urmat același drum ca la venire. Merge de mult timp și cu toate acestea nu întilnește pe nimeni. Uneori fragmente de fațade, mirosuri de gunoi ori de schelete de păsări îl fac să-și întoarcă capul. "Schelete de păsări, Alma. Poți să înțelegi?" Solul e presărat cu cioburi de sticlă, resturi de lampadare. Alma începe să considere plictisitoare această rătăcire a lor. Zébuth își spune că trebuie să se arate mai ferm în fața ei. Se oprește: se prefacă că e așteptat. Spune: "Aici, Alma, aici mă așteaptă: am o întilnire". Alma se așază sprijinindu-se de peretele culoarului. Zébuth dă un bobîmac cu degetul pălăriei. Încearcă să aibă un aer abstrus, preocupat, nerăbdător. În realitate, singurul care-l așteaptă pe Zébuth este Zébuth. Se așteaptă pe el însuși. Și apoi, ce! Nu trebuie să se justifice în fața Almei. La urma urmei, nu putea să prevadă o asemenea pustiire. Își reia mersul. Crede că următoarele păsări moarte vor fi trei pelicani. Face cîteva pași. Trei pelicani morți barează drumul. Zébuth e uimit că a prevăzut asta, doar dacă nu cumva memoria sa își amintește. Memoria sa? Zébuth nu prea știe unde să meargă. La dreapta, la stînga ori drept înainte? La dreapta, la stînga și drept înainte se-ntind fragmente de fațade. Alma nu vrea să meargă mai departe. Trebuie s-o tîrască. E mult mai grea, mult mai grea ca înainte. Înainte de ce? Zébuth nu este prea sigur de ceea ce se întîmplă. Poate că toate astea se întîmplă altcuiva decît el, unui alt Zébuth. La dreapta, la stînga sau drept înainte? Nu mai recunoaște nimic. "Alma, nu mă trage înapoi." Zébuth ar vrea să doarmă. Dar sunt atîtea de făcut. *Deșertăciune a deșertăciunilor, totul este deșertăciune.* Are brusc sentimentul neliniștitor că face corp comun cu această frază, că este fraza

altcuiva. Este la marginea prăpastiei, ar putea să cadă, să profite de neatenția Almei și să se lasă să cadă. Să doarmă, să doarmă, să uite de Fereastră, de Běl. Zébuth nu este obișnuit să fie singur într-un loc în care se încrucișează mii de ființe. Îi e teamă pentru că-n clipa asta înlăuntrul nu există decît un singur Zébuth, găunos. Așa că monologhează, ca să iște în el confruntarea, sfidarea, ca să găsească alte voci.

****

Ar fi putut să găsească pe altcineva decît pe Zébuth, pe cineva ce n-ar fi căutat Ferestrele, de exemplu, care-ar fi rămas acasă să brodeze, de exemplu. Și acela ar fi fost tot atît de-ntemeiat.

Zébuth vrea să fie un altul sau să nu fie deloc. Scriitura vieții sale îl înspăimîntă. Totul se derulează în pofida lui însuși. Nu înțelege rațiunea de a fi Zébuth. Refuză să mai caute. Dar Alma așteaptă o urmare.

(Sau poate că va găsi cheia în oprire și-n tăcere.)

Aici, Zébuth își ia un moment de odihnă, o pauză între doi pași.

****

Zébuth își spune că nu-i nici o evoluție în călătoria pe care-o întreprinde. Nu se simte schimbat. Are chef să oprească pe cineva pe stradă și să-i spună "Bună ziua, mă cheamă Zébuth. După ce vă dați seama că am călătorit mult?".

Dar crede că-și amintește că în prima zi Alma era o mică ființă împărățită, flască, și se mișca prin ondulări, prin grupuri de unde. Capătul unuia din membrele ei flasca se agita, tremura, apoi îl urma un altul și așa se deplasa. Dar nu mai este foarte sigur de asta. Pentru că acum este foarte mare, rotundă, compactă, imensă, neagră. Crește văzînd cu ochii. Umple un întreg culoar, apoi un întreg cartier. Aspiră, înghite totul în calea ei, pînă la ultimul deget de la picioarele lui Zébuth. Și brusc se resoarbe în ea însăși, anihilată de propria-i densitate, redusă la un punct, atît de dens că-i invizibil.

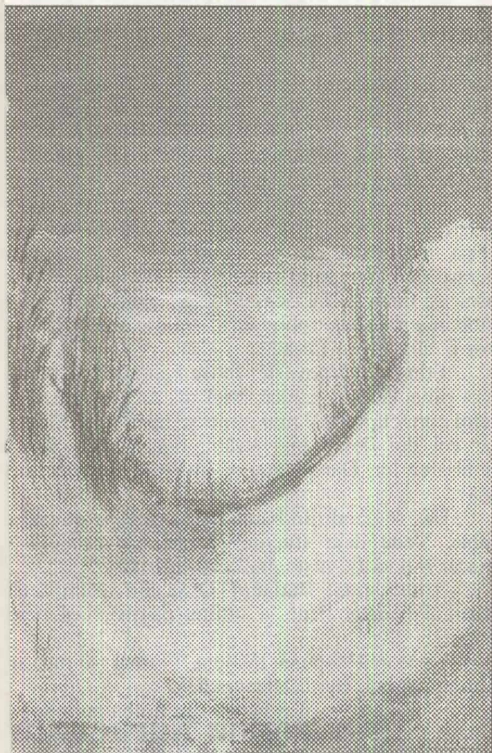
*****

Și așa a dispărut Alma. Se simțea Zébuth mai singur? Nu chiar. Cu toate acestea, lăsase acolo un deget de la picior. Cel mai mult îl tulbura ideea dispariției Almei prin autoanihilare, căci o trăia prin intermediul aceluia picior schilod. Alma îi va lipsi și dincolo de peregrinările lui mentale. Nu mai avea interlocutor.

Să schimbe etajul.

În sfîrșit.

Traducere de
**Gabriela și
Constantin Țbăluță**

literatura lumii

Studiu

*Karine Khodikyan este o cunoscută prozatoare și autoare a unor piese de teatru din Armenia. Este absolventă a Facultății de Filologie a Universității de Stat din Erevan. A fost redactor la secția de literatură a revistei lunare "Garun" (Primăvara). În prezent este redactor-șef la revista "Grakan Tert" (Gazeta literară), organ al Uniunii Scriitorilor din Armenia. Este redactor fondator al periodicului literar al dramaturgilor moderni "Dramaturgia", care apare la Erevan. A publicat patru volume de proză și teatru. Piesele sale sunt reprezentate pe scenele unor teatre din Armenia și de către formații teatrale din diaspora. Este membră a Comitetului Național de Televiziune și Radio. Prezenta schiță face parte din volumul **Strada iubirii moarte**, publicat în 2001 la Erevan și reprezintă cea de-a doua culegere care reunește proze scurte ale lui Karine Khodikyan, apărute în ultimii ani în presa literară armeană.*

În prezent, Karine Khodikyan este ministru-adjunct al Culturii și Problemelor Tineretului din Republica Armenia.

- Uite! spuse Bărbatul. Pot să ard aceste hârtii. Pe toate. Până la ultima, cea neterminată. Și ce se schimbă cu asta?

"Uite! se gândi Femeia. Eu pot să ard. Până la capăt. Până la ultima suflare. Și ce rămâne din acest foc?"

- Nu, spuse Femeia. Nu există nimic mai ușor și mai stupid decât arderea hârtiilor. Și apoi, e totuna, nu se schimbă nimic.

"Bineînțeles, se gândi Bărbatul. Ce poate schimba o hârtie transformată în scrum, chiar dacă ea dezvăluie secretul morții."

- Am glumit, spuse Bărbatul. Nu trebuie să iei în serios toate spusele mele. Altminteri n-ar mai fi rămas nici o carte sau vreo bibliotecă în lume.

"Nu, bineînțeles că nu, se gândi Femeia. După ardere rămâne ceva. Important și necesar pentru cineva. Probabil de aceea asta se cheamă secretul vieții."

- Da, spuse Femeia. Greșeala mea este că niciodată nu am tratat cu seriozitate spusele tale. Pur și simplu le-am crezut.

"Tocmai asta este, se gândi Bărbatul. Încrederea asta e cea care nu inspiră nici o speranță, cel puțin mie. De aceea, în mine a rămas mereu aspectul rău al celor nespuse."

- Da, spuse Bărbatul. Bine ai spus "pur și simplu". A dat un sens acestei dispute fade.

"Continui să mă iei în derâdere, se gândi Femeia. Ești în elementul tău, nu-i așa? Îl iei în derâdere pe cel din față, pe tine însuși, iar la urmă amândurora ne rămâne suprafața țepoasă a cuvintelor nerostite."

- De ce ai subliniat acel "pur și simplu" și te-ai făcut că nu auzi de "încredere"? spuse Femeia. Poate pentru simplul motiv că niciodată n-ai avut încredere în mine?

"Ce spune? se gândi Bărbatul. Despre ce vorbește? Ce știi eu ce înseamnă cuvântul acela? Să ai încredere... în femeie, în prieten, în Dumnezeu... Doamne, nu se poate oare fără vorbe lipsite de sens?"

- Dacă n-am avut încredere sau dacă am avut încredere orbește și până la capăt, ce s-a schimbat? spuse Bărbatul. Sau cine s-a schimbat? Poate ar fi mai bine să punem capăt, nu-i așa? Nu se poate să spunem cu glas tare asemenea prostii.

"Ce să fac? se gândi Femeia. Cum să mă port ca să pot năruii obstacolul cuvintelor care-l înconjoară?... Tu, într-adevăr, vorbești prostestii. Eu însămi îmi vorbesc astfel, de parcă aș fi pe scenă, în fața spectatorilor. Parcă ar fi o capcană starea asta, o capcană făcută din cuvinte... Dar, stai, ce păcate am eu că el s-a izolat în cuvinte prostestii? Iar eu, obligată, încerc să pătrund acolo cu alte cuvinte prostestii și să-l găsesc dincolo... undeva."

- Ce propui în schimb? spuse Femeia. Să mergem în vizită la cineva sau poate la teatru?... Poate e mai bine să ne plimbăm de braț în sus și-n jos pe strada cea mai centrală și să atragem privirile iscoditoare ale celor cunoscuți și necunoscuți.

"A început, se gândi Bărbatul. De ce femeia devine mai necruțătoare decât călăul, când se pare că este învinșat definitiv? Acum o să-mi vănture pe sub nas, ca pe un atu, acele întâlniri semisecrete. Dar ce, tot eu să fiu singurul vinovat?"

- De ce propui ceva ce nu ești în stare să îndeplinești? spuse Bărbatul. Nu ți-e teamă că poate aș fi capabil să-ți accept propunerea și să ne preambulăm de braț de-a lungul celei mai centrale străzi?

"De n-aș începe să fiu rea, se gândi Femeia. Să nu încep acum. Altminteri iar o să ne despartă suprafața țepoasă a cuvintelor nerostite (parcă nu sună rău suprafața țepoasă a cuvintelor... Dar, dacă i-aș spune aceste cuvinte, cu siguranță și-ar bate joc spunând «iar ai început?»)... Ce spuncam?... Da, măcar să nu arăt că devin rea. Când devin rea, mi se ascut trăsăturile, mi se strâng buzele... categoric mă înrăiesc. Și nu-i plac, știu precis că așa este. În asemenea momente mă privește cam pieziș. De parcă m-ar cereța... sau ar încerca să ghicească ceva, nu știu ce. În acele clipe, inima mi se strânge de teamă, acum o să se întâmple ceva neașteptat..."

- De ce vrei să te jignească? spuse Femeia. Să te jignească și să mă jignească.

"Cum se schimbă când devine rea! se gândi Bărbatul. Devine alta, o femeie total necunoscută. În asemenea momente înnebunesc de dorința s-o iubesc, înnebunesc de acea senzație că în fața mea se află o femeie străină și de neînțeles. Îmi pierd rațiunea, încât îmi paralizază gândul, trupul și doar ochii sunt cei care priveșc și nu cred faptul că iubesc și nu se satură de ea."

- Nu poți, spuse Bărbatul. Ești prea rea ca să jignești, ești prea bună ca să jignești. Nu-i mai bine să schimbăm tema? Cum se face că nu te uiți la ceas? Ți-ai pierdut noțiunea timpului sau poți să prelungești puțin vizita ta de azi?

"De ce bărbatul devine atât de slab când se pare că a învins definitiv, se gândi femeia. Iar acum îmi aruncă în față reproșul amar rămas în urma acestor întâlniri. Dar de ce, iar să fiu tot eu oare singura vinovată?"

- Dacă ai ști cât de mult am obosit, spuse Femeia. În fiecare minut mă gândesc cum am să rezist oare în minutul următor, iar după un minut mă minunez cum de am rezistat?

"Numai dacă ar ști cât de mult o iubesc, când eu privirea obosită, cu umeri fragili încovoiați, cu buzele ei fine fremătând, începe să gândească cu glas tare, își spuse Bărbatul. Întotdeauna m-am dat în vânt după femeile care filosofează și, mă rog... m-am încurcat ca un nebulon în vorbele frumoase și chinute ale acestei femei. Da, am început și eu să vorbesc frumos... Să fie ea cauza sau vorbele ei? Probabil vorbele, căci știu sigur, ele tâșnesc din mine, din slăbiciunea și din duritatea mea."

- Desigur, spuse Bărbatul. E chiar timpul să-ți expui automăcinarea și gândurile profunde. Știi că mă dau în vânt și după una, și după celelalte? Ți-am spus, să schimbăm tema!

"Cât aș fi vrut să mă-nțeleagă. Cât de mult am crezut că o să mă înțeleagă, se gândi Femeia. Poate asta să fi fost cauza că am apărut aici?... Și continui să vin, neclădind crezare, de fiecare dată, că eu sunt cea care vine la aceste întâlniri secrete... Iată, s-a întors, privește afară și nu vede nimic, înghite fără milă fumul de țigară și nu simte nimic. Cât de

departe este acum de mine. Dar chiar în aceste clipe simt cum mi se usucă buzele și crapă de durerea sărutărilor sale, cum îmi freamătă degetele de tandrețea îmbrățișării sale. Asta este un adevărat blestem, să iubești nebuște, când el se-ndepărtează. Înstrăinat. Dacă i-aș spune asta, ce ar face oare, ar râde, m-ar jigni?... Nu știu. Nu știu. Dar mă pot consola, el poate fi sigur de dragostea mea numai atunci când sunt departe de el. Ce imposibilă sunt!... Și ce bine că nu știu cât de imposibilă sunt. Dar dacă ar ști foarte bine?..."

- Ce dacă? să schimbăm tema, spuse Femeia. Cât este ceasul?

"Aha! Se gândi Bărbatul. Nici de data asta n-am ghicit când o să pună întrebarea asta nenorocită. De fiecare dată poate să aleagă momentul cel mai neașteptat. Și de fiecare dată, cineva îmi spune îmbrățișează-o și ascunde-o până vor rugini toate ceasornicele din lume... Dacă ar ști deodată ce prostii îmi trec prin minte... Ce ar face, ar zâmbi, le-ar primi cu seriozitate? Nu știu. Dar de ce mă mir? În general, nu știu la ce se gândește ea."

- Nu-i importantă ora, spuse Bărbatul. Important este că ți-a expirat timpul. Ca de fiecare dată. Privește afară, uite ce s-a întunecat! Dar în ochii tăi ce este?

"Acum? se gândi Femeia. Acum mă desprind de scaun și mă duc spre ușă. Apoi ies și plec... fără să privesc înapoi. Ca de fiecare dată. Iar în ochii mei nu este nimic. Pentru că ochii îmi sunt fardați, iar eu nu pot să plâng nici măcar când sunt nefardată. Nu este nimic în ochii mei, iar când o să ies de aici, să-i ascund după ochelarii negri. Poate tu nu observi acest fleac, dar niște ochi străini observă imediat orice. Cu alte cuvinte, subiectul unei povești consumate sau chiar un basm, al cărui sfârșit era simplu de la început."

- De ce basmele se încheie cu „și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți”? spuse Femeia. Nu știu. Bine, atunci spune tu basmul pe care-l știi!

"Vei pleca, se gândi Bărbatul. Iar vei pleca. Iar eu care nu știu când o să ne mai întâlnim, o să-nceap să-mi omor zilele cu grijă și cu sânge rece, toate acele zile care vor fi fără tine. Tu oricum n-ai să știi că ești cel mai mare criminal din lume. Căci mor omori nu doar pe mine, ci și acele zile ale mele fără tine."

- Nu cunosc nici un basm, spuse Bărbatul. Cee ce știi eu nu este basm. Este o poveste ridicolă și jalnică. Despre cum doi oameni se întâlnesc întâmplător și devin cuplul cel mai intim. Dar puteau să nu se întâlnească, nu-i așa?

"Surpriza, se gândi Femeia. Iată secretul care m-leagă de el. Niciodată nu știu ce o să-mi spună în clipa următoare, cu ce cuvinte o să mă rănească pentru ca peste puțin timp să mă dumnezeiască cu aceleași cuvinte. Iar aceste treceri neașteptate de răbdarea mea, sunt obligată să trăiesc acele zile care vor fi fără el, nu-i așa?"

- Știi și eu o poveste, spuse Femeia. Dar nu este nici ridicolă, nici jalnică. Nici măcar amară. Despre felul cum cuplul cel mai intim se înstrăinează brusc iar cei doi devin mai străini decât erau până la întâlnirea lor. Dar puteau să nu se înstrăineze, nu așa?

"Da! se gândi Bărbatul. Este o femeie demnă de mine. Vede deja sfârșitul acestei povești. Ei să măcar n-o să fie niște explicații prostestii."

- Uite! spuse Bărbatul. O să ard acum aceste hârtii. Pe toate. Până și ultima pagină, cea neterminată.

- Încearcă! spuse Femeia. Numai să nu arzi ultima pagină, cea neterminată!

Traducere din limba armeană
Madeleine Karacașia

ion crețu

Despre jurnale și alte amintiri

Gustul semnalat recent pentru jurnalele în cheie mizerabilistă - vezi cazul Frey, discutat aici pe larg - continuă să fie alimentat de noi apariții editoriale gândite, scrise (și publicate) în aceeași notă senzationalistă. O dovadă recentă o constituie jurnalul lui Cupcake Brown *A piece of Cake* - titlu greu de tradus din cauza jocului de cuvinte. Potrivit cronicarului de la *The New York Times*, Janet Maslin, „Doamna Brown este un nou James Frey; povestea ei este dură, șocantă, greu de verificat (sic!!!). Ea așterne straturi, straturi de degradare și de durere, într-un mod care îl face pe Frey să pară o prăjitură (*vanilla wafer*).“ Eroina jurnalului, orfană de mamă la 8 ani, fuge de-acasă la 11, face autostopul, se prostituează, convinge niște adulți să-i cumpere alcool, este însărcinată la 13 etc. Ce-l atrage pe cititor la astfel de „literatură“ de gang am văzut *Manchild in the promised land*, emoționantul roman picaresc al lui Claude Brown (o simplă coincidență de nume!), apărut la mijlocul anilor 60, care relatează adolescența aspră a unui negru în condițiile sociale dure din Bronx-ul acelor vremi, când șisul făcea loc drogurilor, este, cu adevărat, „a piece of cake“ comparativ cu ce se publică astăzi. Dacă ar fi scris în zilele noastre, este de presupus că Claude Brown și-ar fi gândit romanul, pentru mai mult succes, ca pe un jurnal.

Nici Franța nu este la adăpost de tipul acesta de „literatură“ (așteptăm România!). O probează cele 422 de pagini ale lui Grisélidis Réal, adunate sub titlul *Le Passé imaginaire*. Autoarea, în vârstă de 75 de ani, este scriitoare și prostituată (ei, da!), în fază terminală a unui cancer. „La marginea mormântului, scrie ea, mi se întinde covorul roșu, nu-mi vine să cred, este o minune, aș izbucni în lacrimi dacă nu mi-aș reține lacrimile. Ne asigură Eric Loret de la *Le Quotidien*: „Ne aflăm în prezența unei literaturi foarte tari, bine simțită, veritabil torent de scriitură, de frumusețe convulsivă care ne izbește în nas (sic!), ne violentează...“ și produce, în sprijinul spuselor lui o mostră de text: „Mă c... pe Dumnezeu! Este o rușine că a făcut o astfel de planetă... Și bătrânul ăsta cretin ar mai vrea și să ne așezăm în genunchi să-i mulțumim! Ar trebui să-i vârăm în cur toți pomii de Crăciun! Cu acele (în special brazii albaștri, cei mai scumpi, care durează cel mai mult și înțepă teribil), globurile și lumânările aprinse! Crăciun fericit!“ Etc., etc.

Să trecem însă și la lucruri mai serioase. Nu știu câți scriitori se pot lăuda cu faptul că au fost în grațiile șefilor de stat. Gerhard Hauptman (laureat al Premiului Nobel!), se spune, a fost atât de emoționat când a dat mâna cu Führerul, încât l-au podidit lacrimile. Nu știu însă ca între cei doi să fi existat vreun schimb de scrisori etc. Nu am știință de scriitori care să fi păstrat o atare corespondență. Aflu, din *Le Quotidien*, că există un astfel de scriitor, Marguerite Duras, și un astfel de om de stat: François Mitterrand.

„Relația“ dintre ei s-a concretizat, literar vorbind, zece ani de la moartea lor, într-o operă apărută în *L'autre Journal*, *Le Maître et Marguerite*. Potrivit lui Eric Aeschmann, ea s-ar fi putut numi „Marguerite și președinții“ - celălalt președinte fiind Reagan. Imediat după 1945, cei doi, Mitterrand și Duras se pierd din vedere, până când Mitterrand este ales președinte și are inspirația s-o invite pe Duras în prima lui călătorie oficială, în Statele Unite. La începutul lui 1986, șeful executivului american numără în Franța o admiratoare necondiționată: Marguerite Duras. În anul acela scriitoarea se găsește la zenitul carierei sale: *Amantul* s-a vândut în peste un milion de exemplare, urmat de *Durerea*, care povestește revenirea din lagărul de concentrare a soțului ei, Robert Antelme. Cei trei, Mitterrand, Duras și Antelme au făcut parte din aceeași rețea a Rezistenței. Mitterrand era cât pe-acți să fie capturat, odată cu Antelme, pe strada Dupin și tot el este cel care îl regăsește pe Antelme la Dachau, după căderea Reich-ului. Marguerite Duras l-a intervievat pe Mitterrand în cinci rânduri, între iulie 1985 și aprilie 1986. Președintele dorește să vorbească despre literatură, scriitoarea preferă politica. Ea a fost militantă în Partidului Comunist, din care este exclusă în 1950 pentru „tentativă de sabotaj, frecventarea mișcării trokiste și a barurilor de noapte în care domnește corupția politică, intelectuală și morală.“ Douăzeci de ani mai târziu, Duras urăște Uniunea Sovietică și pe Georges Marchais. Ea urăște de-asemena dreapta politică, pe Chirac, „un tip care vorbește prost“... etc. etc.

La primul interviu cu Mitterrand, Duras

meditații contemporane

sosește la Elysée fără să fi pregătit nimic deosebit, fascinată, totuși, la ideea că-l va întâlni pe șeful statului. O echipă întreagă asistă la întrevedere: Yann Andréa (iubitul scriitoarei), Michel Butel, Claire Parnet, redactorul șef al publicației *L'autre Journal*, Marie-Laure de Decker, fotograf, și Mehdi el Hadj, inginerul de sunet. Cum se întâmplă în asemenea cazuri, fiecare păstrează propriile amintiri despre această întâlnire; uneori, ni se spune, contradictorii. Duras începe una dintre întrevederi pe un ton „casnic“: tocmai a fost amendată fiindcă a parcat într-un loc interzis. „Bine, dar nu ai probleme financiare, comentează Mitterrand, cu succesul romanului *Amantul*.“ „Din contră, replică Duras, am câștigat foarte puțin“. Etc. Potrivit lui Andréa, Mitterrand, reprezintă pentru scriitoare „bărbatul, farmecul, tinerețea, Rezistența.“ Ultima întâlnire dintre François Mitterrand și Marguerite Duras a avut loc, din întâmplare, în 1994, la Leduc, restaurant chic de pe bulevardul Raspail. Despre acest moment, altă dată.

Poate cineva, dintre scriitoarele noastre de frunte, va avea inspirația să-și publice amintirile legate de vreunul dintre președinții României, fie el și Ceaușescu. Dacă o asemenea relație va fi fost existat.

Pentru a încheia pe o notă mai veselă, *Sunday Times* din Londra a avut ideea năstrușnică de a trimite la 20 de editori și agenți literari manuscrisele primelor capitole ale unor romane aspirante la publicare. Acestea erau, în realitate, romane care au câștigat Booker Prize în anii '70, printre ele *In Free State*, de Sir V.S. Naipaul, câștigător al Premiului Nobel pentru literatură. Dintre răspunsuri, cu excepția unuia singur, toate au fost negative. Să mai spună cineva că viața de scriitor este ușoară!

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Christian Morgenstern (1871-1914)

Balansoarul de pe terasa părăsită

Eu sunt singuratecul balansoar
și mă clatin în vânt,
în vânt.
Pe terasă e cool adică răcoar'
și mă clatin în vânt
în vânt.
Și mă clatin mă platin și ziua întreagă mă
zbat și teiul se clatină platină-n rând,
și cine-o mai ști ce se clatină leagănă-n
vânt,
în vânt,
în vânt.

Oameni de altădată

alina boboc

Bucureștiul interbelic atrage spectatorul contemporan printr-o atmosferă anume, întreținută de relații umane bazate pe principii, pe seriozitate și pe valoarea prieteniei. O epocă de altădată, cu tot ceea ce o compunea, ne este prezentată de Teatrul Național, în ultima sa premieră, **Idolul și Ion Anapoda**, de G. M. Zamfirescu. Jucată pentru prima oară în 1934 și publicată în 1935, piesa cunoaște un succes fulminant în 1979 (creat de o distribuție de excepție: Ileana Stana Ionescu, Adela Mărculescu, Coca Andronescu, Mihai Fotino, George Paul Avram, Ion Marinescu).

Spectacolul acestei stagiuni, montat de Ion Cojar, își propune să reînvie o epocă și reușește foarte convingător. Într-un decor de casă burgheză, cu mai multe camere, unele închiriate, își face apariția, supărat și neatent, Ion, personajul principal. La prima mână, el este un ratat, prezent, nd asemănări cu alte personaje din teatrul interbelic (Spirache din

Titanic vals, Chirică din **Omul cu mărtoaga**); are de suportat deopotrivă ifosele tuturor, de la proprietăreașă la servitoare. Privit mai atent, Ion Anapoda este un suflet mare, un ins superior, care preferă să-i lase în pace pe ceilalți, decât să se certe cu ei. Dan Puric găsește în personajul său o varietate de nuanțe pe care le redă cu toată ușurința, ca și când îi vin de la sine. Cu o expresivitate convingătoare, atras de vremuri revoluate, actorul interpretează un rol care îl reprezintă total. Deși astăzi unele replici ale personajului său pot părea perimate, Dan Puric le face credibile, iar patetismul lor nu lunecă în ridicol, dimpotrivă, sensibilizează rohul.

Preocupat de cei din jur, chiar dacă pare adesea absent, Ion Anapoda este construit din contraste și nuanțe, ajungând la un personaj ușor anacronic prin valorile sufletești pe care le posedă. Până la urmă toți se obișnuiesc cu el și îl găsec simpatice. Atenția lui pentru o ființă ca servitoarea face parte din umanitatea care îl învâluie. Ca și în piesa lui Bernard Shaw, și aici are loc transformarea unei ființe marginalizate într-o persoană normală.

Imaginea exterioară a slujnicei se șlefuiește odată cu folosirea minții ei. Lecția de citire este de tot hazul. Actrița Irina Cojar, strănepoata autorului, reușește un rol de servitoare convingător și parcurge fără cusur acest traseu al personajului.

Ileana Stana Ionescu creează rolul proprietăresei văduve, sigură pe sine și, după caz, nesuferită sau simpatice, având un tonus foarte bun. Nepoata (Cesonia Postelnicu) îi seamănă leit și cele două actrițe joacă formidabil scenele comune. Mimi Brănescu face un rol ușor străduțit, lucru vizibil în unele momente.

thalia

Spectacolul are ritm alert, accentele de comedie alternează cu cele grave, actorii știu să confere adâncime rolurilor, costumele se potrivesc și totul capătă un anumit rafinament.

* * *

Distribuția: Ileana Stana Ionescu (*Stăvă-roaia*), Ileana Olteanu/Cesonia Postelnicu (*Mioara*), Irina Cojar (*Frosa*), Dan Puric (*Ion*), Mimi Brănescu (*Valter*), Matei Alexandru (*Aristotel Matac*), Afrodita Androne / Erika Băieșu (*Icu Dănicel*). Scenografia: Liliana Cenean, Ștefan Caragiu. Regia: Ion Cojar.

Dacă la Los Angeles s-au decernat Premiile Oscar (asupra cărora voi reveni), la noi, Mihai Chirilov s-a ținut de promisiune. Actuala ediție a celui mai important festival de film din România, Transilvania International Festival Film (TIFF), va avea ca temă principală cinematografia argentiniană. Printre filmele care vor fi vizionate în secțiunea „Focus” se numără peliculele **El custodio**, film premiat la Berlin, **În vâna lui Whisky, dar ceva mai grav**, și **El Aura**, un thriller hipnotic. După cum se știe, cinematografia argentiniană este considerată, în momentul de față, una dintre cele mai reprezentative școli. Într-un fel, în această cinematografie se petrece un reviriment, așa cum, cu decenii în urmă, asistam la descoperirea literaturii sud-americane. Două fenomene culturale comparabile, care vorbesc despre vitalitatea și forța imagi-

cinema

nației, ce vin dintr-un spațiu spiritual înclinat spre realismul magic. Mai mult decât atât, cinematografia sud-americană îi influențează pe cineștii europeni. În acest sens, aș aminti chiar un film, vizionat în premieră la TIFF-ul de anul trecut, al regizorului suedez Roy Anderson, **Cântec de la etajul doi** - probabil cel mai emoționant și profund film văzut la TIFF -, care pleacă de la un poem al lui Cesar Vallejo. Dar dincolo de filmele argentinieni, la TIFF vor fi prezente pelicule semnate de suedezul Lukas Moodysson și thailandezul Pen-ek Ratanarung. De altfel, atât regizorul suedez, cât și cel thailandez sunt descoperirile echipei de anul trecut - Tudor Giurgiu și Mihai Chirilov -, care i-au impus pe acești mari regizori și la noi. Lukas Moodysson a și fost premiat la TIFF, fiind unul dintre prietenii de suflet ai acestui festival. Filmele lui sunt ciudate, nu pot fi clasificate, te obsedează și te urmăresc foarte mult timp. Clujenii vor putea

Mihai Chirilov îi aduce pe argentinieni la TIFF-ul dujean

irina budeanu

vedea, în această vară, o altă peliculă, semnată de regizorul suedez, **Container**, care a fost filmat parțial la TIFF - 2005. În ceea ce-l privește pe regizorul thailandez, și el a fost o revelație cu pelicula **Ultima zi din Univers**. Tudor Giurgiu îmi spunea că, după ce vezi acest film, ești atât de bulversat, încât te întrebi tu, ca regizor, dacă mai are vreun sens să faci această meserie. În acest an va veni cu ultimul său film, **Invisible Waves**. Pentru Mihai Chirilov, în alcătuirea listei cu filmele ce vor fi prezentate, un rol hotărâtor l-a avut experiența sa recentă de la Berlin. Fiind la Berlin, a putut face noi achiziții, extrem de interesante, așa cum, de altfel, ne-a obișnuit și în edițiile anterioare. „Berlinale e ultimul stop înainte de a asambla selecția TIFF. Există cel puțin 15 titluri de potențial interes pentru TIFF, la care se mai adaugă alte zece văzute la târgul de filme. De data aceasta la Berlinale politica a făcut din nou legea. Toată lumea s-a mirat că filmul bosniac **Grbavica**, al Jasmilei Zbanic, a câștigat Ursul de Aur. Și pe bună dreptate. Aproape nici unul dintre cronicarii importanți prezenți nu l-a desemnat printre favoriți. După cum am văzut implicațiile politice - crimele de război din istoria recentă a Bosniei - au fost mai puternice decât impresia artistică, oricum modestă, în ochii juriului prezidat de Charlotte Rampling. Totodată cred că juriul a plusat în aceeași direcție prin premiul acordat filmului **The Road to Guantanamo** al lui Michael Winterbottom. Ce m-a uns pe suflet a fost premiera filmului danez de debut **A Soap**, de Pernille Fischer Christensen, o poveste de dragoste asumat telenovelistică între o femeie și vecinul ei transsexual. A fost un semn că lumea politizată în care trăim nu e chiar atât de

îngustă la minte și că scandalul caricaturilor nu i-a stigmatizat pe vecie pe danezi” - este de părere Chirilov. Nici pe departe, structura festivalului nu este definitivă, pentru că directorul Chirilov mai are de vizionat o mulțime de filme pe DVD, astfel că programul final poate oferi surprize. Dar ce se știe sigur până la această oră? La TIFF vor putea fi vizionate peliculele **Particulele elementare**, **Requiem și Free Will**. Pe „lista de așteptare” se află **Slumming**, o producție austriacă, **A Soap**, pelicula de debut a unei regizoare daneze, premiată la Berlin, filmul egiptean **The Yacoubian Building** sau **The Proposition**, pe scenariul lui Nick Cave. După cum ne-a spus Oana Răsuceanu, care face parte din stafful festivalului, în program ar mai putea figura și **37 Uses for a Dead Sheep**, un documentar britanic bulversant, **Glastonbury**, un alt documentar, regizat de celebrul Julien Temple.

În ceea ce privește producțiile autohtone, premierele de la Berlinale vor figura în „Zilele filmului românesc”. Este vorba de **Legături bolnăvicioase**, în regia lui Tudor Giurgiu, foarte bine primit la Berlin și la un pas de a primi Premiul de debut, și medietrajul **Tertium non datur**, al lui Lucian Pintilie. **Visul lui Liviu** de Corneliu Porumboiu, care și el a fost prezentat la Berlinale, se pare că nu va mai fi invitat, din simplul motiv că anul trecut el a fost inclus în această secțiune.

Așa cum arată ca proiect, cea de a cincea ediție a TIFF-ului, care se va desfășura între 2 și 11 iunie, se anunță un succes.

Astfel decodificați, câinele și omul-pictor pot fi, în interiorul aceleiași paradigme, substituibili. Este vorba aici de o metaforă în prezență, cu oți termenii explicitați: câinele este punctul de plecare, pictorul, punctul de sosire, linia diagonală, punctul intermediar care îi unește. Și dacă aceste date relaționate topologic între ele și semiotice capabile de asociere nu ar fi suficiente,

conexiunea semnelor

există un înțeles profan care cuprinde întreaga pictură, atât prin simbologia câinelui, cât și prin caracterul puțin creștin, dacă nu cumva ateu, al unui enunțator care nu precupește nici vopsea și nici efort în a exalta acte mondene de festivitate, uxtapunând figura sacră unor valori

Semnătura picturală metamorfozată (II)

mariana ploaie-hanganu

senzuale carnavalesci. Instalând un punct de vedere intern, fără a renunța la cel extern, instanța de enunțare generează polifonie entropică de o ambivalență cinică și disimulată. Presiunile politice și religioase, ca și condițiile impuse de mecenat au fost determinante pentru ca **Veronese** să se exprime în tablourile sale așa cum a făcut-o. Istoria artelor, ca și studiile de literatură sunt pline de lecții despre felul cum înfloresc figurile de stil, și mai ales metafora, în operele născute sub egida sistemelor de represiune. În aceste circumstanțe, *a spune / a reprezenta și a*

subînțelege sunt două lucruri diferite, pentru că *enunțul / reprezentarea* este doar o porțiune vizibilă din ceea ce stă ascuns în semnificații latente. *A reprezenta și reprezentarea propriu-zisă*, ca și *a enunța și enunțarea propriu-zisă* sunt două fațete ale aceluiași chip unite prin profilul invizibil al relațiilor care formează opera totală și singulară.

Pentru un anumit segment al societății românești, mai puțin implicat în mecanismele societății de consum ce se referă la numărul proprietăților și la design-ul mijlocului de transport personal, stabilirea oficială a contactelor cu diaspora (termen impropriu) românească poate fi, una este alta, calificată ca fiind un bun câștigat. Iterați, artiști plastici, muzicieni, regizori au venit în țară fiindcă normalitatea înseamnă și acest „acasă”, indiferent de meridianul sau paralela geografică unde este construit imobilul care trăiești. Înțelegând că un spațiu vast, curietnic, precum acela al Americii de Nord, are un potențial semnificativ în șanse de armare, cei „fără de rău în avion” au făcut o alegere fericită, deoarece, cu mici excepții, și-a găsit repede locul pe vreun grind al deltei multiculturale. Mai puțin crispați decât con-

muzică

știi ce optaseră pentru Europa de Vest - unde te foarte greu să-ți croiești un drum și un timp, în care un anume sistem de nevăzute ste funcționează fără greș în acest sens - „americani”, cu o înfățișare și o mină peste care părea că nu trecuseră deceniile, cu optimism și încredere, au adus acel suflu tonic, atmosfera încărcată de circumspecție a celor „amași la datorie”. Eugen Sârbu, Lory Allfisch, Sherban Lupu sunt doar câteva nume de interpreți care s-au/se implică în viața noastră muzicală. Asemenea lor, prezența compozitorului și dirijorului Sabin Pautza, decedat din 1984 în SUA, este una dintre cele mai agreabile pe podiumul de concert, atât

datorită felului în care își alcătuiește programele, cât și în ce privește creația proprie. Ultimul său concert de la Sala Radio (remarcabil programul de sală semnat de muzicologul dr. Grigore Constantinescu) s-a înscris în acest trend al aranjamentelor pentru orchestră. Dacă în prima jumătate a secolului trecut erau frecvente transcripțiile pentru diferite instrumente ale unor pagini celebre întâlnite în repertoriul simfonic sau de operă, sunt tot atât de bine cunoscute sonurile **Passacagliei** în do (ne amintim de genericul filmului **Noapți albe**), ale **Tocatei și Fugii** în re sau ale **Ciacconei** de Bach orchestrate de Leopold Stokovski, imaginile sonore ale **Tablourilor dintr-o expoziție** de Musorgski-Ravel și, mai nou, a suitei **Anotimpurile** de Ciaikovski în cea a lui Alexandar Gauk. Desigur, ideea de a opera un asemenea artificiu asupra **Simfoniei concertante pentru vioară și violă KV 364** de Mozart, înlocuind viola cu violoncelul, se constituie într-un act de curaj datorită excesivei diferențieri timbrale. Având în vedere că originalul solicita o scordatură a violei - procedeu aducea o oarecare simplificare a rezolvării problemelor tehnice - care mărea tensiunea coardelor, ce modifica la rândul ei timbrul instrumentului dându-i un plus de expresie și strălucire, mariajul vioară-violoncel s-a făcut în beneficiul vioarei și prin sunetul splendid al lui Gabriel Croitoru. Mai

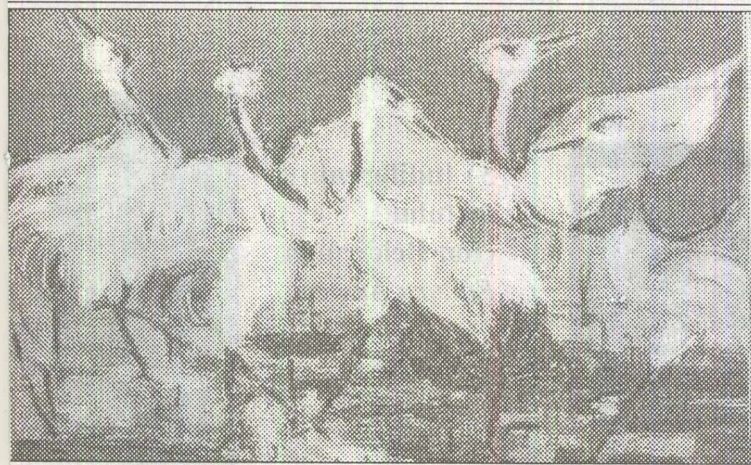
Americanii

corina bura

unitară a fost partea mediană, în pagini pline de un nobil lirism, simfonia fiind scrisă imediat după moartea mamei și abandonul Aloisiei Weber, perioadă cenușie în viața autorului, nevoit să revină în Salzburg-ul lui Colloredo. În cazul bisului oferit, **Passacaglia** de Haendel-Halvorsen, o amplă temă cu variațiuni, pe care o cunoaștem tot pentru vioară-violă, cei doi interpreți, G. Croitoru și Alexandru Moroșanu, au găsit terenul propice unei desfășurări expresive și pline de virtuozitate, într-o scriitură care a acordat instrumentelor roluri egale într-o asamblare timbrală adecvată. Compozitorul S. Pautza, cu lucrarea originală **Jocuri I** pentru orchestră de coarde - o suită de idei contrastante, cu foșnet de baladă, bocet, joc sau colind - rămâne același tip dispus spre comunicare, „ce împăca tradiția cu înnoirea, chiar cu experimentalul muzical, într-o vreme când avangarda ignora publicul cu încăpățănare sinucigașă” (Alex Vasiliu, în „Ziarul de Iași”, 2005). Preferința pentru o anumită luminozitate a muzicii a determinat apropierea de unele opusuri ale lui Arthur Honegger - **Preludiu, Arioso și Fugheta pe motivul Bach** (scrisă inițial pentru pian) într-o orchestrație proprie, prima aparținând lui Arthur Hoérée și a **Pastoralei de vară** pentru orchestră mică, unde poetica melodică este amplificată de sonorități regăsite în arsenalul impresionist având drept rezultat o muzică specific franceză.

Întregul programului a fost desăvârșit de **Viziuni fugitive** op. 22, aparținând lui Prokofiev, scrise tot pentru pian între 1915 și 1918. S. Pautza a selectat doar șapte din douăzeci, pe care le-a orchestrat și aranjat succesiunea în ideea realizării unei tensiuni necesare desfășurării dramaturgice. Această ultimă orchestrație a relevat încă o dimensiune a acestui atât de interesant slujitor al Eutherpei, un profund cunoscător al operei și stilului prokofievian, al manierei în care acesta scrie opere destinate genului simfonic, dar și pentru balei.

Numărul
a fost ilustrat
cu reproduceri
după lucrări
semnate de
**Constantin
Calafeteanu**

Textualismul temperat:

Nicolae Popa

adrian dinu rachieru

S-a bătut multă monedă pe asincronismul basarabean, înămolit în pitorescul etnografic, moșionologist (după o vorbă a lui Mihai Cimpoi), purtând otrava sentimentalismului moldav și exploatarea, cu hărnicie industriosoasă, un hătătorit „pachet” tematic. Negreșit, literatura din provincia despărțită de țara-mamă printr-o artificială frontieră etnică (prelungind dureros schizofrenia identitară) rămâne „o ramură vitregită”, cum nota ferm Gh. Grigurcu. Iar Alex. Ștefănescu, bucuross de regăsire, sesiza că asistăm, prin recuperarea scriitorilor de dincolo de Prut, la o „îmbogățire bruscă” a literaturii române. Vom spune numaidecât că această reîntregire culturală va pricinui și „pierderi colaterale” (cf. Eugen Uricaru). Un dur examen integrator va clătina ierarhiile, reasezând - prin validare axiologică - clasamentele. *Reducerea la scară*, nu spun o

sub cerul literaturii încăp toți cei care merită, cu adevărat, să rămână. „Vrerea de poezie nouă” e vizibilă și lista omologabililor, dincolo de „harța răzășească” (E. Lungu) care agită spiritele, se îmbogățeste. Chiar Nicolae Popa veghează „cu ochii în patru” (cum zicea) la soarta celor care promit; iată, entuziasmat de poezia lui Valeriu Loghin întâmpina cu bucurie volumul *Hoinar între cuvinte* (totalmente ignorat) pe care, întâmplător, îl descoperea cu întârziere.

Convins că „orice hârtie poate ascunde / o faptă poetică”, orgoliosul Nicolae Popa încearcă să se lepede de povara etichetologiei. „Băutor de imagini tari”, poetul, reamintim, punea umărul la convertirea postmodernistă în spațiul basarabean, figurând în primul val al celor care, sub stindard generaționist, declanșau o bătălie literară (larg culturală, de fapt), impunând paradigma optzecistă. Dar autorul *Timpului probabil* (1983), după un debut colectiv (1980) are oroare de înregimentării. Textualist temperat, N. Popa știe că asceza scrisului e o competiție pe cont propriu, consumată în „grota” singurătății: „Încearcă și scrie. Rămâi / singur cu oasele tale în dealul literaturii”. *Poetul N.P.*, o prezență „impură” în peisaj, având alături ceasca, foaia și pixul ni se arată ca „un poet trist”, sensibilizat de mesajele morții, aruncând un „blitz în inima spaimei”. În agonică zbatere, poezia și moartea sunt „două vechituri”. Locuind în zona elegiacă dar suportând o infuzie dramatică, autorul figurează, după unele voci, pe lista ironiștilor sentimentali. Absolvent de jurnalistică, el (n. 13 februarie 1959, Buda-Călărași) a trecut pe la „Literatura și arta”, „Sfatul Țării” și, din 1994, la revista „Basarabia” (acum ca redactor-șef), fiind și un redutabil prozator. Să amintim romanul *Cubul de zahăr* (1991), aducând la rampă „oameni de paie” în epoca experimentelor monstruoase și, după zece ani, un șir de *Povestiri de nepovestit / Păsări mergând pe jos*, încununat și cu un Premiu al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova. Ca și *Lunaticul nopții scitice* (1995), beneficiar și al unui Premiu al Uniunii Scriitorilor din România, volumul urmând unui alt op. și el bogat comentat, *Ghid pentru cometa Halley* (1987).

Totuși, poezia - bănuim - rămâne „locul unde a trebăluit îngerul”. N. Popa trăiește în intimitatea fenomenului liric: „...mă simt atât de aproape de poezie / încât aș putea să n-o scriu deloc”. Ideea abandonului, abia schițată, nu se dovedește credibilă. Poeziei trebuie „să i se întâmple ceva”; încât autorul, un îns

„Orice hârtie poate ascunde / o faptă poetică”

rătăcitor, plecat - zice Emilian Galaicu-Păun - „în căutarea locului pierdut” - poate afirma neted, fără umbra vreunui regret: „în acest loc pitoresc am ucis / o groază de poezii”. Paralela cu vânătoarea labișiană, propusă timid de unii comentatori, e îndreptățită. Mai ales că lirismul d-lui Popa poartă o amprentă biografică, deducit însă la jocurile ambiguității. *Scrisorile* către scrib, dincolo de efortul demistificator, de parabola vârstelor creatoare (cu inevitabile „rupturi”) întregesc dualitate (fertilă exegetic), mascând criza sâmburele dramatic, ispita renunțării. Poate însă poetul, bine fixat în câteva nișe tematice să-și concretizeze gândul? Ideea de „a renunța la versul următor”, suspectată de cochetărie exprimă voalat, credem, un imens orgoliu. Demiurgia (adică instanța emitentă) amenințată, *târziul* e invocat frecvent, obsesiv chiar, o călătorie în viitorime înseamnă tocmai a descoperi acest „foarte târziu”. Dar - suntem preveniți - „în versul următor va fi și mai târziu”. Or, cutezanța de a retrăi (liric) „primii mei ani / de după moarte” poate fi suspectată de o teatralitate devitalizantă ori de poză cinică, poetul fiind subjugat de „diavolul liliachiu” pe care îl poartă la rever. Nu e vorba de un lirism slobod.

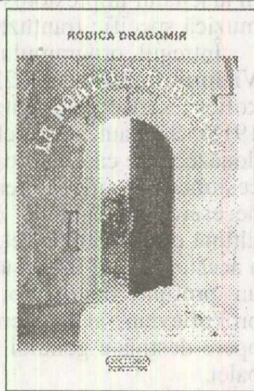
Din câte îmi dau seama, N. Popa nu duce lipsă de fani. Și, îndreptățit, are o bună cotă critică. Chiar dacă optzecismul basarabean impus o altă poezie, câștigând implicit „o altă imagine” (cum scria hotărât Eugen Lungu explorând un „peisaj cam bălțat”; vezi *Portre de grup*, Ed. Arc, 1995), n-aș asocia numel celui care a publicat recent *Careul cu raci* d-ideologia „corporativă” sau de excesiva grijă mediaticizării, potolind clocoșul vanităților. Ceea ce nu înseamnă o neglijare a etalării valorice, sprijinită - observ - de amicii literari. Fără a fi, neapărat, o fire silențioasă și fără se crampona, plusând, de falgia generaționistă poetul, amputându-și efuziunile, veghează „creșterea” poemului, necăzând în brațele angoasei. Această hiper-luciditate, scutită de „tehnicismul” altor congeneri, rătăciți într-un textualism plat, dar și de alura bolnăvicioasă (cultivată deseori, vai, mimetic) se bucură de suportul unei curate sensibilități poetice desenând „flori de gheață” și refuzând „mocerla”. Ca în această splendidă poemă *Că se mai poate vedea?*, căreia îi transcriem doar finalul: „Proptește-ți deci mintea în gheața de pe retină / precum și eu îmi sprijin fruntea de geamul înzăpezit / Încearcă să redeții lumina / atunci când nici propriul aprig iris / nu mă vrea să privească în tine”.

Carte de maturitate, *Careul cu raci* probează că avem în Nicolae Popa un poet în portan, căutând să afle „gustul desfrunzirii”.

de dincolo de Prut

noutate, este o acțiune dureroasă și necesară, refuzând blândețea unui tratament filantropic. La fel de adevărată ni se pare însă și o altă constatare. Sunt multe nume care, în furnicarul poetaștrilor, rezistă la această confruntare și care ar merita să circule, cu deplină îndreptățire, în țară. Cu excepția unor scriitori, laudați sau huliți pentru vibrația lor mesianică, abia optzeciști poartă - după remarcă lui V. Gârnet - „aură de învingători”, deținând și monopolul sincronizant. În rest, zic unii, oblovismul cultural s-a înstăpânit într-un mediu cultural „ofilit”, eclipsând și conștiința apartenenței (cultura de referință). Vom încerca să dovedim contrariul. Dar nu este cazul să aruncăm o umbră idilică peste involburata viață literară. Nu e vorba de clemență pentru veterani, de filantropie pentru o literatură „retardată” ori de o ciudată amnezie pentru cei care, cum spunea Blaga, s-au dedat la „prostituația sloveii”, înămolindu-se în oportunism și conjunctural. Iar sita Istoriei literare e nemiloasă și cimitirele literare încăpătoare; în literatură rămân *soliiții*. Cei care se înghesuie sub umbrela generației (sperând să se agate, astfel, de pulpana Eternității) mizează pe o carte pierzătoare. Obsesivele dispute generaționiste asigură doar victorii pe termen scurt. Or, scriitorii sunt maratonisti și

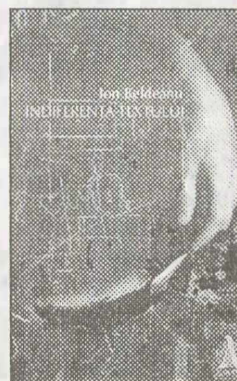
1) La porțile timpului
(Rodica Dragomir)
Editura Risoprint

2) În audiență la F.M. Dostoievski
(Ioan Ganga)
Editura Augusta

3) Indiferența textului
(Ion Beldeanu),
Editura Augusta

De la Consiliu adunate...

* S-a hotărât: de la 1 ianuarie 2007 pensiile scriitorilor vor fi mărite cu 50 %. E nevoie ca listele cu pensionarii să fie făcute corect la toate asociațiile din țară până în data de 15 aprilie a.c. * Cei care nu-și plătesc cotizația la zi nu sunt luați în calcul. * Nici cei cu indemnizații de merit. Firesc. * Banii pentru taxa de timbru au început să fie virăți în contul U.S. Trebuie identificate noile edituri care-s rău platnice. * S-au încheiat lucrările la hotelul nostru. Va funcționa din 1 martie a.c. Suma încasată e triplă față de aceea care a fost prevăzută cândva. Alte vremuri, alți finațiști. Are o spațioasă sală de conferințe, de care vor beneficia scriitorii. * E în curs de desfășurare controlul financiar la U.S. Rezultatele acestuia vor fi cunoscute la viitorul Consiliu al nostru. * În curând, se va amenda statutul U.S. și se va discuta la filiale. S-ar putea ca, în curând, să avem iarăși stagii în breșla noastră. Unii critici, care scriu la reviste, s-ar putea să fie primiți în uniune și fără cărți. Vor decide membrii Consiliului. * Au continuat lecturile publice. Plătite, desigur. * Colegii care merg în străinătate, cu probleme serioase, literare, beneficiază de un ajutor de la breșla noastră: 200 de euro. * Complexul muzeal Ipotești va trece în patrimoniul U.S. Finanțarea va veni de la guvern. * Există promisiuni că imobilul din Calea Victoriei 115, adică Monteoru, va fi renovat cu ajutorul Primăriei Generale a Capitalei. Domnul Adriean Videanu e dispus să ne sprijine cu aproape un milion de euro. * Juriul U.S. e în plină acțiune, astfel că premiile promise se vor decerna în luna mai. * Megafestivalul de la Neptun se va desfășura în partea a doua a lunii septembrie. Și-au anunțat deja participarea 18 scriitori importanți din afara granițelor țării. Instituția Radio-ului se retrage din festival. Cu această ocazie, se vor lansa cărți importante, în conexiune cu Târgul de Carte de la Constanța, ce se desfășoară în aceeași perioadă. Pe lângă premiile tradiționale, se vor oferi încă două premii: pentru un traducător și pentru o editură străină. * Asociațiile și unele reviste vor fi dotate cu computere. * Vor fi rezolvate asociațiile care nu au sedii. * Membrii în breșla noastră vor fi primiți cu mai multă prudență. Cum s-a întâmplat și cu această ocazie. Lista completă e publicată alături. * Tot cu această ocazie s-a prezentat și lista Comisiei de cenzori.

Noi membri ai Uniunii Scriitorilor din România

Asociația Scriitorilor București

Proză

1. Doina Jela
3. Gheorghe Filip
3. Doina Ruști
4. Ștefania Coșovei

Poezie

1. George Geacăr
2. Maria Postu
3. Viorela Codreanu Tiron

Critică și istorie literară

1. Jeana Morărescu
2. Gellu Negrea

Traduceri

1. Iulia Baran (portugheză)
2. Elena Lazăr (greacă)
3. Jeana Matei (catalană)
4. Alexandru Calciu (spaniolă, engleză)
5. Nicolae Constantinescu (franceză)
6. Carmen Toader (engleză)
7. Mihnea Gafița (engleză)
8. Radu Niciporuc (spaniolă)
9. George Sâmpetean (rusă)
10. Micaela Șchiopu (italiană)
11. Mihai Maxim (rusă)
12. Croitoru Mircea Dan (engleză)

Dramaturgie

1. Ana Ripka Rus

Filiala Cluj

1. Andrei Moldovan (critică)
2. Leon Iosif Grapini (proză)
3. Lucia Sav (poezie, traduceri)
4. Nicolae Goja (proză)

5. Laurențiu Oprea (poezie)
6. Viorel Ruja (traduceri)
7. Marian Nicolae Tomi (poezie)
8. Gabriela Leoveanu (traduceri)
9. Vistrian Goia (critică literară)
10. Florina Ilis (proză)

Filiala Brașov

1. Mircea Moț (critică literară)
2. Bogdan Bădulescu (traduceri)

Filiala Craiova

1. Lazăr Popescu (critică literară)
2. Mariana Boboc (poezie)

Filiala Iași

1. Marian Costandache (poezie)
2. Ancelin Rosetti (poezie)
3. Gheorghe Simon (poezie)
4. Gavril Istrate (istorie literară)
5. Ștefania Hănescu (poezie)
6. Nicolae Arion (proză)
7. Nicolae Stroescu Stănișoară

Filiala Târgu Mureș

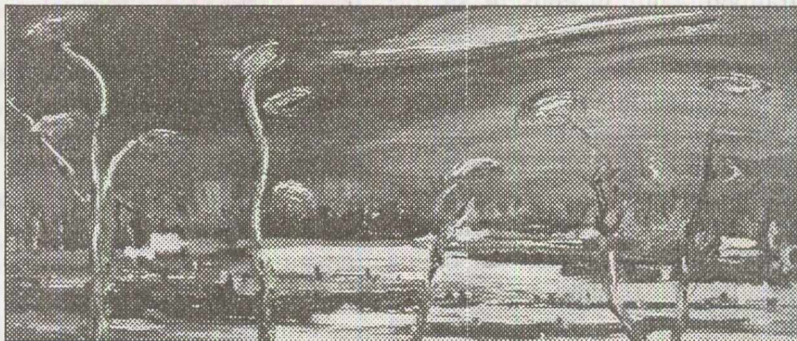
1. Nicoleta Cliveț (critică literară)

Filiala Sibiu

1. Emil Cătălin Neghină (poezie, dramaturgie)
2. Anca Sârghie (istorie și critică literară)

Filiala Timișoara

1. Otilia Hedeșan (critică literară)

Cuvintele și tăcerea simptomatică. O invitație la lămurire

Bogdan Ghiu

(continuare din pagina 2)

...a practicat, cel puțin față de mine, „alegerațională” (nu numai licită, ci obligatorie și, de pt. inerentă în sine: dar pentru un intelectual cmai depășirea nivelului automat, somnambulic al „inerenței” *habitus*-ului, ridicarea la seurs și înălțarea până la *curajul discursului* i se pare esențială), îmi lasă libertatea (de terpretare) să cred că ea depinde de un lest ipur inavuabil, deci nici măcar *ideologic*: o articulare. Este, după mine, și până la proba ntrare, un gest de libertate în sclavie, o clavie” soft, cu nimic esențial, măcar nerațional dacă nu și istoric vorbind, diferită tabloul „alegerilor raționale” în interiorul ruia erau siliți să evolueze, intim-public, tiștii și intelectualii sub comunism. Diferența de doar una de talie, de scară (și, desigur, de

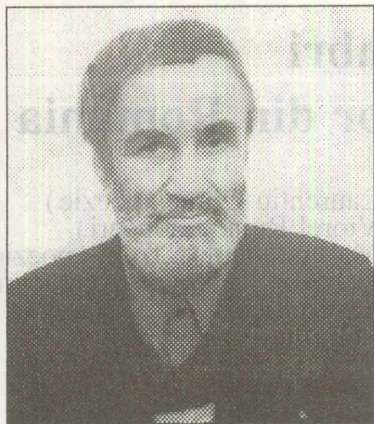
„trancendental istoric”; dar și sub comunism alegerea era la fel de posibilă!); dar, tocmai de aceea, nu va fiind oare „capilaritatea” mai insidios periculoasă, căci mai *inerent* și mai *implicit* eficientă și efectivă, decât masivitatea grobiană, grosolană, a posibilităților de poziționare, de individualizare prin poziționare masificantă, sub comunism?

Foucauldian vorbind, poate că așa, în astfel de termeni ar trebui să ne formulăm dezbateră. O dezbateră la care îl provoc, îl invit, îl aștept în primul rând pe Cătălin Avramescu, dacă va binevoi să iasă din tăcere, clarificându-și, cel puțin față de mine, poziția. Căci el mă lasă să bănuiesc că, dacă în cazul său ar fi vorba (așa cum, totuși, bănuiesc) de un salutar gest asumat de libertate (abia după pragul unei astfel de declarații putând însă să pătrundem cu discuția spre fondul și spre fundul problemei), Cătălin Avramescu, sunt sigur, mi-ar fi telefonat, așa cum se angajase. În tăcerea sa însă, sunt lăsat să bănuiesc, alte lucruri, mărunț dezindividualizante, vorbesc.

Lucruri, nu oameni. *Les choses*, niște biete „structuri” locale, ale *implicitului* spațiului public și cultural românesc, nu *les mots*, adică semnele rezistenței la „structuralizarea” societății (și, știm bine, structuralismul și-a elaborat viziunea din perspectivă etnologică, în mediu tribal) și ale bătăliei pentru autonomia etică și politică a discursului. Încrederea nețărnută în raționalitatea automată, exonerantă, a alegerilor noastre, oricare ar fi acestea, poate conduce, în condiții (de)favorizante, la catastrofă.

Îi mulțumesc lui Cătălin Avramescu - filosof, acum, mai mult printr-un gest, prin tăcere decât prin niște cuvinte - că mi-a dat ocazia de a sugera o dezbateră, și îl invit s-o pornim. Coordonatele ei academice ar fi, pe de o parte, individualismul metodologic, teoria alegerii raționale și principiile economiei neoclasice, și Foucault, Bourdieu etc., „suspicioși”, „*French Theory*”, pe de altă parte. Obiectul: comunism, capitalism, liberalism, globalizare și libertate, mediul românesc. Miza: epistemologică, deci strategică, deci politică. Politică a cunoașterii, politică prin cunoaștere. La discurs, așadar!

alexandru sfârlea

Călătoream într-o zi cu tramvaiul prin burgul meu nord-vestic secționat de repeziciosul Criș. Era trecut de amiază cu vreun ceas și ceva, tocmai cumpărasem revista „Luceafărul“ de la chioșcul de lângă Biserica cu Lună, singurul unde se mai găsește pentru că acela de unde mai putea fi achiziționată a primit recent o destinație aculturală. Ca și fosta librărie „M. Eminescu“, cu care se învecina. Cârtesc, cum să nu cârtesc! Stupizii edili loco salivează după comisioane, prin sugrumarea rostului cultural al unor spații din buricul târgului. Vedea-i-aș legați de stâlpul infamiei, ca să ne privească tot de sus, dar pradă oprobiului nostru, al hăbăucilor care i-am votat - am zis în sinea mea mototolită, adică cea de cam toate zilele.

Nu vorbesc aiurea, cu toate că eram într-un tramvai, cum începusem să zic. Pe-un scaun al vehiculului fiind, am început să citesc în revistă - încep cu „Acolade“-le tupaniene de obicei - și tocmai ajunseseam la paragraful cu „Așadar, se poate vorbi de o promoție (a șaizeciștilor - n.m.) avantajată de timp și conjuncturi, care continuă să asigure ierarhiile, deseori artificial întreținute, în dauna altora vitregite“ (...), când aud o voce tânără în stânga mea, înspre care era frontispiciul luceferesc: „Mă, ce nervează bătrânu' ăla cultu' cu Luceafăru'» lui nenorocit!“ În primul moment, am crezut că am oarece cutră de halucinație intempestivă, că aud „voci“ pe fond de stres și insomnii rebele. Ei bine, nu, pentru că „hoaverul“ i-a răspuns: „Lasă-l, bă, să să cultive, poate că așa i s-a-nnegri barba“.

Am încercat să-mi reprim perplexitatea, să-mi impun un autorcontrol mental, în sensul de-a ignora vorbele unor haimanale prost crescute și (încă și mai prost) educate. N-am prea reușit. Fulgerător, mi-am reamintit că maneaua ocupa - ca-n cel mai jlanic coșmar - locul unu în topul preferințelor tinerilor actuali, victime abrutizate ale subculturii, că numai câteva procente dintre ei - conform

acelorași sondaje - auziseră de/sau îi citiseră pe Blaga și G. Călinescu. Că-n același context al flagelului aculturalității - televiziunile colcăie de fufe semiafone bățându-se cu buricul și fundicurile la maximă vedere, de țigani (și nețigani) urlăcioși - belicoși (când discută cu senatorul P.R.M. G. Pruteanu) nefericind „privitorii“ la ore de vârf.

Că alte pecingini ale obscenităților cu conotații mai mult sau mai puțin sexuale sunt la fel de privilegiate, de-a valma cu stupizeniile și tembelismele becalioților, bălăcărelile și crasa nesimțire „activistă“ și „egocentristă“ a unor (nu puțini) parlamentari etc., etc. care impun hidoasa lor „dictatură“ pe sticloanța micilor ecrane. Clamăm și iar clamăm despre toate acestea și ne tot întrebăm crispați - noi ăștia,

(ine)stimabililor cu piepturi bombat agresiv - creația literară viabilă ar fi condiționată, în vreun fel, din punct de vedere biologic, și nu de potențialitatea creativă ca atare! De parcă, să zicem, J.W. Goethe n-ar fi scris **Faust** la o etate octogenară ș.a.m.d.

Și ce să ne mai întrebăm noi, ăștia „bătrănetul“, dintre care unii citesc revistă literară prin tramvaie, în loc să le citească ascunși de ochii tinericiunii - din rândul cărora s-ar fi putut recruta, poate, urmașii anticulturali ai lui... Göring - prin pivniță și subsoluri, ori, cel mult, în propria locuință, cu draperiile trase și yala pusă?!

Eu, unul, mă mai întreb încă ceva: dacă muștele - fie negre ori verzi - ar mai „pupa“ scârna și dejecția, în caz că aceste (sub)produse nu ar exista și de nu cumva

fonturi în fronturi

literații batjocoriți de pușlamale având ca modele specimene din fauna celor generic amintiți mai sus. Și iar ne întrebăm, poate, dacă libertatea libertinizată nu a ajuns, totuși, să cancerizeze societatea, să cauzeze metastaze până și în organismul (mental) celor - tineri și ei - care coabitează cu Cultura.

Ajunge doar să „prizăm“ unele creații ale unor prezumtivi „lideri“ cu B.I.-ul la sfârșitul primului deceniu de valabilitate - sau la mijlocul celei de-al doilea, să zicem - care-și pretind vehemente exhibări/defulări scatologico-sexualiste - mă (re)pet când afirm asta - drept experimente cu vectorizații novatoare de-un autenticism atroce. Dar, din nefericire, nu sunt decât niște mimetisme/pastișări și zbateri în gol. Ba, încă, mai având și tupeul „sado-masochist“ de a întreba, cu bojociei fumegoși: „Ce mai vrea și bătrănelul ăsta în literatură?“ De parcă, de pildă, Munții Măcinului ar trebui rași cu buldozerele și dinamita, întrucât... munșiorii (mai) tineri nu pot, din pricina lor, să-și înalțe-n azur frunțile răcâite cu coarnele de caprele negre! De parcă - bre,

ar bâzâi pe la albăstrele, crini, regii nopții, cârciumărese, gladiole sau „ochii bouului“? Este de meditat, poate, măcar așa, în surdina, în timp ce ne privim - o criminală nostalgii - fotografiile din tinerețe. Nu pun puncte de suspensie, un simplu punct. Ziceam, mai la deal, că n-am reușit să-mi înfrânez perplexitatea atunci, pe tramvai, în urma „remarcilo“ acelor tinerețe drastic incomodați de enervanta mea preocupare, de a lectura în public o revistă de cultură.

M-am ridicat, brusc, de pe scaun, hățârât să urechez măcar una din ce hahalere, chiar cu... prețul de a periclită „infantila“-mi barbă albă. Dar tocmai atunci tramvaiul a oprit în stație, i vajnicii anticulturaliști au tulit-o pe scaun abiturit dând din coate și fără se se mai ui înapoi cu... mânie. Eu mai aveam de me două stații, așa că am mai lecturat din „Luceafărul“ acela (nr. 5, febr. 2006) „Vizor“-ul domnului B.G., intitulat postmonitoriu, parcă, „Ce citesc poezii actuali“?

Ca să vezi (...)

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.